

RAN

3. 1989

RADOŠŤ A NÁDEJ

Kresťanská revue - roč. 3

číslo 3

1989

O B S A H

	str.
SLOVO NA POVZBUDENIE.....	3
MIESTNA CIRKEV.....	5
FILOZOFIA.....	44
EKUMENIZMUS.....	73
UMENIE A PRÓZA.....	89
KNIHY.....	107
POÉZIA.....	113
SPRÁVY.....	131

SLOVO NA POVZBUDENIE

Väčšina z nás pozerá na udalosti a nevidí dovnútra. V školských laviciach nás priučili VIDIEŤ DO VECÍ A ČITAŤ V NICH. Z tohto pojmu - INTUS LEGERE /čítať vo vnútri vecí/ - nám vychodí aj prirodzená múdrosť - INTELLIGENTIA. Nevieže sa len na kultivovanú vrstvu v národe - inteligenciu. V podstate ide o dar - v základnej rovine podľa múdrosť Slovákov - o sedliacky rozum. Ten dar treba štúdiom kultivovať.

Už v predchádzajúcich číslach sme nabádali DRŽAŤ HLAVU HORE, študovať, písať, pracovať a vydávať svedectvo ne svojom pracovisku. Na našich terajších školách nám toho málo dorastie. Obsahu je tam pramálo /filozofická a právnická fakulta/. Treba ho študentom - aj hotovým - dopĺňať súkromným štúdiom. Vieme, že pramene sú neprístupné, ale treba hľadať možnosť dostať sa k nim tu doma alebo nájsť cestu študovať do cudziny /skrátene štúdium, postgraduál, stáž/. Veríme, že veci sa citelne zmenia. A my nebudeme pripravení? Predovšetkým pevná, rýdza viera a úprimná nábožnosť k tomu pomáhajú, potom štúdium rečí: najmä nemčiny /je nám najbližšia/. Veď národ i cirkev potrebuje rozhradených profesorov, docentov, asistentov... Vždy - v biede - národ ratovala cirkev božia... Treba nám vzdelaných laikov a kňazov od Moravy až po Tisu. Pri dobrej vôli sa všetko dá zorganizovať: kontakty, štúdium, tvorba i turistika. Len treba chcieť, nadchnúť sa a príde chvíľa, keď to nečakane, odrazu budeme aj "môcť" urobiť...

V tomto čísle venujeme opäť pozornosť spolupatrónom Európy. náš národ má hlboké korene. Tie treba študovať. Sme tu, v slovenskej krajine, ktorá má kresťanský heraldický znak: benediktínsky - dvojité kríž a trojvrším /viera, nádej, láska/. Je nitriansky a po zániku Veľkomoravskej ríše, prevzali ho Maďari. Veď len preto, že slovenskú krajinu pod tým znakom poznala vtedajšia Európa.

Na tému: KATOLÍCKOPRAVOSLÁVNÝ DIALÓG len skratkou: "stačilo by im len rozvíť to, čo majú v pôvodnej tradícii - napr. v liturgii, aby mohli uskutočniť veľkú kresťanskú ekuménu.

Ich tragédia je na pokračovanie: stále chcú byť len národnými cirkvami - autokefálnymi, a tým činom nemajú nádeje zbaviť sa svetského zasahovania a poručníkovania. Ako príklad uvádzame zvolenie patriarchu Pimena a dvoch arcibiskupov za poslancov Najvyššieho sovietu. Je to výslovné porušenie ruských pravoslávnych koncilov - soborov z tohto storočia. Tým sknokauroveli najvernejšiu vo vlastných radoch a priaznivcov za hranicami.

Redakcia

MIESTNA CIRKEV

*Spas ľud svoj Bože
a požehnané dedičstvo
svoje*

Pane, pošli robotníkov do žatvy, aby všetky
nápočky oslavovali Troje meno.

Ďaj, aby knazi slovom a príkladom boli
soľou zeme a svetlom sveta.

Príď na pomoc tým, ktorých prenasledujú
pre Troje meno,

Poslal si učeníkov hlásať svetu evanje-
lium - poďopieraj tých, ktorí hlásajú
Troj výstavný križ.

Rozpomeň sa na tých, čo sa dali do služieb
stojích bratov a sestier, aby ani neúspech
a ani nepochopenie ich nezbarovali
odvahy, a ďaj, nech budú pri poklade
na ich dobré skutky Ťeba oslavujú.

ĽUTINSKÁ ZNELKA

Rodná zem naša
piesňou ^{milú} zjasa,
nech rozochveje každú hrad.

Uplynul rok a
my sme tu zasa,
nuž aj ty, Matka, s nami buď!

Vrúcne voláme
tu v Božom chráme,
na tvoju počesť
na baziliku povýšenom:

Matka presvätá,
Nanebovzatá, -
bedlíme s tebou
nocou i dňom.

Zostaň vždy s nami
tu pod Tatrami
a pomáhaj nám
zachrániť svet.

Buď Matkou našou,
šťastím a krásou
napíňaj ľudské
srdcia nevinné.

Milujeme ťa,
dôverujeme,
a len Kristovi veríme!

PAMÄTNÝ POČIATOK

"Ja, knieža Rastislav,
stanem sa kresťanom a ľud môj k dobrým pridá sa.
Lež našším slovom čujme pravdu spasenia;
my pokoj chceme, čo nám Ježiš prináša:
slobodu, práve dáme rodu do vena."

"Nech príde brat, čo vzbudí našu dôveru,
otec nech príde, láska k všetkým náklonná;
nech príde kňaz, čo zažehnáva poveru,
a sudca správny od Božieho zákona."

Slovenské rody svätých poslov dočkali,
keď hradiskami záples vzbíkal posvätný;
keď zjavné boli nových časov privaly,
keď blud sa plazil krajom v ducha zatmení.

Cyril a Metod, mená vzácnnej pamiatky,
slovutných bratov z Carihradu vítame.
Cez nich sa národ Kristu navždy zasväťí,
veď ináč život v krutbe dejín prehráme.

Temán drahocenný, vôňa poklony -
u nás tým v platnosť vošla Nová úmluva.
Tak Božia milosť staršiu bolesť zaciľní
a celý národ Slove Božie počúva.

Naším ten prízvuk našskej reči lahodil,
čo sväte núkal bohoslužby podania,
vieru i mravnej nauky večné hodnoty:
a národ krotom dal sa Kristu do jarma.

NA PAMIATKU SPOLUPATRÓNOM EURÓPY

Naše neprerušené kresťanstvo je nerozlučne spojené s apoštolským dielom svätého Cyrila a svätého Metoda. Na Veľkej Morave a u Slovincov /v Panónii/ svätí bratia apoštolovali bezprostredne, u ostatných Slovanov prostredníctvom svojich žiakov /u Bulharov/ alebo pomocou svojho náboženského literárneho diela, prvým staroslovienskym prekladom svätého Písma a bohoslužobných kníh /u Chorvátov, Srbov a u východných Slovanov/. Preto všetci Slovania svätého Cyrila a svätého Metoda nazývajú svojimi duchovnými Otcami, ktorí ich v Kristu splo-
dili Božiemu kráľovstvu na zemi, Cirkvi.

Žiaľ, priam doba svätých bratov Cyrila a Metoda, IX. storočie, Fóciovým rozkolom spôsobila Cirkvi prvú otvorenú a hlbokú ranu, a priam Carhrad, hlavné mesto ich vlasti, ako nový Rím Východu, podkopával a vo svojich pokračovateľoch done-
dávna podkopával základ jednoty Kristovej Cirkvi, prvenstvo rímskeho pápeža. Teda otázka, ako zmýšľali a ako sa správali naši vierozvestcovia o tomto základe jednej, svätej, všeobecnej a apoštolskej Cirkvi, má zásadný význam. Jasná a istá odpoveď na túto otázku môže byť jediným spoľahlivým meradlom vernosti a či nevernosti k odkazu našich vierozvestcov, a to nielen pre jednotlivcov, ale i pre celé skupiny národné alebo náboženské.

TEDA, AKO ZMÝŠĽALI A AKO SA SPRÁVALI V OTÁZKE JEDNOTY VŠEOBECNEJ CIRKVI NAŠI SVATÍ VIEROZVESTCOVIA?

Smutná pravda je, že byzantská cirkev, z ktorej pochodia i svätí Cyril a Metod, už pred Fóciovým rozkolom, v rokoch 323-787, päť ráz upadla do dočasného rozkolu od všeobecnej cirkvi, takže zo 464 rokov 203 prežila odlúčená od jednoty Kristovej Cirkvi. Aj to je smutná pravda, že za ten čas s 58 biskupov carihradskej stolice 21 bolo bludárov /Hergentröther/.

Ďalej je pravda, že svätí Bratia sa tešili priazni vtedajšieho carihradského dvora, a že filozof Konštantín-Cyril bol nielen Fóciovým žiakom na carihradskej vysokej škole, ale aj jeho osobitným obľúbencom. Svätí Bratia na žiadosť cisárskeho dvora podnikli ťažkú misionársku cestu k mohamedánskym Arabom do Bagdadu, k Chazarom na Krym, ale najmä prijali svoju životnú úlohu, poslanie na Veľkú Moravu. No, zo spoľahlivých historických prameňov /predovšetkým z oboch staroslovienských Životopisov Konštantína a Metoda/ vieme, a akým apoštolským zápalom a ako horlivo uskutočňovali tieto svoje úlohy v duchu jednotnej všeobecnej Cirkvi Kristovej. Do politických sporov Byzancie, ani do osobných bojov Fócía a patriarchu Ignáca sa nemiešali. Ba môžeme povedať, že priam dvorné intrigy vystupňovali u oboch bratov lásku ku kláštornému životu na Olympe.

O svätom Metodovi Životopisec /ŽM,3/ výslovne hovorí, že sa dobrovoľne vzdal vysokého cisárskeho úradu archonta v slovanskom kraji /asi ochridskom/, keď videl veľa huku a neporiadku v tom živote... Totižto svoju drahocennú dušu nechcel znepokojovať vecami, ktoré nemajú večného trvania; i uchýlil sa do kláštora na maloázijskom Olympe, kde prijal mníšske meno Metod. Pozadím, vysvetľujúcim toto Metodovo rozhodnutie, sú vtedajšie smutné politicko-náboženské pomery na carihradskom dvore.

Aj o tom, ako úzkostlivo sa vyhýbala geniálna osobnosť pokorného, ale aj statočného Konštantína byzantskej dvornej politike, svedčí jeho rozhodné odmietnutie kariéry, ktorú mu ponúkal jeho otcovský ochrancia, kancelár Theoktist. Svedčí o tom aj to, že sa zriekol úradu patriarchovho knihovníka /chartofylaxa/, s ktorým bolo spojené aj riešenie cirkevno-súdnických vecí. No tento útek z nezdravého cirkevno-politického ovzdušia nebol prejavom Konštantínovej slabosti, lež len dôsledkom ich ekumenického cirkevného zmýšľania, ako ho v ich vlasti reprezentovali učení a nábožní mníši na Olympe, neohrození obhájcovia všeobecnosti /ekumenicity/ a jednoty Cirkvi v duchu najstarších tradícií kresťanského Východu /napríklad Theodor Stu-

dita/. StadiaTto láska svätých Bratov k svätému vrchu Olympu.
/Podľa svedectva knihovníka Anastázia v predhovore k aktom
carihradského anemu, Fócius olypských mníchov, obhájcov cir-
kevnej jednoty, rozohnal a ich kláštory dal vojakom zbúrať/

Svätý Konštantín síce miloval svojho učeného profesora
na carihradskej vysokej škole, neskoršieho patriarchu Fócia,
no i popritom mal toľko odvahy, že mu vyčítaval jeho bludné
učenie o dvojeakej ľudskej duši, ktorým Fócius šíril zmätok
u veriaceho ľudu. Fóciovu výhovorku, že svojím učením chcel
iba do rozpakov priviesť svojho menej učeného protivníka patriar-
chu Ignáca, Konštantín pokarhal so svätou rozhodnosťou: "Ó, za-
slepená a škodoradosná múdrosť tohto sveta! Ako telesné oči ne-
vidia do diaľky, čo aké dobré sú a čo ako sa otvárajú, keď sú
zestreté dymom a prachom, tak ani veľké a otvorené oči tvojej
múdrosti nevidia pravej cesty, lebo sú zaslepené dymom ctižia-
dostivosti a závesti: keďže si zaslepený vášňou proti patriar-
chovi, nevidel si, koľko ľudí raníš svojím učením."

TEDA ANI OVZDUŠIE BYZANTSKEJ DVORNEJ POLITIKY, ANI CTI-
ŽIADOSTIVÉ PLÁNY FÓCIOVE V NIČOM NENAŠTRBILI ROZHODNÉ KATO-
LÍCKE ZMÝŠLIANIE A SPRÁVANIE SVÄTÉHO CYRILA A METODA.

Priam naopak: hodnoverné dejinné pramene ich overujú mnohými
dokladmi.

Sú to predovšetkým oba staroslovienske Životopisy Konštan-
tína a Metoda /ŽK, ŽM/, spísané hneď v IX. storočí, a to ŽK
skoro po smrti svätého Cyrila, za súhlasu, ak nie rovno za spo-
lupráce jeho brata Metoda, ako to vysvitá z podrobného rozprá-
vania ŽK o Konštantínovej mladosti, o jeho štúdiách v Carihra-
de, o chezarskej misii, o čom mohol vedieť iba Metod. Hodno-
vernosť pomerne neskorých rukopisov ŽK /z XV. storočia/ je ove-
rená lekciami hlaholského breviára, ktoré tradíciou svojho
textu siahajú až do X. storočia. Aj ŽM bol napísaný skoro po
Metodovej smrti dakým z jeho žiakov ešte pred ich odchodom
z Veľkej Moravy. ŽM predpokladá a doplňuje správy ŽK, najmä
o pobyte svätých bratov v Ríme. Pisateľ ŽM bol iste svedkom
nadľudskej práce a utrpení Metoda a rozpráva všetko striedmo

v dobe už stiesnenej, v ktorej učením slovanských apoštolov hrozilo nové prenasledovanie. Text ŽM sa zachoval v najstaršom a najlepšom staroslovienskom kódexe /V zbierke Uspenského soboru v Moskve/ z X. storočia.

Celkový obraz, v ktorom oba životopisy zachycujú život a dielo svätého Cyrila a svätého Metoda, usiluje sa vystihnúť nielen ich geniálnosť a svätosť, ale aj ich horlivosť za šírenie jednotnej a všeobecnej Cirkvi Kristovej. Milovali svoju byzantskú vlasť, ale ostali ďaleko od domácej úzkoprsej pýchy a od odstredivých snáh Nového Ríma. Naopak, svojím zmýšľaním a správaním, celou svojou misionárskou činnosťou stali sa apoštolmi jednoty všeobecnej Cirkvi a jej viditeľnou hlavou, rímskym pápežom. Viďte o tom dejinné dôkazy!

OTÁZKA PRIMÁTU

Podľa vôle Ježišovej apoštol Peter sa stal skalou Cirkvi, ktorá má trvať až do konca vekov. Teda aj základ Cirkvi - - Petrovo prvenstvo - musí trvať v jeho nástupcoch až do konca vekov. Peter prijal od Zakladateľa Cirkvi kľúče nebeského kráľovstva a zvrchovanú duchovnú právomoc, t.j. najvyššiu moc trojnásobného úradu učiteľského, kňžského a pastierskeho, ktorý je Cirkvi potrebný tiež až do konca vekov. Petrovo prvenstvo spočíva na Ježišových slovách /Mt XVI, 17-19/, ktorých pôvodnosť nepopiera ani taký Harneck. Teda je pôvodu božského a patrí k podstate cirkevnej ústavy.

Východná cirkevná tradícia na prvých všeobecných cirkevných snemoch zdôraznila pápežovo prvenstvo až do tej miery, že dogmaticky "preštylizovala" aj cirkevné dejiny, t.j., že všetky zásluhy týchto snemov pripisovala pápežom, ako by boli bývali na nich prítomní, hoci pápeži niektoré z týchto snemov len dodatočne schválili a potvrdili /381,553,787/ a ani na jednom neboli osobne prítomní. /Dr. Grivec, Kristus v Cirkvi, str.62/. Pápežské potvrdenie dávalo cirkevným snemom ráz

umenický. Tak napríklad druhý snem /Carihradský I., r.381/ až do V. storočia nebol ani v Ríme, ani na východe počítaný medzi všeobecné snemy, lebo ho pápež Damasus neschválil. Východ ho len na chalcedonskej synode /451/ pripočítal k ekumenickým snemom.

Na od IV. storočia začali do tejto pôvodnej cirkevnej tradície vnikat záujmy a dôvody politické, ktoré mali podporiť túžbu byzantských biskupov po prvenstve: primát vraj patrí biskupovi sídelného mesta državy /dia to basileusin/, z Ríme prechádza na Carihrad. Proti tomu bolo treba zdôrazniť, bohoprávny pôvod pápežovho prvenstva, a tak sa Petrova Stolica v Ríme začala menovať SEDES APOSTOLICA, a pápež: APOSTOLICUS DOMINUS, alebo len substantívne: APOSTOLICUS. Výrazom tohto správneho zmyšľanie o pápežskom prvenstve je starosloviensky názov "apoštolik", ktorý o pápežovi veľmi často upotrebujú práve Životy Konštantína a Metoda - ako mimovoľný, ale výrečný ohlas stanoviska svätých bratov v otázke pápežovho prvenstva.

Okrem toho charakteristickým dokladom zásadného stanoviska ŽM k pápežskému prvenstvu je aj Zoznam cirkevných snemov v 1. hlave ŽM. Nevynechávajú sa tam mená byzantských cisárov, ktorí snemy zvolali, ako to robia najstaršie annály srbské, adaptujúce Slovanom byzantské zoznamy cirkevných snemov, lež uvádzajú ich až za menami pápežov. - Pápežovo prvenstvo sa tu zdôrazňuje aj kontexte, aj výslovne. Konečne zaujímavé je sledovať toto stanovisko svätých bratov aj v mnohých iných dokladoch.

1. Bez ohľadu na historickú kritiku okolností mučeníckej smrti pápeža Klementa, neobyčajná úcta a láska svätých solúnskych bratov k rímskemu pápežovi sv. Klimentovi je nesporným dejinným faktom, doloženým v písomníctve staroslovienskom, v latinskej legende italskej a v liste rímskeho knihovníka Anastázia. Prejavuje ju najmä Konštantín za svojej misionárskej cesty na Cherson /Krym/, kde s bratom Metodom hľadal pozostatky svätého Klimenta. Keď tie pozostatky našli, vzali ich so sebou na misionársku cestu na Veľkú Moravu a odtiaľ do Ríma.

Aký význam pripisoval Konštantín nájdeniu pozostatkov pápeža Klimenta, vidno z jeho troch grécky písaných spisov, venovaných tejto udalosti. V prvom opisuje nájdenie svätých pozostatkov, v druhom píše pochvalnú reč na svätého Klementa, a tretí spis je básnická hymna ospevujúca toho istého svätého dokonelou rytmickou formou. Starosloviensky preklad týchto Konštantínových gréckych spisov sa nám síce zachoval len v neskorých rukopisoch z XV. a XVI. storočia, aj to veľmi porušený opisovateľmi, ale sám fakt je spomínaný v ŽK /8,2/ a plným svetlom ho osvetľuje list knihovníka Anastázia. Totižto podľa tohto listu velletrický biskup Gauderik, veľký ctiteľ svätého Klimenta, hľadal pamiatky a zvesti o tomto rímskom pápežovi, ktorého životopis dal napísať svojmu diakonovi Jánovi. Gauderik priam pre toto žiadal učeného pápežského knihovníka Anastázia, ktorý medzi Rimami vynikal najlepšou znalosťou gréckeho jazyka a mal osobný styk s Carihradom, aby mu pre chystaný životopis svätého Klimenta pozbieral u Grékov zvesti o ňom a preložil ich do latinčiny. Anastázus skutočne aj poslal Gauderikovi preklad prvých dvoch Konštantínových spisov /Nájdenie pozostatkov a Pochválnu reč/, no tretí, básnickú hymnu, nevedel preložiť do latinčiny pre rytmickú dokonalosť. Takto sa najväčnejšia časť Konštantínovej správy o nájdení pozostatkov svätého Klementa dostala aj do latinskej legendy italskej /Vita cum translatione sancti Clementis/.

No list knihovníka Anastázia /z r.875/ aj z inej strany potvrdzuje Konštantínovo hľadanie u nájdenie pozostatkov svätého Klimenta. Totižto Anastázus za svojho pobytu v Carihrade /869/ stretol sa s metropolitom Metrofanom /odporcom Fóciovým/, ktorý bol na Chersone práve v čase chazarskej misie svätých bratov, a ten podal Anastáziovi najkrajšie svedectvo o svätých bratoch a o ich hľadaní svätých pozostatkov pápeža Klimenta.

Literárne svedectvo a sám dejinný fakt hľadania i prinesenia pozostatkov pápeža Klimenta celkom jasnou rečou hovoria o úcte a láske svätého Cyrila a svätého Metoda k Apoštolskému stolici rímskej, ktorú prirodzene osvedčovali šírením úcty k svätému Klimentovi u nás a v iných slovanských krajinách.

Táto úcta im otvorila aj brány Ríma a srdcia Rimanov od pápeža Hadriána II. až po oduševnené zástupy rímskeho ľudu, ktorý svätého Cyrila hneď po jeho smrti tak dôverne uctieval ako svätca pri hrobe v bazilike svätého Klimenta. Ale táto úcta našich vierozvestcov k pápežstvu za vadajšieho napnutého pomeru medzi Byzanciou a Rímom znamenala aj posilnenie ekumenickej myšlienky cirkevnej jednoty. Toto otvorenie uznávajú aj niektorí odborníci cyrilometodskí /N.Nikol'skij, A. Sobolevskij a iní/. Hej, Nikol'skij a Lavrov sa domnievajú, že svätí bratia ponášajú na cestu do Ríma ešte pred príchodom posolstva z Veľkej Moravy. Keď teda pápež Hadrián II. tak slávnostne vítal v Ríme našich vierozvestcov a keď dal predčasne zomretého svätého Cyrila pochovať v pápežskom hrobe v bazilike svätého Klimenta, najkompetentnejšie miesta overili úprimnú oddanosť svätého Cyrila a svätého Metoda k Apoštolskej stolici, ktorá ich z osobného styku a po prísnom skúmaní ich pravovernosti iste lepšie poznala, než neskorí podozrievatelia /Dr.Brückner/ a ich felošní ctiteľia. Dodnes predpísaný processus informativus pred biskupskou vysviackou nemohol byť čírou formalitou už pre tú okolnosť, že svätí bratia boli z Carihradu.

2. A naozaj radosťné je ešte i dnes sledovať v staroslovienskom písomníctve stopy oddanosti svätých bratov Rímu. Známe je a prirodzené bolo, že si múdri vierozvestcovia pre veľkomoravskú misiu pripravili v reči ľudu zrozumiteľnej preklad tých bohoslužobných kníh, ktoré v praxi najviac potrebovali. Tak vznikli najstaršie staroslovienske texty evanjeliára /t.j. výber evanjeliových čítaní na nedele a sviatky, teda prvé perikopy preložené z gréckeho jazyka/ a misála /prvého "služobníka" podľa byzantskej liturgie/. Vo vatikánskej knižnici je pergamenový hlaholský rukopis /158 listov/ vzácneho evanjeliára Assemanovho, ktorý roku 1736 objavil a kúpil v Jeruzaleme kustos vatikánskej knižnice, Sýrčan /kanonik Jozef Assemani /evanjeliár po ňom dostal meno/. Tento evanjeliár pochádza z XI. storočia; je to najúhladnejší starosloviensky rukopis, vyzdobený krásnymi iniciálkami a miniatúrnymi maľbami, vzorný opis pôvodného cyrilometodského evanjeliára zo slávnej mace-

dónskej literárnej školy, založenej žiakmi svätých bratov /svätým Klimentom/ v Ochride. Ako presnými dokladmi zistil dr. Jozef Vajs, evanjeliár Assemanov na niekoľkých miestach nám zachoval /podobne ako kódex Nikoľského a Chvalovov/ staršie znenie pôvodného cyrilometodského prekladu vybraných častí Písma, než o niečo staršie hloholské evanjeliá Zografské a Mariánske. A tento evanjeliár uvádza známe slová, ustanovujúce pápežstvo, slová evanjelia svätého Matúša /16,16/: Ty si Peter a na tej skale... v pôvodnom staroslovienskom preklade takto: Ty jesi Petrz i na semb Petrie...

Na túto svojkosť cyrilometodského prekladu upozornil už slávny ruský konvertita Iven Serg. Gagarin /1814-1882/, zakladateľ "Diela sv. Cyrila a Metoda v Paríži" /Oeuvre des St. Cyrille et Méthode/, ktorý sa podrobne zaoberal najmä otázkou Petrovho prvenstva, nachádzajúc jeho ohlas v liturgických knihách Ruskej pravoslávnej cirkvi. Preklad Assemanovho evanjeliára je tým nápadnejší v tejto významnej vete, že na iných miestach toho istého evanjeliára /Mt. 7, 24 a 25, Lk. 6, 48/ preklad tých istých gréckych slov znie už ináč: na sem kamene... To, že v preklade Mt. 16, 18 grécky výraz bol ponechaný úmyselne, vidno aj z toho, že pôvodný ženský rod slova petra je tu zmenený v rod mužský: na semb Petrie. Prekladateľ /svätý Konštantín/ chcel tým nesporne zdôrazniť svoje učenie a presvedčenie o Petrovom prvenstve proti pochybnostiam doby Fociovej, že prvenstvo rímskeho pápeža spočíva na základe Kristovho božského ustanovenia /Mt. 16, 18/. To, že neskôr tento preklad bol nahradený slovami: na sem kamene /na tej skale/, odborníci vysvetľujú snahou odstrániť pozostalé grécke slová, najmä keď tu mala byť vyznačená nielen súvislosť pápežského primátu, lež predovšetkým pevnosť základu Cirkvi - Peter, t.j.: skala.

O súvisi pápežovho prvenstva s Ježišovým ustanovením Petra za hlavu Cirkvi v ŽM nachádzame aj iné doklady:

V 8. hlave sa uvádza pápežova odpoveď kniežatu Kocelovi, že mu a všetkým slovenským krajom posielal Metoda, pápežského legáta, ako učiteľa od Boha a svätého apoštola Petra, prvého

zástupcu /Kristovho, grécky: protothronos/ a kľúčiaru nebeského kráľovstva.

Keď sa mal Metod r. 870 na súde biskupov v Regensburgu zodpovedať, prečo učil /hlásal evanjelium/ na ich území, prosto odpovedal: "Keby som vedel, že je vaše, ustúpil by som. Ale to je územie svätého Petra," t.j. územie podriadené rovno Apoštolskej stolici, pápežovi /ŽM 9/.

Prísny súd pápeža Jána VIII., ktorým sa zastal nevinného arcibiskupa Metoda proti biskupom, ŽM sprevádza dodatkom, že neušli "súdu svätého Petra," t.j. božiemu trestu, lebo hrešili proti právu Petrovej Stolice a onedlho potom zomreli /soľnohradský arcibiskup r. 873, pasovský biskup r. 874 a frizinský r. 875/. - Moravia, prosiaci pápeža, aby im poslal arcibiskupa a učiteľa Metoda, pripomínajú, že ich otcovia prijali krst od svätého Petra, t.j. v období panónskej misie /I.-IV.st./.

3. Teda sv. Cyril a sv. Metod úctu k pápežskej Stolici nielen sami prejavovali slovom a skutkami, lež ju aj vstúpili do svojich veriacich. Na to mali hlboký vnútorný dôvod v božskom pôvode pápežského prvenstva, ako o tom svedčí takzvané Scholium slavicum, slovenský komentár proti 28. kánonu chalcedonskému cirkevného snemu, hovoriaceho o prvenstve rímskeho pápeža. Netreba riešiť spornú otázku presného dátovania vzniku troch zachovaných rukopisov scholia z neskorého XVI. storočia, kde stopy staršieho jazyka poukazujú až na IX. storočie a niektoré moravizmy /pápež, svjatiť a i./ prezrádzajú najstaršiu dobu moravského cyrilometodského písomníctva. Slovenské scholium je prekladom gréckeho originálu, ktorého vznik odborníci /Dr. Grivec, Dr. Kurent/ podľa spôsobu argumentácie a slovného vyjadrovania kladú do času pobytu svätých bratov v Ríme. Totižto vtedy /v rokoch 867 a 868/ bol Rím znepokojený Fóciovým bojom proti pápežskému primátu, o čom sa priniesli správy vyslanci nového, cisára Bazila a patriarchu Ignáca, znova dosadeného na patriarchálnu stolicu po zosadení Fócia. Tu bolo potrebné, aby svätí bratia

verejne vyznali svoje pravoverné zafixovanie v otázke primátu už preto, že ich na Moravu poslal práve zavraždený cisár Michal III., spoločník Fóciov. To urobili gréckym komentárom, zvaným Scholium slavicum, ktoré neskôr bolo na Morave preložené do staroslovienčiny. V Schóliu sa hovorí o zásadnej otázke pápežského prvenstva, ktorá bola byzantským schólom k 28. kánonu chalcedonského snemu /451/ nesprávne riešená. Totižto 28. kánon tohto snemu a k nemu pripojený byzantský komentár nesprávne tvrdia, že Rímu sa cirkevné prvenstvo dostalo len v dôsledku politického prvenstva, lebo bol sídlom cisárovým. Keď sa sídelným mestom stal Carihrad, aj cirkevné prvenstvo prešlo vraj na carihradského biskupa. Toto uznesenie chalcedonského snemu, ku ktorému prišlo pod vplyvom carihradského biskupa Anastólia, a ktorý nechceli podpísať niektorí z prítomných biskupov, pápež Lev Veľký zaraz zavrhol. Vo Fóciovej dobe táto falošná argumentácia 28. kánona chalcedonského snemu pre cirkevné prvenstvo Carihradu znova ožila. Pápež Mikuláš I. tento blud odsúdil vo svojom liste cisárovi Michalovi III. roku 865 a remešskému biskupovi Hinkmárovi roku 867. A proti tomuto oživenému byzantskému bludu obracia sa aj slovenské scholium svätých bratov: výrečne háji božský a apoštolský pôvod pápežského primátu, ktorý sa nemôže inam prenášať z dôvodov politických. Scholium doslovne uvádza niektoré miesta z listu pápeža Mikuláša I. a odvoláva sa aj na rozhodnutie pápeža Leva Veľkého; vanie z neho duch ekumenického chápania Cirkvi, známy z oboch životopisov svätých bratov, najmä z úvodného prehľadu všeobecných cirkevných snemov. /ŽM hl. 1/.

4. ŽM na dvoch miestach zaznačuje aj formálne svedectvo o pravovernosti svätých bratov: v 6. hlave: "pápež schválil ich učenie," a v hlave 8, 1., kde sa v pápežovom liste, poslanom Reastislavovi, Svätoplukovi a Koceľovi, vraví: "rozhodli sme sa, vyskúšajúc Metoda, poslať vám ho, muža dokonale vzdelaného a pravoverného..." To bolo za prvého pobytu svätých bratov v Ríme, koncom r. 867 alebo začiatkom roku 870, za pápeža Hadriána II. - Ale aj neskôr, roku 880, pápež Ján VIII., ktorý na Svätoplukovu a Vichingovu žalobu na Metoda povolal

do Ríma a tam ho podrobil prísnemu výsluchu, píše Svätoplukovi, že Metoda "našiel vo všetkom cirkevnom učení pravoverným."

5. Svedectvo literárnych dokladov o pravovernosti v otázke pápežovho prvenstva svätí bratia predišli celým svojím životom. Od Apoštolskej stolice si vyžiadali schválenie a zabezpečenie svojho misionárskeho diela, od pápeža prijali spolu so svojimi žiakmi potrebné svätenia, svätý Metod hodnosť moravskopanónskeho arcibiskupa a pápežského legáta ako aj s touto hodnosťou novoutvorenú cirkevnu provinciu, podriadenú rovno Rímu. Oba naši vierozvestcovia v pápežovi uznávali najvyšší tribunál v Cirkvi, pred ním hájili a zakaždým aj obhájili svoju pravdivosť proti žalobám úskočných a mocných nepriateľov, a v pápežovi dočkala sa aj Metodova nevina a vernosť Rímu najráznejšieho obhájcu.

A tak ako za svojho apoštolského života svätí bratia novopokrstených Slovanov pripojili k stredu Kristovej Cirkvi, k Petrovej skale, tak aj ich posmrtné pamiatky - hrob svätého Cyrila v Ríme a hrob svätého Metoda na Velehrade - sú spojitom ich stáda s Kristovým námestníkom, rímskym pápežom. A našou povinnosťou je zachovať vernosť k životnému odkazu našich svätých Apoštolov, lebo Rím, ktorý dal prvú spásu, bude ju vždy dávať! /Hymnus z 1. Nešporov zo sviatku sv. Cyrila a Metoda v rím. breviári/.

J.F.

KONŠTANTÍN AKO BISKUP

Táto skutočnosť bola obchádzaná. Treba vychádzať z faktu, že patriarcha Fótiós ho vysvätil pre morevskú misiu. Konštantín to pod nátlakom prijal. Iné mu ani neostávalo. Bol si toho vedomý, že Fótiós bol nedovoleným spôsobom vysvätený v priebehu 3 dní na diakona, kňaza a biskupa. Rastislavovi sa formálne zadostučinilo, lebo pýtal "učiteľa-biskupa." Konštantín

spolu s Metodom dobre poznali pomery na ilyrickom území a jeho cirkevnú právomoc, ktorá patrila Rímu. Centrom Ilyrika bola terazšia juhoslávská Srijemská Mitrovica /za starých časov SIRMUM/. Mitrovica podľa poslovenčeného mena hlavného svätca - sv. Demetra zo Solúna /Thessaloniké/. Prv, než Avari toto mesto r. 582 zbúrali /odmietlo im platiť vynucovanú daň/, preniesli relikvie sv. Demetra do bezpečia na druhý koniec Ilyrika - do Solúna.

Konštantín a Metod po príchode na Moravu urobili po porade s Rastislavom diplomatický krok: v odstránení veľkej kláštornej školy pri Osvietimenoch, kde uctievali relikvie sv. Klimenta, začali formovať moravský teologický dorast zo všetkých kútov Moravy až po Tisu. /"ab Maro usque ad Patissum" - od Moravy až po Tisu/. Pastoračiu viedli ďalej nemeckí svetskí kňazi a nemeckí benediktíni.

Obaja solúnski bratia vedeli, že po skončení štúdií určitého počtu teológov, treba zájsť do Ríma, aby splnili Rastislavovu žiadosť o zriadenie cirkevnej provincie so slovianskymi biskupmi. Chceli sa vyhnúť treniciam s Nemcami. Rím to mal rozhodnúť. Malo sa neplniť, čo pápež Mikuláš napísal: Pýtali ste u nás biskupa a učiteľa, ale znalého slovianskeho jazyka sme v Ríme nemali.

Konštantín svoju vysviacku nezdôrazňoval a neuplatňoval. Rím ho chápal ako muža priskromného a premúdreho - čiže svätca. Tak sa aj k nemu správali. V nateraz známej moravskej spisbe nikde nie je priama zmienka o ordinácii na biskupa v Carihrade.

Nepriamy dôkaz /1./ je priamo z Ríma: keď Konštantína prijali za rehoľníka, musel prijať rehoľné rúcho /obliečka/. A tu staroslovanský text uvádza: "a zobliekov slávnostné rízy" - čo v liturgickej reči znamená - biskupské šaty.

Druhý doklad je zo zoznamu olomouckých biskupov /Granum episcoporum: olomucensium/, kde je Konštantín ako biskup na 1. mieste podľa pradávnej tradície.

Tretí doklad je: vyobrazenie Konštantína - Cyrila v Ochride na freske z 11. storočia.

Štvrtý je na nástennej maľbe vo Vatikáne - v sieni pápeža Sixta V. /1585-90/. Cyril je v biskupskom rúchu a pod obrazom nápis: "Pôvodca iných ilyrických písmen /glagoliky/" Aliaum illyricarum litterarum auctor. Preto "inej", lebo na území Ilyrika už bola známa zo 4. storočia prvá nelatinská a negrécke abeceda, ktorá sa používala za sv. Hieronyma a sv. Benedikta ako pastoračný prostriedok v terajšej Juhoslávii. Stará chorvátsko-dalmátska tradícia hovorí, že predkovia mali liturgiu a knihy vo vlastnej reči /viď: BENEDIKTINCI U HRVATSKOJ ... od Ivana Ostojiča, Split, 1963/. Ide o Aethicovu abecedu.

Piaty doklad je v bazilike sv. Klimenta v Ríme, kde maliar S. Nobili vyobrazil na freske Cyrila ako biskupa podľa starej tradície. Šiesty je z legendy o sv. prokopovi: Prokop napísal pravidlá abecedou, ktorú zostavil "biskup Cyril"/11.st./

D.N.

CARIHRAD - RÍM

MICHAL III. - MIKULÁŠ I.

Pri štúdiu našich slovenských koreňov zisťujeme, že toho veľmi málo vieme. Aby sme časy svätého Cyrila a Metoda lepšie chápali v súvisi udalostí vtedajšieho sveta, dnes upozorňujeme na korešpondenciu medzi Rímom /Mikuláš I./ a Carihradom /Michal III. + Fótiος/. Sú vo veľkej historickej zbierke /MG/. Najmenej 200 rokov Slovákom uchádzajú zo zorného uhla. Ide o 90 strán veľkého formátu a dvojtípcovým textom. Každý list má v úvode kurzívou krátku anotáciu - výťah. Prvý list osvetľuje vzťah Ríma k Fótiovej vysviadke a uvedeniu do funkcie. Predchodca - Ignátios - bol násilne poslaný do vyhnanstva. Pri odchode z mesta ho vojaci na povraze viedli a bičmi šľahali.

Cisárovi Michalovi /r. 860/

/Pápež sa ponosuje, že konštantínopolská synoda sa bez vedomia apoštolskej stolice odvážila zbaviť Ignátia hodnosti a na jeho miesto dosadiť Fótia. Zoširoka dokazuje, že laik nemôže vystúpiť na stupeň veľkňazskej dôstojnosti. Fótiovo povýšenie nechce schváliť, dokiaľ legáti nepreskúmajú prípad a celý mu nepredložia. K tomu pridáva niekoľko poznámok o úcte obrazov. Toto je prvý list, ktorý poslala apoštolská stolica cisárovi Michalovi prostredníctvom biskupov Rodolda a Zachariáša./

Mikuláš, biskup, sluha sluhov božích, milovanému synovi Michalovi, slávnemu gréckemu cisárovi.

Keď Pán všehomíra ustanovoval predáctvo v správe božej moci, ktorú udelil svojim vyvoleným apoštolom, zriaďujúc jeho pevnosť na pevnej viere predáka apoštolov, totiž Petra, rozhodol o jeho vynikajúcom, ba priamo prvom mieste. Lebo Pánov hlas mu povedal: "Ty si Peter - Skala a na tejto skale postavím svoju cirkev a pekelné brány ju nepremôžu" /Mt 16,18/. Peter napokon stavbu všeobecnej cirkvi, neochvejnú vďaka pevnosti skaly, ktorou je Kristus, a spevnenú silou viery, tak neúnavne zabezpečuje svojimi modlitbami, že aj sa ponáhľa vrátiť do pôvodnej podoby ošlia blúdiacich pomocou normy viery, aj sa postará o odmenu pre tých, čo ju neochvejne upevňujú, len aby pekelné brány, najmä našepkávania zákerných duchov a útoky heretikov, nezískali prevahu a nezlomili jednotu tejto cirkvi.

Preto vzdávame všemohúcemu Bohu mnohonásobné vďaky za to, že ráčil vliať do vášho srdca to, aby ste sa stali podporovateľmi božej cirkvi a túžili ste prispievať k jej jednote, nech sa krása viery nestane korisťou hrdze toho či onoho bludu a netriešti sa chápanie apoštolskej tradície. A práve aby sa nenarúšalo jej rešpektovanie - ako sme dobre viete - viac ráz sa konal snem svätých Otcov, ktorí rozhodli

a ej to dodržiavali, že bez súhlasu rímskej stolice, rímskeho veľkňaza sa neudeľuje definitíva nijakému povstávajúcemu rozhodovaniu.

Vami zhromaždený koncil v Konštantínopole - ako nám dôverne oznámili vaše vysoké šarže - berúc na ľahkú váhu vážnosť tohto postupu, však bezostyšne odchyľil ruku svojho uvažovania od vyššie uvedených ustanovení, a to až natoľko, že patriarchu spomenutého mesta /Konštantínopola/ Ignatie zbavila tam zidená schôdzka následnej hodnosti bez porady s rímskym veľkňazom. Aké pokerhanie si zaslúži ten počin, dávajú najavo aj oní svedkovia, ktorí sa postavili proti tomu: to preto, lebo takých, akých sme čítali vo vašom liste, apoštolská konštitúcia vylučuje a celkom jednoznačne vysvetľuje, že boli nasadení zlovoľne; ani Ignatios totiž vlastnými ústami nevyhlásil - ako tvrdí prípis vašej kancelárie - to, čo sa mu vyčítalo, ani jeho žalobcov neschválili v duchu ustanovení cirkevných kánonov.

Napokon ešte aj potom, čo toto vyložene nespravodlivo zúradovali, hlasovanie týchto nerozvážnych ľudí, usmerňujúc spomenutý dav prítomných k ešte ohavnejším činom, volí zo stredu laikov pastiera, ktorý ma byť na jeho čela. Ó, aká domýšľavá zaslepenosť! Boží ovčiečnik má viesť ten, kto sa vo svojom duchu nevie ovládať? Lebo kto neberie na vedomie, ako usporiadať svoj život, vonkoncom sa nedávaajúc viesť po stupňoch cirkvi, akým spôsobom bude môcť usmerňovať cudzí život, ak ho odrazu zvolia?

Veríme, že je vám dobre známe, čo robila skupina apoštolov: potom, čo prijala dar Svätého Ducha. Hľa, hoci naraďostení videním Pána, jeho sústavným poučovaním a jeho zmŕtvychvstaním a posilnením milosťou zostúpeného Ducha, nenamýšľali si, že majú spomedzi ...

IVAN OSTOJIĆ

BENEDIKTINCI
U HRVATSKOJ
I OSTALIM NAŠIM KRAJEVIMA

SV. I.

OPĆI POVIJESNO-KULTURNI OSVRT

SPLIT, 1963

JOSIP JURAJ STROSSMAYER

V druhej polovici minulého storočia vynikol medzi južnými Slovanmi chorvátsky biskup /djakovský/ J.J. Strossmayer. Jeho veľkosť dokázali súčasníci oceniť už za jeho dlhého biskupského života. V rozsahu 55 rokov činnosti sotva by sa bolo našlo nejaké mesto, knižnica alebo kultúrna ustanovizeň - ba aj v širšom slovanskom maradle - kde by nebol spomenutý ako čestný občan, člen alebo mecenáš. Básnici a prozaici mu venovali veľa miesta vo svojej tvorbe z vďačnosti za to, čo tvoril a budoval. Bol pre nich predovšetkým nositeľom myšlienky juhoslávскеj samostatnosti, ktorá sa uviedla do života po r.1918.

Tento biskup nebol len veľikánom južných Slovanov ale aj vynikajúcou svetovou osobnosťou svojej doby. Nielen Slovania ale aj Francúzi, Taliani, Angličania a Nemci ho obdivovali a uznávali. Podmienili to dve udalosti: prudké opozičné stanovisko na I. vatikánskom sneme /1869 - 1870/ a verejná zrážka s cisárom Františkom Jozefom I. v Belovare /Chorvátsko/ 12. septembra 1888. Vystúpenie na koncile mu prinieslo slávu jedného "z popredných predstaviteľov kresťanstva."

Maďari v Budapešti vydali jeho reč na vatikánskom sneme /23.3.1870/ v brožúrke ale sfalšovanú. Urobili to zámerne, aby ho v krajine v očiach veriacich zdegradovali. Vypálilo to opäť: v Ríme pomocou tohto podvodu vynikol a podobne aj v Európe, kde sa ho tlač ujala a Maďarov zosmiešnila.

Belovársku aféru s cisárom zámerne inscenovala maďarská vláda Kolumana Tisu spolu s rakúskym ministerstvom zahraničných vecí, aby Strossmayera pozbavila biskupstva. Formálnou zámienkou sa stal biskupov gratulačný telegram do Moskvy pri 900 ročnom jubileu pokresťančenia Ruska. Aféra mala po celej Európe veľmi čestný ohlas pre Strossmayera. Pre cisára, K. Tisu a ministerstvo zahraničných vecí vo Viedni to bola priam drvivá porážka. Hneď po belovarskej afére /29. septembra/ povedal štátny tajomník Leva XIII. kardinál M. Rampolla, chorvátskemu kňazovi zo Splitu don Ante Politeovi: "Strossmayer je ako biskup, ako človek i ako vlastenec tak veľký, že musí zaujímať celú Európu."

A vidíme, že Európa sa oň zaujíma. Jeho Svätosť, Lev XIII., je mu nielen naklonený, ale priamo miluje diakovského biskupa. Má k nemu neobmedzenú dôveru, veľmi si váži a cení jeho prácu a všetky jeho ciele. Národy Vám, Chorvátom, Strossmayera závidia. V tom istom mesiaci anglický Gladstonov orgán "Daily News" napísal o tejto afére: "To, že sa rakúskemu cisárovi nepáči politické správanie sa chorvátskeho biskupa, je celkom prirodzené. Oprávnené a spravodlivé juhoslovanské hnutie, ktorému stojí na čele biskup Strossmayer, je iste veľmi vážnym nebezpečenstvom, a prvé budúce juhoslovanske povstanie podľa všetkého zničí rakúske cisárstvo a prinesie Juhoslovanom zjednotenie." Predvídať pisateľa článku sa o 30 rokov splnila.

Strossmayer sa narodil v slavonskom Oseku 4. 2. 1815. Jeho pradedo Paul Strossmayer sa sem prisťahoval okolo r. 1750 z rakúskeho Linza. Bol Rakúšanom. Preteže sa oženil s Chorvátkou a jeho potomci si brali ženy Chorvátky, celý rod sa pochorvátil. V Oseku ich nazývali po pradedovi Pavloviči. Väčšina z nich roľníčila a obchodovala s dobytkom. Patrili k malomešťanom. Josipa Jurača ako mimoriadne nadaného chlapca dali študovať: 6 tried gymnázia vychodil v Oseku, 3 roky filozofie v seminári v Djakove a 4 roky teológie v Pešti, kde sa osobne zoznámil s Jánom Kollárom. Ako kaplán v Petrovaradíne okolo r. 1839 navštívil Belehrad, aby poznal zblízka Srbov. V novembri 1849 bol na návrh bána Jelačića menovaný za biskupa. V Djakove ho do úradu slávnostne uviedli 29. septembra 1850. Tam a odtiaľ pôsobil 55 rokov. Zemrel ako 90 ročný.

Vzhľadom na jeho angažovanosť /rečnícku a literárnu/ zistujeme, že ostal verný ideálom svojho prostredia, v ktorom vyrástel. Tieto myšlienky o zjednotení južných Slovanov našli živnú pôdu medzi katolíckym kňazstvom v Slavónsku, Bosne, Dalmácii a potom aj v Chorvátsku. Tote hnutie sa menuje "ilýrske." Malo svojich predchodcov medzi jeho profesormi - františkánmi na gymnáziu v Oseku už 10 rokov predtým, ako oficiálne vystúpil spisovateľ Gaj s ilýrskym hnutím. Táto činnosť františkánov

medzi študentami pomohla Gajovi k získaniu telkých stúpcov. Predovšetkým medzi mladými kňazmi, najmä slávňakymi. Ideu jazykovej jednoty Srbov a Chorvátov /podobne Česi a Moravanov/ Strossmayer vsal do seba v rodnom meste a v biskupskom seminári. Tam bolo ohnisko a semenisko juhoslovanskej národnej myšlienky.

Gaj - plným menom Ljudevit Gaj /1809 - 1872/ ako chorvátsky spisovateľ, novinár i osvetový pracovník urobil tribúnu pre svoje zjednotiteľské hnutie NOVINE HRVATSKE s literárnou prílohou DANICA r. 1835. Úspech získal preto, že do vtedajšej literárnej a filologickej ilýrštiny vniesol politický moment juhoslávakej národnej jednoty a tak prebudil živé vedomie juhoslovanskej ohromnej spojenej národnej sily "od Soči /v Juhooslávii/ až k bránam Caribradu," ako sa vtedy hovorievalo. Bolo to nadnesené a nespinitelné ako v severovýchodnom Uhorsku rusínske heslo veľkej Ukrajiny "od Popradu až po Rostov". Gajovmu hnutiu úžasne pripomohli "supervlasteneckí Maďari" s pokusom pripojiť Slavóniu k Maďarsku. Vyvímal sa z toho tuhý boj na snemoch a župných zhromaždeniach vo Vukovare, Oseku a z časti aj v Požege medzi stúpcami národnej strany a maďaróňmi. Len pevná jednota Chorvátov a Srbov odrazili maďarónske pokusy. Tieto zápasy poznačili Strossmayera už ako študenta a teológa. Tak v mladosti spoznal potrebu a užitočnosť svornosti aj lásky medzi Srbmi a Chorvátmi proti spoločnému nepriateľovi. Tohto presvedčenia sa držal celý život.

Ilýrismus priniesol aj tretí nevyhnutný prvok: náboženskú znášanlivosť medzi katolíkmi a pravoslávňymi. Aj tejto idei ostal slávny biskup verný až po hrob.

Ako posledný bod Gáj požadoval aj kultúrny program. Preto sa chorvátsky snem v Záhrebe uzniesol žiadosť od kráľa Ferdinanda V. dovoliť založiť v Záhrebe "UČENÚ SPOLOČNOSŤ" /UČENO DRUŽSTVO/ s národnou knižnicou /múzeom - čiže AKADEMIU VIED.

R. 1845 snem žiadal od kráľa povýšiť záhrebskú "Právnickú akadémiu na úroveň univerzity, záhrebské biskupstvo na arcibiskupstvo".

biskupstve - nezávislé na uhorskej hierarchii. Kráľ to nesplnil.

Kedže⁸⁸ stal Strossmayer r. 1850 djakovským biskupom, začali sa tieto znegované národné priania plniť. Pri inštalácii do úradu povedal priateľovi Ivanovi Kukuljevičovi o svojom programe: "Moje menovanie za biskupa je jediný zisk nášho národa za rok 1848. Ja som prvý národný biskup."

Maďarská vláda v revolučnom roku 1848 menovala "vlasteneckých biskupov," ktorých cisár v r.1849 odvolal a menoval národných biskupov: do Ostrihomy Jána Scitevakého, do Jágru: Vojtecha Bartakoviča, do B. Bystrice: Štefana Moyzesa, na Spiš: Ladislava Zábojského, do Režavy: Štefana Kollarčíka, do Košíc: Jezefa Kunsta, do Djakova: J.J.Strossmayera. Štefan Moyzes s bánom Jelačičom vymohol vo Viedni odlúčenie záhrebakého biskupstva od Ostrihomu a povýšenie na arcibiskupstvo r. 1853. A skutočne to, čo vykonal Strossmayer pre svoj národ, je veľkolepé a významné. Medzi inými národmi to spravidla robia vlády - predstavitelia národa. Talent, vzdelanie a postavenie mu umožnili apoštolskú misiu medzi Chorvátmi a ostatnými Juhooslovanmi. Stal sa duchovným ohniskom Chorvátov. Pomohol im založiť AKADEMIU VIED /1868/ - prvú na slovanskom juhu. Vybudoval univerzitu v Záhrebe /1874/ - prvú na slovanskom juhu. Zriadil Národnú galériu /1884/ - prvú na slovanskom juhu. Navyše - zväčša zo svojich peňazí - postavil krásnu katedrálu v Djakove /1866 - 88/.

Strossmayer to mohol preto vykonať, lebo bol plný šlachetnej hrdeosti na svoj biskupský úrad. Bol si vedomý duchovnej prevahy nad prevelkým počtom duchovných bruchopasníkov a plný hlbokého citu a presvedčenia, že mu jeho úrad ukladá, aby bohaté dôchodky svojho postavenia užíval k národnému a nie k osobnému či rodinnému obohateniu. Prenikala ho hrdá dôstojnosť a cítil sa naozajstným veľmožom.

Popritom ho charakterizuje pevnosť a nezlomnosť v princípoch, ideách a presvedčení. Veril tak hlboko v splnenie svojich zámerov a národných ideálov, že ich nikdy nemenil a neopúšťal. Myšlienku národnej jednoty nosil vo svojom srdci ako amulet.

V máji 1887 písal svojmu priateľovi, záhrebskému kanoni-

kovi a prvému predsedovi Akadémie vied - Františkovi Račkemu: "Na všetkých stranách žalosť a zbabelosť /maďarizácia a germanizácia/! Ja sa však spolieham na Boha a jeho spravodlivosť. Nedožijem sa Oslobodenia a Vzkriesenia nášho národa, ale on sa raz oslobodí a vzkriesi. Budem sa tomu z celého srdca radovať vo večnosti. Dokiaľ budem tu na zemi žiť, dotiaľ budem robiť to, čo môžem, aby sa nám národ prebudil a na svoju budúcnosť sa lepšie pripravil, a j posilnil.

Jeho ciele sa dajú takto formulovať:

1. Juhoslovanická národná jednota ako konečný cieľ spoločných úsilí do budúcnosti; to znamená: nezávislý národný štát z Chorvátov, Srbov, Slovincov, Makedoncov a Bulharov.
2. Nateraz - v rámci monarchie - len štát /bez Makedoncov a Bulharov/ v rámci federalizovanej monarchie. Tak si to už prv predstavoval Palacký, Šafárik, Gaj, Bán Jelačić a arbaký patriarcha Rajačić.
3. Medzi oboma cirkvami /katolíckou a pravoslávnu/ na základe spoločného dedičstva sv. Cyrila a Metoda má prísť k úplnej tolerancii, wájomnej láske a úcte a čo k najtesnejšiemu zblíženiu.
4. Čo najtesnejšia wzájomnosť a wázba s celým Sľevanstvom.
5. Zabezpečenie autonómneho pestavenia tých Sľevanov, čo sú pod tureckou nadvládou, kým im nesvitne deň slobody a národného zjednotenia.

Osobitne zdôrazňoval slovanšú solidárnosť. Veril, že len prostredníctvom solidárnosti sa slovanšé národy udržia pri živote a skôr - neakôr sa oslobodia od monarchie a Turkov. Z toho vyvierajú jeho kontakty so všetkými priekopníkmi - vodcami Sľevanov. Prete poslal do Kijeva r. 1888 ten povestný telegram k 900 ročnému jubileu pokrstenia Kijevskej Rusi. Telegram končí prorockými slovami: "Nech Boh požehná Ruske, aby silou viery, wzorným životom, božou pomocou a kresťanským hrdinstvom popri ostatných úlohách splnilo aj ono najwznešenejšie posvätné poslanie, ktoré mu Boh prisúdil." Te je ten preslávený "pansľavizmus" z 2. polovice minulého storočia, keď Maďari a Turci chceli na-čisto Sľevanov pohltiť.

Maďari a Nemci v tom videli ozbrojenú intervenciu. Keď ho v Belovare cisár napadol, že je to čin proti monarchii, biskup mu pokojne odpovedal: "Veličenstvo, moje svedomie je čisté!"

Franjo Šišič, Záhreb

SLOVÁCI A ČESI AKO ZÁHREBSKÍ BISKUPI

Prvým je Čech D u c h, muž ctihodného života. Ustanovil ho kráľ Ladislav, ktorý to biskupstvo založil po smrti svojho švagra, chorvátskeho kráľa, keď krajinu opanoval a pripojil k Uhorsku.

Druhým je Čech S m i l, ktorého menoval r. 1387 cisár Žigmund. Spravoval diecézu 10 rokov. Tesne pred ním bol v Senji biskupom Čech P r o t i v a.

Tretím je Slovák Benedikt zo Zvolena, ktorého r. 1442 menoval pápež Eugen IV., aby ukončil skoro 10 rokov neobsadené biskupstvo. V tejto funkcii zažil veľa trápenia, lebo kráľ Vladislav ho neuznal a menoval vzorobiskupa D. Čupora /kninákého biskupa/.

Štvrtým je Slovák Tomáš "de D a b r e n c z e," ktorý bol najprv nitrianskym biskupom. Po roku sa vrátil nazad do Nitry.

Piatym bol Alexander A l a g o v i č, rodák z nitrianskej stolice /r. 1829 až r. 1837/. Pochádzal z Malženíc, kde sa narodil 30.12.1760. Po kaplárskych, farárskych a dekanárskych funkciách bol menovaný r. 1807 za bratislavského kanonika a zároveň aj za mestského farára. R. 1808 už je estrihonským kanonikom. R. 1809 radcom kráľovskej rady /namiesto Alexandra Rudnaya/. S titulom radcu dostal aj titul bosenského biskupa. Vo funkciách stále postupoval až sa stal bénom Chorvátska a Slavónska./1828/. Prestahoval sa z Budína do Záhrebu. V tom čase Štefan Moyzes po

získaní doktorátu z filozofie v Pešti dostal miesto profesora v Záhrebe. Maďari však nielen Slovákov ale aj Chorvátov začali tuho pomaďarčovať podľa hesla: "Od Karpát po Jadran!" /"Kárpátoktól Adriáig!/. R. 1829 sa Alagovič stal záhrebakým biskupom. Sedem rokov biskupského života ho evenčilo premnohými zásluhami. Zemrel r. 1837.

Šiestym sa stal opäť Slovák, dr. Juraj Haulík. Narodil sa v Trnave r. 1788. Po štúdiách v r. 1811 vysvätený za kňaza. Po prvotnej pastorácii sa stal tajomníkom kardinála Alexandra Rudnaya v Ostrihome. Funkcií pribúdalo až sa r.1832 stal záhrebakým prepeštom. R. 1838 nastúpil v Záhrebe do biskupskej služby.

Namiesto latinčiny začala sa vyučovať a užívať chorvátčina. Pritom bol aj námestníkom chorľavého bána Františka Vlašiča. Na prešporskom sneme zastupoval Chorvátov a bránil aj práva ostatných Slovanov v Uhorsku Bol mecénom pri založení Chorvátskeho národného divadla, založil Hospodárske družstvo a zakladal ľudové školy. Maďari chceli k Uhorsku pripojiť tri stolice chorvátske, ale biskup tvrdo spolu s inými protestoval a zamedzil pomaďarčovaniu.

V maruňaných rokoch Chorváti sa vojensky zorganizovali pod vedením bána Jelačiča a pripomohli cisárovi košútovcov-povstalcov poraziť. Na žiadosť bána Jelačiča a dr. Štefana Moyzesa cisár František Jozef I. povýšil biskupstvo v Záhrebe na arcibiskupstvo - metropoliu chorvátsku / r.1853/. O tri roky /1856/ v Ríme biskupa Haulíka menoval pápež za kardinála. Zemrel v roku 1869 v Karlových Varech.

Ante Šimčič, Záhreb

Kardinál Ratzinger

KŇAZI, BISKUPI, RÍMSKA KÚRIA

Rozhovor na túto tému vyvolal redaktor Vittorio Messori, keď kardinál dokončil úvahu o koreňoch krízy v cirkvi. Redaktor utrúsil poznámku, že ktorýsi slávny teológ sa vyslovil takto: "Dnešná kríza cirkvi má príčinu predovšetkým v kríze kňazov a rehoľných spoločností."

1. KRÍZA KŇAZOV A REHOĽNÍKOV

Na to kardinál povedal: "Je to tvrdý súd. To je veľmi ostré odsúdenie, ale trochu pravdy v tom je. Lebo hneď po Koncile sa zakolísali veľké rehole, najmä tie najkultivovanejšie a intelektuálne najzdatnejšie. Rehole, ktoré boli tradične opornými stĺpmi potrebnej cirkevnej reformy, sa rozkývali. Utrpeli ťažké straty krvi. Zažili také nízke prílevy nových členov, ako nikdy predtým. A dnes sa ešte stále zmietajú v kríze identity."

Kardinál vidí prvú príčinu tejto krízy takto: "Kto výdatne praktizoval a praktizuje určitú súčasnú teológiu, musí zažiť aj jej účinky, a to až do poslednej kvapky, ako napríklad takmer úplnú stratu zvyčajných istôt pre kňaza a pre rehoľníka."

Popritom uvádza ešte ďalšiu príčinu krízy: "Práve kňazský stav sa zdá dnešnej spoločnosti cudzí. Veď tu ide o funkciu alebo o rolu, ktorá sa zakladá nie na súhlase väčšiny, ale na sprítomňovaní "Jedného", ktorý dáva človeku účasť na svojej auticite. To sa vidí dnešným ľuďom nepochopiteľné. Za takýchto okolností vzniká pokušenie opustiť "nadprirodzenú autoritu sprítomňovania," ktorou sa vyznačuje katolícke kňazstvo, a prejsť na celkom prirodzenú "službu väčšinového súhlasu." Čiže na zrozumiteľnú kategóriu, ktorá je čisto ľudská a ktorá zodpovedá dnešnej kultúre.

A tak je dnes kňazstvo vystavené kultúrnemu tlaku, aby prešlo od sakrálnej úlohy k sociálnej funkcii, ktorú by privítala sekulárna, demokratická, pluralistická spoločnosť. Je to ekoby pokušenie utiecť od hierarchickej štruktúry založenej Kristom k plauzibilitnosti ľudskej organizácie."

Kardinál toto svoje stanovisko dokladá veľmi aktuálnym príkladom vysluhovania sviatosti zmierenia. Vraví: "Máme takých kňazov, ktorí by radi takmer celkom premenili túto sviatosť na číry rozhovor, na akýsi druh terapeutickkej sebsanalýzy, ktorá by sa uskutočnila medzi dvoma osobami stojacimi na tej istej úrovni. Takéto chápanie vyzere ľudskejšie, osobnejšie a dnešnému človeku primeranejšie. Lenže takýto druh spovede skrýva v sebe nebezpečenstvo, že nebude mať už nič do činenia s katolíckym pojmom sviatosti pokánia. V katolíckom chápaní sviatosti nejde totiž tak veľmi o výkon a šikovnosť vysluhovateľa. Katolícke chápanie vyžaduje, aby spovedník ustupoval do pozadia a aby prenechával priestor Kristovi, ktorý jedine môže odpúšťať hriechy. Je tu teda potrebné vrátiť sa k pôvodnému chápaniu sviatosti, v ktorom sa ľudia stretávajú s tajomstvom. Treba znova odkryť zmysel onoho úkonu - pre daktorých pohoršlivého zato - - že jeden človek môže nad druhým človekom vyriechnuť: "Ja ťa rozhrešujem od tvojích hriechov." V tom okamihu kňas používa autoritu, ktorá nepochádza od súhlasu ľudí ale priamo od Krista. To "Ja," ktoré kňas vyslovuje vo formulke "Ja ťa rozhrešujem," to nie je "ja" človeka, ale je to priamo "Ja" Pána Ježiša Krista.

Tu redaktor skočil do reči kardinála takouto poznámkou: "Mne sa predsa pozdáva, že mnohoraké kritiky na starú spovednú prax nie sú celkom bezdôvodné." Ten hneď reagoval takto: "Cítim sa vždy stiesnene, keď počujem, že niektorí ľahkomyselné označujú starý spôsob pristupovania k spovedi ako "schematický," "vonkajškový" alebo "anonymný." A samochvála niektorých kňazov, čo sa vychvaľujú svojimi "spovednými rozhovormi," ktoré vraj sú síce stále zriedkavejšie, no zato "stále osobnejšie," takéto samochvála snie mi tiež trpko. Keď chceme túto otázku správne posúdiť, treba priznať, že za schémou voľakedajšieho spo-

vedenia uskutočňovalo sa aj vážne stretnutie medzi dvoma osobami, ktoré si uvedomovali, že stoja pred otriasajúcim tajomstvom Kristovho odpúšťania, ktoré sa udeľuje slovom a gestom jedného hriešneho človeka. A nesmieme zabúdať, že zase na druhej strane do mnohých "spovedných rozhovorov" sa čisto Tudekou cestou vlúdila akási samotárska úslužnosť, akási svojská absolúcia, ktorá sa veľmi nestarala o to, aby penitent pocítil v sebe ťarchu osobnej viny, čo je pri tejto sviatosti základne dôležité a za čo je spovedník vždy zodpovedný. Tým nechcem povedať, pokračuje kardinál, že by nebola prijateľná dajaká zmysluplná reforma vonkajších aspektov spovede. Dejiny nám dosvedčujú, že tu nastal vývoj v takom rozsahu, že by bolo absurdné chcieť kanonizovať jedinú podobu spovede na všetky časy. Mnohí dnešní Tudia už neradi vstupujú do starej tradičnej spovednice, lepšie im vyhovuje spovedný rozhovor. Preto nechcem podceňovať, vraví kardinál, význam týchto nových možností, ktoré môžu byť pre mnohých pravým požehnaním. Lenže toto nie je hlavná vec. To rozhodujúce leží hlbšie, a ja som chcel poukázať na to!

Po tomto vysvetlení sa redaktor vrátil k pôvodnej otázke o kríze dnešného kňaza a opýtal sa takto: Kde podľa vás vzia korene krízy dnešného kňaza? Kardinál vo svojej odpovedi poukázal na tlak, ktorý dnes zaťažuje každého kňaza tým, že ho núti plávať proti prúdu. Taký kňaz môže byť napokon unavený a vysilený, takže nevie sa postaviť svojimi slovami a svojím životným štýlom do opozície proti takmer samozrejým javom dnešnej kultúry, ktoré sám hodnotí ako celkom rozumné. Kňaz, v ktorom pôsobí Božia sila, bol vždy v pokušení zvykať si na veľkosť a urobiť si z nej rutinu. Dnes sa môže stať, že tá veľkosť, ktorá pre neho pramení zo svätých vecí, pripadne mu ako bremeno. Ba možnože nevedomky túži sa od takejto veľkosti oslobodiť, a preto zosedzuje sväté tajomstvo do svojej Tudskej roviny. V tom vidí kardinál korene kňazskej krízy v dnešných časoch. A dodáva: "Dnešný kňaz musí sa v pokore a v dôvere oddať svätým tajomstvám a dať sa povzniesť na ich výšku."

My si môžeme zjednodušiť tieto učené kardinálove slová takto:

Dnešný kňaz potrebuje mať hlbokú vieru. Alebo ešte jednoduchšie: Dnešný kňaz si musí oživovať vieru. A keby sa niekto opýtal ako, zacitujeme mu odpoveď svätcov, teológov a psychológov odvodenú z Ježišovej náuky. Odpoveď znie: Najdokonalejšie sa viera oživuje modlitbou. Čiže dnešný kňaz musí byť mužom modlitby. Iba tak sa uchráni pred krízou.

2. BISKUPI

Po úvahe o kňazoch zamyslel sa kardinál nad situáciou biskupov.

Aj v otázke biskupov má kardinál zaujímavé postoje, ktoré si v krátkosti môžeme zhrnúť takto: Koncil chcel posilniť úlohu a zodpovednosť biskupov, ktorú predtým vyjedrovala katolícke náuka takýmito výrazmi: "nástupcovia apoštolov" alebo "autentickí učitelia kresťanskej náuky" alebo "nositelia plnosti Kňazstva alebo "nositelia úradnej, vlastnej a bezprostrednej autority nad cirkvou, ktorá im bola zverená" a v ktorej predstávajú "princíp a základ jednoty" a "konajú v Kristovej osobe." Všetky tieto definície boli prijaté v dokumentoch Koncilu, hovorí kardinál, lenže v pokoncilovej praxi sa ukazujú iné výsledky, ktoré sú paradoxné voči náuke koncilových dokumentov. A konkrétne uvádza, že zdôraznenie významnej úlohy biskupov sa pomaly stráca, ba po koncile sa takmer udúša zaraďovaním biskupov do biskupských konferencií, ktoré sa stále väčšími organizujú, a to v ťažkopádnych byrokratických štruktúrach. Mali by sme vedieť, že biskupské konferencie nemajú nijaký teologický podklad a nepatria k nevyhnutnej štruktúre cirkvi, akú chcel mať Kristus. Biskupské konferencie majú iba praktickú a konkrétnu funkciu. Potvrdzuje to aj nový kódex cirkevného práva, keď ustanovuje sféru autority biskupských konferencií s upozornením, že platne môžu konať v mene všetkých biskupov iba vtedy, keď biskupi dajú svoj súhlas všetci a každý jednotlivo. A okrem toho musí tu ísť o takú záležitosť, ktorú predpisuje všeobecné právo alebo špeciálny mandát apoštolskej stolice. /Porov.Codex

can. 455, § 4 a § 1/. Kolektív teda nenahradzuje osobu biskupa, ktorý vždy zostáva autentickým učiteľom viery pre veriacich jemu zverených. Kardinál naliehavo zdôrazňuje, že "nijaká biskupská konferencia ako taká nemá funkciu učiteľského úradu. Jej dokumenty nemajú špecifickú hodnotu. Ich váha sa zakladá jedine na súhlase, ktorého sa im dostalo od jednotlivých biskupov."

Redaktor sa opýtal kardinála, prečo tak veľmi trvá na tomto bode. Kardinál odpovedá: "Preto, lebo tu ide o podstatu katolíckej cirkvi. Cirkiev sa zakladá na štruktúre biskupskej, a nie na dakejkej federácii nacionálnych cirkví. Nacionálny stupeň, to nie je nijaká cirkevná veličina. Treba, aby sa znova stalo jasným, že v každej diecéze je len jeden pastier a učiteľ viery, ktorý je v spoločensťve s ostatnými pastiermi a učiteľmi a s Kristovým zástupcom."

A pokračuje: "Dakedy sa stáva, že niektorí biskupi strácajú zmysel pre individuálnu zodpovednosť a chcú by akośi delegovať svoju neodcudziteľnú moc pastierov a učiteľov na lokálne konferencie." A v tejto súvislosti pripomína, že v jeho rodnej krajine jestvovala biskupská konferencia už v tridsiatych rokoch, ale doslovne vraví, že "neozej silné dokumenty proti nacizmu boli tie, ktoré vyšli z pera jednotlivých odvážnych biskupov. Tie, čo vzišli z biskupskej konferencie, boli naproti tomu bledé a prísľabé v porovnaní s tým, čo by vyžadovala vtedajšia tragédia."

A redaktor k tejto kardinálovej spomienke pridal inú, ktorá sa dotýka posledného koncilu. Povedal, že jestvuje akýśi sociologický zákon, ktorý - či chceme, či nechceme - ovplyvňuje prácu skupín. Tento zákon sa prejavil aj na koncile. V priebehu druhej sesie v roku 1963 sa na zasadaniach v aule zúčastňovalo priemerne 3 135 biskupov. ⁴ z nich zasiahlo do rozpravy prihlásením sa o slovo iba niečo viac ako 200 biskupov. Teda iba 10 percent. Ostatní - 90 percent - nikdy neprehovorili a obmedzili sa len na to, že počúvali a hlasovali.

Kardinál k tomu vraví: "Rozumie sa samosebou, že pravda sa nedá stvoriť hlasovaním. Výpoveď je buď pravdivá, alebo nie je pravdivá. Pravdu možno iba nájsť. Nie je možné ju stvoriť."

A preto podľa klasickej koncepcie koncilu morálna jednotnosť na koncile nemá charakter hlasovania, ale charakter svedectva. "

A kardinál k tomu pridáva aj inú pripomienku, a to psychologickú. Vrávi: "My, katolícki kňazi mojej generácie, máme vo zvyku vyhýbať sa opozícii medzi spolubratmi a hľadať vždy zho-
du a nevzbudzovať na seba pozornosť dejakým excentrickým posto-
jom." A pokračuje: "Poznám biskupov, ktorí sa súkromne prizná-
vajú, že by zaujali iné stanovisko ako to, čo vyhlásila konfe-
rencia, keby sa boli museli vyjadriť sami. Ale podriadili sa
zákonu grupy a ušetrili sa trampôt, aby iní nehľadeli na nich
ako na "rušiteľov hry," alebo ako na "spiatočníkov," alebo
ako na "málo otvorených." Preto sa zdá veľmi príjemné rozho-
dovať sa spoločne. Lenže, vraví kardinál, vystupuje tu nebezpe-
čenstvo, že sa stratí "skandalon" a "šialenstvo" evanjelia,
čiže jeho soľ a kvas, ktoré sú dnes pre kresťana neodmysliteľné.

No hneď nato s uspokojením konštatuje, že oproti prvej po-
koncilovej fáze sa dnes predsa len hlási k životu zdravá tenden-
cia. Ako príchod uvádza plenárne zhromaždenie francúzskeho episko-
pátu v roku 1984, ktoré sa zaoberalo jedinou témou nazvanou "re-
centrage", po nemecky: Rückzentrierung, po slovensky: naspäť
k centru. Táto biskupská konferencia sa totiž vyslovila za náv-
rat k centru. Za návrat k Rímu, za návrat k diecéze, za návrat
k biskupovi. A je známe, že Francúzi často objavujú zaujímavé
tendencie, ktoré sú reprezentatívne pre celý katolicizmus.

Toto úsilie podporuje aj Kongregácia pre učenie viery, a
to nielen teoreticky. Napríklad v marci 1984 odobral sa hlavný
štáb Kongregácie do Bogoty na zhromaždenie vieroučných komisií
latinsko-amerického episkopátu. Z Ríma sa dôrazne naliehalo, aby
na toto stretnutie prišli osobne biskupi, a nie ich zástupcovia.
Tak sa zdôraznila osobná zodpovednosť každého biskupa, ktorý,
ako hovorí kánon cirkevného práva, je usmerňovateľom všetkej
služby slova a ktorému prichodí ohlasovať evanjelium v zverenej
mu cirkvi /kán. 756, §2/. Táto náuková zodpovednosť nemôže byť
delegovaná.

V tomto zásednom a prísnom postoji opiera sa kardinál o náuku apoštola Pavla, ktorý vo svojom druhom liste Timotejovi píše: "Zaprisáhavam ťa pred Bohom a Kristom Ježišom, ktorý bude súdiť živých i mŕtvych, pre jeho príchod a jeho kráľovstvo: Hlásaj slovo, naliehaj vhod i nevhod, usvedčuj, karhaj a povzbudzuj so všetkou trpezlivosťou a múdrosťou. Lebo príde čas, keď neznesú zdravé učenie, ale nabháňajú si učiteľov podľa svojich chýtok, aby im štekli uši. Odvrátia sluch od pravdy a obrátia sa k bájkam. Ty však buď vo všetkom trpezlivý, znášaj útrapy, konaj dielo evanjelistu, plň svoju službu" /2 Tim 4, 1-5/.

3. RÍMSKA KÚRIA

Od rozhovoru o biskupoch prešla reč na rímsku kúriu, a to tak, že redaktor dal kardinálovi - prefektovi, ktorý bol kedysi arcibiskupom v Mníchove, otázku: "Mali by ste radšej cirkev, ktorá by mala svoje stredisko nie v Ríme, ale v Nemecku?"

Kardinál sa zasmial a povedal: To by bolo hrozné! Mali by sme preorganizovanú cirkev. Predstavte si, my sme mali iba na mníchovskom ordinariáte 400 úradníkov a riadne platených zamestnancov. No a všeobecne sa vie, že každý úrad musí si svoju vlastnú existenciu udržať tým, že vydáva dokumenty, usporadúva stretnutia, plánuje nové štruktúry. Bezpochyby by chceli všetci to najlepšie. Ale často sa mohlo stať, že faráři sa cítili množstvom pomôcok skôr zaťaženi, ako podporení. Viac sa mi páči taliansky duch, ktorý má menej organizačnej vášne a ponecháva priestor jednotlivým osobnostiam, jednotlivým iniciatívam a originálnym ideám, ktoré sú pre cirkev nevyhnutné. Aj svätci vždy boli ľuďmi a fantáziou, a nie funkcionármi aparátov. Navonok boli azda "zvláštnymi" osobnosťami, ale v skutočnosti boli hlboko poslušní a zároveň vysoko originálni a osobne nezávislí. A cirkev potrebuje väčšími svätcami než funkcionármi. Mne sa páči, pokračuje kardinál, aj latinská mentalita, ktorá rada ponecháva jednotlivcej osobe voľný priestor v nevyhnutnom rámci zákonov a kódexov. Lebo zákon je tu pre človeka, a nie

človek pre zákon. Štruktúra má svoje oprávnenie, no nesmie udušiť osoby."

Redaktor mu vkročil do reči poznámkou, že rímska kúria začínačným stredovekom cez Luthera až po dnešok má spornú povest.

Kardínál ho prerušil takto: "Aj ja som z Nemecka často hľadel na rímsky aparát so skepsou, ba azda až s nedôverou a s upodozrievaním. Ale potom v Ríme som nadobudol skúsenosť, že kúria je ďaleko od zlej povesti. Je zostavená prevažne z osôb, ktoré tu pracujú v pravom duchu služby. Ani to ináč nemôže byť pri takých plotoch, ktoré by u nás ležali na hranici chudoby. A treba vidieť, že práca väčšiny z nich je veľmi nevďačná, pretože sa odohráva anonymne za kulisami a slúži na prípravu dokumentov alebo postojov, ktoré sa pripisujú iným, čo stoja na špici štruktúr."

Redaktor sa pridá do tejto úvahy s pripomienkou, že kúrii sa vyčítuje pomalosť a príslovečné onesakorovanie sa v rozhodnutiach.

Kardínál odpovedá: "To je istá pravda, že svätá stolica, o ktorej sa často hovorí, že sa kúpe v zlate, v skutočnosti nevládze pletiť trovy za početnejší personál. Niektorí si nevedia predstaviť, že napríklad sekcia pre náuku na mojej Kongregácii, ktorá je najdôležitejšia zo štyroch oddelení, z ktorých pozostáva Kongregácia, a je najviac atakovaná, má sotva desať osôb spolu s prefektom. V celej Kongregácii nás je asi tridsať. To je zaiste málo na to, aby sme mohli zorganizovať teologické povstanie, z akého nás niektorí upodozrievajú. A v každom prípade - ponechajúc žart bokom - aj trochu málo na to, aby sme mohli s náležitou presnosťou sledovať všetko, čo sa v cirkvi hýbe..."

Redaktor sa opýtal: "Áko teda budete pokračovať ďalej?"

Kardínál odpovedá: "Tak, že budeme nabádať k tomu, aby sa v každej diecéze alebo pri každej biskupskej konferencii založili "vieroučné komisie." Je pravda, že podľa štatútu máme právo intervenovať v celej cirkvi, kdekoľvek. Ale keď vzniknú udalosti alebo teórie, ktoré by vyvolávali znepokojenie, posmeľme tamjších biskupov alebo rehoľných predstavených, aby vstú-

pili do dialógu s autorom. Iba keď sa nepodarí vyjasniť vec týmto spôsobom, vstupíme do kritického dialógu s autorom my. Najprv mu dáme na vedomie naše stanovisko, ktoré vypracujeme na základe preskúmania jeho diel a podoprieme dobrozdania rozličných expertov. Autor bude mať možnosť opraviť nás a povedať nám, či sme na niektorom mieste jeho myšlienku interpretovali nesprávne. Keď si potom vymeníme listy a prípadne si s ním aj viac ráz pohovoríme, dáme mu odpoveď, v ktorej mu oznámime definitívny posudok a navrhne mu, aby všetky vyjasnenia vzniknuté z dialógu zhrnul vo vhodnom článku."

Redaktor pripomenul, že taký postup si vyžaduje veľa času. Ale že predsa by podozrivý autor nemal byť dlho držaný v neistote v dôsledku toho, že Kongregácia má málo pracovníkov.

Kardinál vraví: "To je pravda. Ale mohol by som povedať, že príslovečná vatikánska pomalosť má nielen negatívne stránky, Tu v Ríme som spoznal, že umenie "soprassedere," ako vravia Taliani /v nemeckom preklade: Kunst des Hinausschiebens, po slovensky: umenie oddialenia lebo odloženia alebo odročenia/, môže sa prejavíť ako pozitívne, pretože niektorej situácii môže poskytnúť príležitosť uvoľňovať sa z ustrnutosti, alebo dozrievať, a tým spôsobom sa vyjasniť. Azda aj tu platí stará rímska múdrosť, že "prirýchle reakcie nie sú vždy žiadúce. Niekedy neprehnaná rýchlosť v reakciách lepšie umožní rešpektovať osobu."

A touto kardinálovou pripomienkou sa rozhovor o kňazoch, biskupoch a o rímskej kúrii skončil.

4. ZÁVER

Možno sa vám, bratia, výťah z tohto rozhovoru zdal nezaujímavý, či nezaufímavý alebo málo dôležitý pre našu pastoráciu. Máte pravdu. Veď aj medzinárodné prospekty, ktoré ponúkajú knihu Ratzingerových Rozhovorov o viere, uvádzajú z jej obsahu iba honosnejšie kapitoly, napríklad: ZNOVA OBJAVIŤ KONCIL, PRÍČINY KRÍZY VIERY, POSTAVENIE ŽENY V CIRKVI, MARIÁNSKA ÚCTA, LITURGICKÁ OBNOVA, POSLEDNÉ VECI, EKUMENICKÉ OTÁZKY, TEOLÓGIA OSLOBODENIA, ale štvrtú kapitolu, s ktorou sme sa dnes obozná-

mili, nespomínajú.

Keďže odváďadial' sa ozývali hlasy, aby sme sa touto významnou knihou zaoberali solídne a kompletne, preto bolo ťažké vynechať jej štvrtú kapitolu. Toto je z nej podstatný výťah.

Napokon aj táto štvrtá kapitola bude nám užitočná. Povzbudí nás

po prvé: stále nadprirodzene chápať našu kňazskú službu
po druhé: zvýši úctu voči diecéznemu biskupovi
po tretie: zušľachtí náš postoj voči rímskej kúrii.
A tak všetci čitatelia majú z toho osobný osoh.

V.J.

Kto sa modlí, nečaká na odpoveď, ale tým, že sa modlí, odpovedá na počúvané Slovo.

Modliť sa môže i ten, kto nemá zložené ruky. Lebo modliť sa znamená žiť Boha, tým, že mu dávame odpoveď. Nie je to nijaké príležitostné zamestnanie, ale niečo, čo určuje náš celok, v bdení i v spánku, v práci i v hre.

Ako sa má podľa predpisov chváliť Boh, ktorý všetko tak skvele spravuje, to veru neviem.

V modlitbe preberá človek zodpovednosť za príchod Kráľovstva Božieho, - a to v modlitbe, ktorá vyjadruje individuálne ťažkosti, starosti, alebo šťastie. Rozhodujúcim je pritom to, či táto modlitba koncentruje človeka na jeho "ja," alebo či ho otvára k svetu. V tomto zmysle možno povedať, že modlitba bez spoločenských dôsledkov predstavuje pokrytectvo...

Neuctievaj tu Krista s hodvábnym rúchom, keď sa preň nesúžuješ vonku na ulici, kde nahý skonáva v chlade. Boh nepotrebuje zlaté kalichy ale zlatých ľudí.

Sv. Ján Zlatoústý

Nieto nádeje na dosiahnutie jednomyseľnosti medzi pokrstenými bez spoločného stretnutia so Zmŕtvychvstalým v eucharistii. Nezaškodí, keď sa takéto stretnutie uskutoční v pluralizme bohoslužobných foriem. Dôjde sa tým k základnej istote uskutočnej prítomnosti Krista.

Z pravidiel bratov v Taizé

Nikaké priateľstvo, kamarátstvo, ba ani manželstvo nedokáže celkom naplniť našu podstatnú túžbu po tom, čomu hovoríme TY. A tak ostáva i uprostred vrúcneho spoločenstva samota, ktorú nemožno odstrániť.

Naša túžba, celkom spoznaná a pochopená, no predsa celkom skrytá smeruje ponad každého ľudského partnera. Je zacieľená k večnému, všadeprítomnému TY.

P. Altheus

V každom človeku je priepasť, ktorú môže naplniť iba Boh.

B. Pascal

FILOZOFIA

*Šťastie musíme nájsť v priebehu
cesty, a nie na jej
konci*

Ťažký omysl často nadobúda rýznam
zločinu

Seneca

Učinnnejší je ten, ktorý v spojení s
vedou píše do duše učiaceho sa člo-
veka.

Sokrates

Ustný výklad a jeho písaný je ako
živý človek a jeho socha

Platón

Chcieť nájsť pravdu je rásť
i keď často blúdime

Ch. Lichtenberg

III. ÚLOHA A PREDMET FILOZOFIE

1. Úloha filozofie

Pod úlohou filozofie vo všeobecnosti rozumieme všetko to, čo filozofia má vykonať, čo vyplýva z jej podstaty, z jej základného určenia. Pojmu "úloha" je blízky pojem "poslanie"; poslanie však značí niekomu zverenie úlohu, teda nie úlohu vyplývajúcu z podstaty, zo základného určenia. Preto ďalej budeme používať len termín "úloha".

Filozofia pri vykonávaní svojej úlohy sleduje určitý celostný cieľ, ktorý má mať jednotaj na zreteli. Týmto jej cieľom je totalný ideál filozofie, ktorý sme rozviedli v kapitole II/3.

Za účelom dosiahnutia tohto celostného cieľa filozofia vo svojej činnosti využíva rad rôznych prostriedkov, ktoré majú charakter šiasťkových, intermediálnych úloh. Teda úlohy si kladie zo štyroch základných hľadísk:

- z hľadiska nastoľovania a riešenia filozofických problémov
 - z hľadiska uchopenia a vedenia kultúry ako celku i samostatných kultúrnych útvarov
 - z hľadiska filozofického rozvíjania elementárnych ľudských činností /pozri I/1/
 - z hľadiska faz metodického postupu filozofického skúmania.
- Teraz bližšie rozoberieme úlohy filozofie z hľadiska jednotlivých základných hľadísk.

1.1 Úlohy filozofie z hľadiska nastoľovania a riešenia filozofických problémov

Ide tu predovšetkým o problémy, ktoré sú spoločné tak všetkým základným filozofickým disciplinám, ako aj filozofii ako celku. Bližšie pozri poďkapitolu II/2.3/.

Filozofia si totiž v každom dejinnom období kladie niekoľko základných otázok, z ktorých každá má charakter základného filozofického problému. Menovite ide o otázku pravdy, otázku podstaty a bytia vecí a o otázku zmyslu. Existuje však aj rad ďalších takýchto otázok zásadnej povahy, ako je otázka pochytu, otázka počtu a povahy princípov, otázka hodnoty, otázka Boha /Absolútna/, otázka slobody a i. Tieto otázky kladie a pokúša sa riešiť metafyzika, preto ich nazývame aj metafyzické problémy.

Pre všetky tieto "večné problémy" je charakteristické to, že filozofia ich nastoľuje znova a znova v každom období a v každej kultúre. Ďalej to, že tieto problémy sa síce riešia i vyriešia, no nikdy nie úplne k spokojnosti filozofov i ostatných ľudí. Nastoľujú a riešia sa znovu a znovu v novej kultúrno-dejinatej aktuálnosti a potrebe. A konečne je pre ne charakteristické to, že je za nimi tajomstvo, takže ďalším riešením sa problém vyrieši len na istej úrovni, no zároveň sa prehĺbuje tajomstvo, z ktorého sa problém vyriešil. Inými slovami, riešenie týchto problémov nás privádza do paradoxnej a rozpornej situácie: Na jednej strane nás naplňuje uspokojením z ich vyriešenia, no na druhej strane nás naplňuje novým ešte väčším nepokojom, aký sme mali predtým, ukazuje sa zásadná nevyriešenosť tohto problému.

Zastavme sa trochu bližšie pri základných filozofických problémoch pravdy, podstaty a bytia a zmyslu.

Filozofický problém pravdy je univerzálnym filozofickým problémom a zápasí s ním každá filozofická disciplína. Tak v gnoezológii predovšetkým vystupuje ako otázka, či vnemy sprostredkované zmyslami a rozum spracúvávajúci tieto vnemy vedú k pravým poznatkom. V logike vystupuje otázka, aké musia byť logické závery, aby z pravdivých predpokladov opäť nasledoval pravdivý záver. V etike je to otázka, aký je jedine pravý a všeobecne platný mravný zákon, ktorým sa máme riadiť v našom konaní. I svetonázory sa preverujú na ich pravdivosti. Každá filozofická teória sa preveruje podľa predpokladov, z ktorých vychádza. I v náboženských a umeleckých prejavoch kladie filozofia ako základnú požiadavku - požiadavku pravdy.

Filozofický problém podstaty a bytia rovnako vystupuje v každej filozofickej disciplíne. Filozofia sa pýta rovnako na podstaty hmoty ako na podstatu človeka, Boha, umenia a pod., ako aj na vzťah hmoty, človeka, umenia a pod. k bytiu.

Filozofický problém zmyslu vystupuje tiež vo všetkých oblastiach filozofie, a to ako spytovanie po zmysle sveta, života, dejín, no osobitne po zmysle ľudského života, ako aj po zmysle samotnej filozofie.

Úloha nastoľovania a riešenia problému zmyslu sa predovšetkým prejavuje ako hľadačská úloha, t.j. ako hľadanie tých hodnôt, ktoré by dávali ľudskému životu zmysel. Zmysel života nemá

základ len v dosahovaní a vlastnení zmyslu života, ale aj vo vedomom hľadaní tohto zmyslu. Odpoveď na otázku zmyslu ľudskej existencie má zásadný význam preto, lebo všetky teórie v kultúrnych i v sociálno-ekonomických vedách závisia od vopred prijatých predpokladov vo veci samotného človeka.

Otázka zmyslu filozofie má svoje transcendentálne aj immanentné zacielenie. Úlohou filozofie v prvom zacielení je podať najvyššie a posledné odôvodnenie každého kultúrneho úsilia, každej ľudskej činnosti, vrátane filozofie samej. V druhom zacielení si filozofia objasňuje svoj vlastný zmysel, zmysel svojho jestvovania a činnosti.

Úlohou filozofie však nie je len nachádzanie a objasňovanie vlastného zmyslu, ale aj rozvíjanie zmyslu celej kultúry, ktorého stredobodom je ona sama. V súlade s týmto rozvíjaním zmyslu filozofia vždy nanovo konštruuje samu seba.

1.2 Úlohy filozofie z hľadiska uchopenia a vedenia kultúry ako celku i samostatných kultúrnych útvarov

V kapitole I/1 sme ukázali, že filozofia v rámci duchovnej kultúry plní kľúčovú funkciu: uchopuje kultúru ako celok i ako jej časti a má rozhodujúci podiel na stanovení ich základnej orientácie.

Z hľadiska kultúry ako celku je to predovšetkým orientačná úloha: Filozofia má udávať smer tak individuálnym životom, ako aj celej kultúre. Všetko svoje úsilie má upriamiť na presadzovanie zásadnej orientácie v živote. V opačnom prípade kultúra bez takejto základnej filozofickej orientácie by bola slepá. Toto uchopenie kultúry filozofiou má ísť až tak ďaleko, aby filozofia prevzala funkciu sebauvedomenia kultúry, v rámci ktorej by plnila úlohu akejsi vnútornej teórie kultúry. Kultúra by takto prostredníctvom filozofie čoraz lepšie poznávala samu seba a nachodila by správny smer, ktorým sa má uberať.

Filozofia pri zdarnomplnení tejto úlohy vyvoláva u nejedného kultúrneho človeka túžbu stať sa filozofom. Veď každého človeka na ľubovoľnom kultúrnom poste vyzýva predovšetkým k zodpovednému vzťahu k životu, k zamysleniu a prehodnoteniu vlastnej hierarchie hodnôt, ako aj k bližšiemu objasneniu najvyšších uznávaných hodnôt.

Pri vedení výchovy a vzdelávania filozofia nielen že má ukazovať na správny, najvyšší a najužitočnejší obsah vzdelávania, ale aj na optimálnosť proporcií medzi výchovou a vzdelávaním a dominantnosťou orientácie na najvyššie hodnoty humanizmu, realizované cez filozofiu, náboženstvo a umenie. Súčasný stav priamo alarmuje a ukazuje na hrubé zanedbávanie vplyvu hodnotiacej filozofie vo výchove a vzdelávaní: V dnešných školách, od základných škôl po vysoké školy, sa málo vychováva a väčšinou sa len učí. A i samotná výučba sa obmedzuje na prijímanie faktov, informácií a praktických schopností. Nedostatočne učí myslieť a rozvíjať tvorivé, najmä duchovné schopnosti /estetické, morálno-vôľové, náboženské a pod./.

Bez filozofie nemožno na potrebnú úroveň rozvinúť ani historické vedomie. Filozofia nevytvára pre históriu len metodologickú základňu a neupolurečuje jej základné východiská a ciele, ale je pre ňu spolu s náboženstvom aj základnou duchovnou inšpirátorkou. Umožňuje pochopiť historikom, ako aj všetkým, ktorí majú k histórii aktívny vzťah, zásadný význam tvorby historického vedomia cestou cieľavedomého a hodnotiace-selektívneho uchopenia obsahu minulosti a jeho transferu do živej prítomnosti s cieľom projektovať novú, lepšiu budúcnosť.

Filozofia sa má dostať za základ racionálnych štruktúr a paradigiem každej doby a má "vyhmatnúť" základný mýtus určujúci správanie a hlavné postoje veľkej väčšiny ľudí. Tento mýtus má kriticky prehodnotiť a v prípade potreby inšpirovať k tvorbe novej mýtotvornej bázy. Filozofia si má byť totiž dobre vedomá toho, že úlohu transferu svojich ideí do širšieho individuálneho a spoločenského života môže dosiahnuť len prispetím ostatných samostatných kultúrnych útvarov, ktoré sa stávajú aktívnymi nástrojmi v realizácii jej ideí. To platí v neposlednom rade o mýte, pomocou ktorého sa metaforicky oživotvornuje a skonkrétňuje oblasť filozofických ideí.

Osobitne významnú úlohu plní filozofia pri uchopení a vedení samostatného kultúrneho útvaru vedy. Filozofia nemá len v zásadných otázkach orientovať vedu i jednotlivé špeciálne vedy, a to najmä na základe tých svojich poznatkov, ktoré získala skúmaním predpokladov a východísk vied, ako aj dôsledkov, vyplývajúcich z uplatnenia vedeckých poznatkov v praxi, ale má v úzkej spolupráci so špeciálnymi vedami objavovať ich nové smery, teda

podieľať sa aj na tvorbe základného obsahového zamerania týchto vied.

Filozofia sa má usilovať premeniť vedu na svoj nástroj a podriaďiť ju filozofickej reflexii. Nemá tu však ísť o taký nástroj, v ktorom by veda stratila svoju autonómnosť a samostatnosť kultúrneho útvaru. Veda má byť koaktívnym a uvedeným nástrojom filozofie. Filozofia má oproti determinujúcim tendenciám vedy zdôrazňovať ponímanie človeka ako slobodnej bytosti a možnosťou voľby a teda zodpovednej za svoju činnosť. Naším si totiž uvedomiť, že veda na základe prevládajúceho skúmania vonkajších príčin ľudského správania a konania vedie k zoslabeniu pocitu osobnej zodpovednosti. Má tendenciu zmenšovať v človeku rozpory, pochybnosti, emócie a svedomie.

Uchopenie vedy filozofiou sa ukazuje ako veľmi potrebné tak z teoretického ako aj z praktického hľadiska. Z prvého hľadiska filozofia aktívne obopína a obklopuje vedu, a tak spoluutvára jej aktuálny duchovný horizont. Ak sa filozofia vzdá tohto nároku, prestane byť de facto filozofiou. No aj analýza dovtedajšej praxe v dejinách veľmi presvedčivo ukázala, že veda sama osebe, oddeľená od filozofie, sa stala domýšľavou a viedla k degradácii človeka. Priviedla človeka k jeho vnútornému alibizmu, k pocitu malosti a etickej indiferentnosti.

Filozofia uchopuje aj techniku, predovšetkým nepriamo prostredníctvom uchopenia človeka ako tvorcu a užívateľa techniky. Techniku uchopuje bezprostredne tak, že jej stanovuje jasné ciele. Táto úloha filozofie je zvlášť aktuálna v dnešnej dobe, keď sme vďaka technike úspešne produkujeme a pretvárame skutočnosť, no hekticky sa ponáhľame a sami nevieme dobre kam. Dali sme sa zlákať horúčkou technického rozvoja do pracovného šialenstva technickej konkurencie.

Opravidlivé umenie si na jednej strane je vedomé svojej autonómnosti, no na druhej strane sa samo dovoľáva byť stvárnované filozofiou. Príbuznosť a odchodnosť filozofie a umenia môžeme vystihnúť najstručnejšie takto: Umenie, rovnako ako náboženstvo a filozofia, plní základné funkcie vyjasnenia existencie, orientácie vo svete a transcendovania. Filozofia vychádza zo skúsenosti a tieto základné funkcie plní v médiu rozumu, pojmu a vedeckej reflexie. Naproti tomu umenie realizuje tieto základné funkcie

v médiu zmyslovosti. Pravda filozofie sa zakladá prevažne v sile rozumovej argumentácie, pravda umenia v dokonalosti zobrazenia. Filozofia usiluje o všeobecnosť teórie, umenie o všeobecne platnú krásu v jej konkrétnom stvárnení. Ide zrejme o dve proti sebe smerujúce tendencie, ktoré sa stretávajú a vzájomne ovplyvňujú. Úlohou filozofie je práve nájsť najvhodnejšie body tohto stretnutia a tak inšpirovať a pomôcť orientovať pohyb umenia od všeobecného ku konkrétnemu.

Filozofia má uchopovať a viesť i náboženstvo. Mnohí náboženský myslitelia, ale aj filozofi /napríklad tomisti a i./ túto úlohu filozofie voči náboženstvu neuznávajú. Zastávajú názor, že náboženstvo nielenže zaujíma v kultúre výnimočné postavenia, ale z titulu prijímania aktívneho pôsobenia Boha v zjavení presahuje kultúru. Ďalej zastávajú názor, že reflexia v náboženstve, osobitne reflexia náboženskej viery, má iný charakter ako filozofická reflexia a nachodí výraz v teológii. Teológia teda nie je spolukonštituovaná filozofickou reflexiou a len nepriamo, najmä po metodologickej stránke prispieva k teologickej reflexii.

Nemôžeme prijať tento názor, ktorý stavia filozofiu voči náboženstvu a teológii do subalterného postavenia a je v rozpore s vymedzením integralneho pojmu filozofie. Na jednej strane samotná filozofická reflexia náboženskej viery nepostačuje, lebo - ako správne vystihol Karl Rahner - obsahovo nedosiahne adekvátnym spôsobom konkrétnosť jestvovania. No na druhej strane ani nemôže postačiť samotná reflexia vo vnútri náboženského kultúrneho útvaru, alebo spojenie tejto reflexie s reflexiou univerzálnej vedy, lebo tieto reflexie nedosahujú takú vrcholnosť ako reflexia filozofická. Nastolovanie a riešenie vrcholných problémov, ako aj reflexia s tým spojená, môže patriť iba filozofii. Teológia však nastoluje a rieši vrcholné problémy vyplývajúce z Božieho zjavenia, preto teologická reflexia musí byť spolukonštituovaná filozofickou reflexiou. Keby tomu tak nebolo, nemohol by ani existovať nábožensko-teologický svetonázor, ale len nábožensko-teologický obraz sveta, ako sme už ukázali v kapitole II/6.

A konečne filozofia uchopuje a vedie i seba seba, t.j. stavia sa v mene najvyššej inštitúcie kultúry do opozície k sebe samej ako jej uchopujúci a stvárnajúci subjekt. Ukázali sme už, že legitimitu pre túto zvrchovanú úlohu nedostáva filozofia zo seba

samej, ale z celostného duchovného horizontu kultúry /I/2/.

Filozofia predovšetkým uchopuje a realizuje seba samu tým, že sa vyjadruje vo svetonázore, resp. v rôznych formách svetonázoru /bližšie pozri v kapitole II/6/. Z hľadiska sebauchopovania je však predovšetkým úlohou filozofie, ako hovorí M. Guérault, rozvíjanie vlastného zmyslu a účelnosti jej duchovného vývoja. V intenciách príslušného aktuálneho zmyslu vždy nanovo konštituuje a aktualizuje seba samu. Filozofia v tomto kontexte usiluje o to, aby sa v každých aktuálno-dejinných kultúrnych podmienkach stala "novou filozofiou". Nemá len objavovať nové riešenia, ale aj nanovo formulovať svoje problémy. Ani tzv. večné filozofické problémy nemôže prijímať bezo zmeny, ale jednoducho ich musí v duchu "novej filozofie" stvárňovať.

K aktuálnemu stavu "novej filozofie" sa filozofia dopracúva dvoma spôsobmi:

- Univerzálnou kritikou, neustálym popieraním idolov, neaktuálnych ideológií a mýtov. Filozof uplatňuje tzv. aktívnu /dialektickú/ negáciu, t.j. vo svojej negácii zároveň pozdvihuje.
- Postupným pretváraním svojho mlčanlivého symbolizmu integrálneho života symbolizmom vedomým; toto pretváranie sa uplatňuje simultánne prechodom z latentného zmyslu na zmysel zjavný.

1.3 Úlohy filozofie uplatňované v intenciách filozofického rozvíjania elementárnych ľudských činností

Úlohy filozofie tohto druhu sa uplatňujú predovšetkým v rámci intersubjektívno-komunikatívnej duchovno-pretvárajúcej, poznávajúcej, myšlienkovy-reflexívnej a hodnotiacej elementárnej ľudskej činnosti /pozri II/1/.

Filozofia z hľadiska komunikatívnosti je racionálna veda /II/2/. Z tohto hľadiska jej hlavnou úlohou je objasňovanie základných pojmov. Často aj v rôznych dejinných formách filozofie nachodíme ten vážny nedostatok, že sa operuje pojmami tak, ako keby boli navždy dané a často bez bližšieho objasnenia východísk a predpokladov ich tvorby. Objasnením pojmov sa filozofia a následne všetci ľudia môžu oslobodiť od nadvlády abstrakcie, ktorá bola jedným z dôvodov toho, že dostala do krízy stredoveké myslenie a je tiež jednou z príčin krízy dnešného myslenia.

Oslobodiť sa od abstrakcie neznačí zbaviť sa abstraktných pojmov. Značí očistu týchto pojmov ich hlbším porozumením a privedením do koherentnej racionálnej sústavy. Osobitne dôležité je nájsť jasné väzby týchto pojmov na východiskové skúsenosti, ich skúsenostné zakotvenie /prítom skúsenosť treba chápať širšie ako empiriu/. Pri takomto objasňovaní je potrebné si tiež uvedomiť a náležite racionálne vyložiť tú skutočnosť, že abstraktné pojmy, napriek svojej nevyhnutnej potrebe, sú vynálezom ľudí a nikdy sa nebude dať nimi adekvátne vystihnúť skúsenostnú skutočnosť a toľž nie skutočnosť sama. Filozofia má byť vybavená takou duchovnou intuíciou /intelektuom/, aby vedela nahliaďnúť aj za abstraktné pojmy. Nesmie sa dať zaskočiť ani svojimi najzákladnejšími abstraktnými pojmami, ako sú jestvujúcno, bytie, podstaty, evolúcia a pod., lebo v opačnom prípade sa aj tieto pojmy pre ňu stanú škodlivými idolmi.

Rovnako zduchovňujúca a duchovne pretvárajúca úloha je významnou doménou filozofie. Filozofia učí si vážiť duchovných hodnôt väčšími ako materiálnych. Upozorňuje na zásadnú dôležitosť takých podnetov konania, ktoré ukazujú na potrebu žiť duchovnými hodnotami a pre ne. Uplatňovaním tohto duchovného trendu filozofia má činiť ľudí dobrými, slobodnými a tvorivými. Má prítom úzko spolupracovať s ostatnými kultúrnymi útvarmi. Za týmto účelom by sa mala čoraz väčšími približovať ľuďom, urobiť ich citlivými na morálne, sociálne, umelecké i náboženské hodnoty zahrnujúce posledné veci človeka. Krátko, proti človeku materialistickému a konzumnému má položiť človeka duchovného a etického.

Filozofia by mala ďalej uspokojovať duchovné potreby človeka, osobitne potrebu tej najvyššej inteligibility a duchovného videnia skutočnosti. Mala by jednoducho ukazovať na ideál múdrosti, v ktorom táto potreba nachodí svoje najvyššie naplnenie.

Cestou takejto duchovno-pretvárajúcej činnosti má filozofia v podstatnej miere prispievať k spoluutváraniu nového človeka. Pre splnenie tejto úlohy potrebuje mať filozofia stále jasný a aktuálny cieľ, ako aj prostriedky /napriek ich pluralite/, ktoré k tomuto cieľu vedú. Tento cieľ i prostriedky sú rovnako dôležité. Základnou podmienkou pre dosiahnutie cieľa filozofie sú aktuálne podmienky v každej prítomnosti. Prítomnosť by mala byť utváraná tak, aby v nej boli prítomné aj prvky cieľa. Filozofia by

mala takáto prítomnosť samodruhú na budúcnosť spoluutvárať a takéto "prvky cieľa" by v nej mala objavovať a vyzdvihovať.

Vo filozofii sa uskutočňujú najvyššie formy poznávajúcej činnosti, ktoré sú orientované na poznanie posledného základu všetkého skutočného, možného a ideálneho, ako aj absolútneho posledného základu skutočnosti ako takej. V týchto najvyšších formách poznávajúcej činnosti sa uplatňujú jednak poznávacie činnosti špecifické pre jednotlivé kultúrne útvary a jednak špecifická filozofická poznávajúca činnosť, ktorá je súčasťou filozofickej kultúrotvornej činnosti a o ktorej budeme bližšie hovoriť v úvode do gnozeológie. Filozofia uplatňovaním najvyššej poznávacej činnosti vo svojich základných východiskách a v základnom smerovaní uchopuje každú poznávajúcu činnosť a umožňuje zmysuplné organické začlenenie výsledkov tejto činnosti. Prostredníctvom jej poznania dosiahne každé poznanie takéto svoje zmysuplné začlenenie.

Filozofia uchopuje a vedie myšlienkovú-reflexívnu činnosť každého samostatného kultúrneho útvaru tým, že skúma ich predpoklady a štrukturálny základ. Podrobnejšie rozoberieme túto problematiku v IV. časti "Filozofické myslenie".

Predsá len upozorníme na dôležitosť porozumenia /komprehenzie/ človeka a sveta. Filozofia má za úlohu rozvinúť toto porozumenie a následné vysvetlenie tak, aby malo charakter posledného porozumenia a vysvetlenia a aby zahrnovalo najvyššie dôvody všetkých ostatných porozumení a vysvetlení. Práve v tejto ultimativnosti a nepodmienenosti sa filozofické porozumenie líši od ostatných porozumení, vrátane vedeckého porozumenia.

A konečne filozofia plní úlohu najvyššej a určujúcej hodnotiteľky. Je najvyšším hodnotením všetkého, a to buď priamo alebo nepriamo, hodnotením všetkých partikulárnejších a nižšieúrovňových hodnotení.

Vo svojej hodnotiacej činnosti tiež ujednocuje vo sfére základných hodnôt a východísk týkajúcich sa človeka a spoločnosti. Na tomto úseku svojej práce si najprv ujasňuje a objasňuje pojmy vo sfére prijímaných modelov človeka a potom zhodnocuje tieto modely. Má sa pokúšať o tvorbu nového modelu človeka, zahrnujúceho čiastkové aspekty doteraz fungujúcich modelov človeka /"tvorca nástrojov", "sociálne zviera", "politická bytosť", "rozumová bytosť", "náboženská bytosť" a i./.

Treba tiež zdôrazniť, že filozofia je najvyššou hodnotiteľkou seba samej. Hodnotí vždy zo svojho aktuálneho kultúrneho horizontu, využívajúc pritom aktuálne poznanie svojho totálneho ideálu.

1.4 Úlohy filozofie z hľadiska metodického postupu pri skúmaní

Filozofia plní svoje úlohy v zásade v piatich fázach:

1 - tematizácia: Usiluje sa rozčleniť celú totalitu reálneho do určitých tematických celkov, pričom a priori nevylučuje nijaký tematický celok. Potom v ďalšom sa upriamuje na určitú tematiku, ktorú kladie do popredia a skúma ju ako určitú tému.

Klasickým príkladom takejto tematizácie je tematizácia všetkej reality na realitu božskú-nestvorenú a nebožskú-stvorenú, evolučnú. A ďalej tematizácia evolučnej reality na kozmickú, zásvetnú a inú. Ďalší príklad pre tematizáciu je tematizácia samotnej filozofie na disciplíny myslenia.

2 - problemizácia : je hľadanie, formulovanie a nastoľovanie problémov, osobitne filozofických problémov. V tomto druhom kroku metodického postupu filozofia môže rozčleniť celú svoju problematiku do viac-menej systémovo usporiadaných filozofických problémov. Je neľahkou úlohou filozofie takéto filozofické problémy nachodiť, nastoľovať a formulovať, prípadne aktualizovať už známe filozofické problémy.

3 - riešenie: ide o riešenie sformulovaných problémov. Toto riešenie môže byť partikulárnym riešením, alebo môže mať tendenciu stať sa univerzálnym.

Tak napríklad problém vzájomného vzťahu Boha a sveta môže viesť k rôznym partikulárnym riešeniam, ako teizmus, panteizmus, deizmus a pod. No riešenie si môže ponechať aj univerzalistickú tendenciu a usilovať o živý a reálny vzťah medzi Bohom a svetom, na ktorého spôsob jestvovania sa adaptuje Boh.

4 - syntetizácia: Spojenie riešení do jedného celku a tvorba filozofických teórií - úlohou filozofie je nové riešenia problémov usústaviť a začleniť do doterajších riešení.

Takáto syntéza predstavuje novú kvalitu, a to nielen vzhľadom na rozvoj poznania, ale aj na uplatnenie v praxi.

5 - transferácia - čiže transfer do praxe. Ako už vieme, filozofia nie je len teória, ale aj prax. Komplexne rozvíjať celý filozofický útvar značí rozvíjať aj filozofickú prax, čo nie je možné bez transferu systémov z filozofických teórií do praxe.

2. Predmet filozofie

Predmet v druhom, prenesenom význame tohto slova je všetko to, čo sa nachodí voči subjektu /zvyčajne ľudskému/ "oproti"; Pritom do takto chápaného predmetu zahrnujeme nielen toto "oproti", ale vzťah medzi týmto subjektom a tým, čo sa nachodí oproti nemu. Inými slovami, predmet je všetko to, na čo sa vedomý akt /alebo schopnosť či habitus/ subjektu zameriava alebo sa môže zamerať.

Pojem predmetu sa však nemusí vzťahovať len na individuálny primárny subjekt, ale aj na akýkoľvek iný sekundárny subjekt, odvodený na základe takéhoto primárneho subjektu /subjektov/. Tak napríklad umenie, veda, spoločnosť, filozofia a pod. majú svoj predmet ako sekundárne subjekty. Filozofiu chápeme ako samostatný kultúrny útvar, ktorý má aj charakter subjektu. Oproti tomuto subjektu filozofie sa nachodí zrejme všetko to, čo je iné ako tento útvar, ako aj všetko z tohto útvaru, čo nie je subjektom a tiež všetky reálne vzťahy tohto subjektu k všetkému tomuto inému. No nielen to, aj samotný filozofický útvar sa môže do určitej miery spredmetniť, t.j. reprezentovať sa a stať sa predmetom filozofie. Takéto spredmetnenie však nemôže byť totálne, lebo by zanikla filozofia ako sekundárny subjekt a tým by jej predmet stratil zmysel.

Z uvedeného vidno, že predmet filozofie treba chápať dvojako:

a/ ako predmet filozofujúceho ľudského subjektu /individuálneho, sociálneho/ - v tomto prípade je predmetom tohto subjektu všetko okrem toho, čo sa v tomto subjekte nedá spredmetniť; teda i filozofia ako celok môže byť predmetom tohto subjektu.

b/ ako predmet subjektu kultúrneho útvaru filozofie - v tomto prípade sa môže úplne spredmetniť každý filozofujúci subjekt, no nie filozofia.

Je tu však aj druhé, ešte dôležitejšie rozlíšenie predmetu resp. predmetu filozofie:

a/ predmet ako *res in se*, t.j. jestvujúci mimo subjektu,
transsubjektový predmet

b/ predmet, ktorý nie je *res in se*, t.j. nejestvuje mimo subjektu, je to predmet imanentný subjektu, alebo krátko subjektový predmet

Z uvedeného vyplýva, že transsubjektovým predmetom filozofujúceho subjektu, je všetko to, čo sa nachodí oproti tomuto subjektu a jestvuje mimo neho. Na druhej strane subjektovým predmetom filozofujúceho subjektu je všetko to, čo vzniklo spredmetnením /reprezentáciou/ týmto subjektom, no čo nejestvuje, ani nemôže jestvovať mimo tohto subjektu. K transsubjektovému predmetu patria tzv. entia realia a entia potentialia, t.j. všetky reálne a reálne možné jestvujúcna; k subjektovému predmetu patria rozmanité abstraktné a duchovné objekty tohto subjektu, tzv. entia idealia a entia moralia, umožňujúce myslenie, poznávanie a hodnotovú činnosť.

Transsubjektovým predmetom samostatného kultúrneho útvaru filozofie je všetko to, čo jestvuje mimo tohto útvaru, teda aj filozofia, pokiaľ vystupuje v úlohe niektorých iných samostatných kultúrnych útvarov. Subjektovým predmetom filozofie môže byť filozofický útvar len natoľko, nakoľko sa dá spredmetniť. Naproti tomu filozofia je pre filozofujúci subjekt transsubjektovým predmetom. Vidíme, že filozofia môže byť transsubjektovým predmetom alebo subjektovým predmetom, podľa toho, či jej subjektom je filozofujúci subjekt alebo subjekt filozofie.

Ďalej sa obmedzíme len na bližšie objasnenie predmetu filozofie. Medzi subjektovými a transsubjektovými predmetmi filozofie je hlboká dialektická spätosť. Subjektové predmety filozofie vykonávajú funkciu nástrojov a prostriedkov pre uchopenie, poznanie, pochopenie a stvárnňovanie transsubjektových predmetov filozofie. A opačne, transsubjektové predmety filozofie spoluurčujú formovanie a štrukturáciu jej subjektových predmetov.

Transsubjektové predmety filozofického skúmania sú

- buď skúsenostne bezprostredne uchopiteľné /tieto predmety sú spoločné filozofii a špeciálnym vedám/ /napríklad materiálne

veci, človek a i./

- alebo skúsenostne uchopiteľné len sprostredkované cez predmety skúsenostne bezprostredne uchopiteľné /napríklad duša, Boh a i./

Subjektové predmety filozofie sú rozmanité ideálne formy skutočnosti, abstraktné jestvujúcna a i. Rozoznávame nasledujúce druhy subjektových predmetov filozofie:

- spredmetnené skúsenosti, činy a činnosti, ktoré tvoria východisko filozofie.
- spredmetnené prvky myslenia, osobitne filozofického myslenia, štruktúry a štruktúrne prvky myslenia /pojmy, predpoklady myslenia, sudy, úsudky a pod./
- najvšeobecnejšie pojmy filozofie, tzv. filozofické kategórie
- vrcholné problémy, osobitne filozofické problémy.

Postupne bližšie rozoberieme jednotlivé druhy predmetov filozofie. Predmetom filozofického myslenia budeme venovať osobitnú pozornosť v IV. časti nazvanej "Filozofické myslenie".

Prírodný predmet filozofie

Touto otázkou sme sa už zaoberali pri vymedzovaní integrálneho pojmu filozofie. Teraz k nej pristúpime zo strany predmetu filozofie.

Už scholastická filozofia účelne rozlišovala dva základné aspekty predmetu a hovorila o

- a/ materiálnom predmete /objectum materiale/
- b/ a formálnom predmete /objectum formale/.

Materiálny predmet je v predmete všetko to, na čo sa subjekt zameriava, t.j. celá obsahová stránka predmetu, vrátane spôsobu jeho existovania /ideálneho, reálneho, možného/.

Formálny predmet je pohľad /aspekt/, či zorný uhol, pod ktorým sa subjekt zameriava na predmet.

Tak materiálny transsubjektový predmet filozofie a špeciálnych vied je rovnaký. Napríklad človek je rovnako predmetom fyziky, chémie, biológie i filozofie. No filozofia i jednotlivé špeciálne vedy uchopujú, poznávajú a skúmajú tento materiálny predmet z rôznych aspektov. Zatiaľ čo aspekt špeciálnych vied je partikulárny a osobitý pre tú-ktorú vedu, aspekt filozofie je univerzálny /nie je jednoducho súhrnom všetkých týchto aspektov,

ale je ich vyššou syntézou/.

Formálny predmet sa okrem základného hľadiska druhu a šír, partikulárnosti tohto aspektu môže vyjadriť aj pomocou základného hľadiska abstrakcie.

- 1 - Na najnižšom stupni abstrakcie subjekt neabstrahuje od ničoho; príslušný formálny predmet nie je formálnym predmetom vedy alebo filozofie, ale niektorých druhov mýtického uchopenia skutočnosti /charakteristického pre tzv. primitívne formy myslenia/.
- 2- Subjekt abstrahuje od jednotlivca, no v rámci konceptuálne vymedzených všeobecnín neabstrahuje od kvality a kvantít predmetných jestvujúcien; takýmto formálnym predmetom sú určené tzv. nazeracie vedy, alebo fenomenálne vedy, o aké sa usiloval napríklad J. W. Goethe.
- 3a- Subjekt abstrahuje od kvantít, no neabstrahuje od kvality. Týmto formálnym predmetom sú určené tie špeciálne vedy, ktoré skúmajú len kvalitatívnu stránku skutočností, ako: chémia, biológia, psychológia a pod., pravda, každá z nich skúma inú úroveň kvality.
- 3b- Subjekt abstrahuje od kvality, no nie od kvantít; týmto formálnym objektom je očividne určená fyzika.
- 4 - Subjekt abstrahuje od kvality i od kvantít materiálneho predmetu, a tým aj od akejkoľvek formy materiálnosti a upriamuje sa len na základnú otázku spôsobov a najvyšších dôvodov existovania predmetných jestvujúcien; toto však je už formálnym predmetom filozofie.

Formálny predmet sa môže vyjadriť tiež pomocou základného hľadiska evolučnej úrovne formy pohybu.

- 1 - Na najnižšom stupni subjekt sa zameriava na skúmanie pohybu pochádzajúceho nie z vecí, ale od druhých vecí; týmto formálnym objektom je určená mechanika, kinematika.
- 2 - Subjekt sa zameriava na skúmanie pohybu hmoty komplexne - pochádzajúceho zo seba i od druhého; týmto formálnym objektom sú určené ostatné disciplíny fyziky.
- 3 - Subjekt sa zameriava na skúmanie pohybu charakterizovaného kvalitatívnymi zmenami neživého; ide evidentne o formálny predmet chémie.
- 4 - Subjekt sa zameriava na skúmanie formy pohybu živej hmoty,

ktorá je vyššou vývojovou formou ako forma kvalitatívnych zmien neživej hmoty; týmto formálnym predmetom je určená biológia.

- 5 - Subjekt sa zameriava na skúmanie formy pohybu psychickej stránky života; ide o formálny predmet psychológie.
- 6 - Subjekt sa zameriava na nadpsychický duchovný pohyb sprostredkovaný nepriamo formou psychického pohybu; tu už ide o formálny objekt filozofie, osobitne pneumatologickej filozofie.
- 7 - Konečne, subjekt sa zameriava na skúmanie základnej formy nadpohybu /ktorý neslobodno chápať ako nehybnosť/, t.j. na nadpohybové dôvody a podmienky všetkých vývojových foriem pohybu; a to je najvlastnejší formálny predmet filozofie.

Ďalej je účelné uplatňovať pri určení formálnym predmetom základné hľadisko evolúcie:

- 1 - Formálny predmet uplatňujúci sa kozmoevolúciou; ním je určená fyzika, osobitne kozmológia.
- 2 - Formálny predmet uplatňujúci sa evolúciou smerujúcou k životu; ním je určené chémia a biochémia.
- 3 - Formálny predmet uplatňujúci sa bioevolúciou; ním je určená biológia.
- 4 - Formálny predmet uplatňujúci sa psychoevolúciou; ním je určená psychológia.
- 5 - Formálny predmet uplatňujúci sa pneumoevolúciou; ním je určená filozofická antropológia.
- 6 - Formálny predmet uplatňujúci sa nadevolúciou, základom evolúcie; ním je určená teodícea /filozofická teológia/.

Súhrnne: Predmet filozofie je určený rôznym ponímaním jej formálneho predmetu vychádzajúceho zo základného hľadiska miery particularnosti, resp. univerzálnosti aspektu, abstrakcie, evolučnej úrovne formy pohybu a stupňa evolúcie.

Formálny predmet filozofie sa vyznačuje: univerzálnym aspektom skúmania, abstrakciou siahajúcou až po úroveň číreho existovania a spôsobov existovania jestvujúcna, nadpsychickou formou pohybu až formou nadpohybu a pneumoevolúciou, resp. až nadevolúciou. Transsubjektný materiálny predmet filozofie sa neodlišuje od

transsubjektového materiálneho predmetu špeciálnych vied. Zatiaľ čo subjektový materiálny predmet filozofie sa zásadne odlišuje od subjektového materiálneho predmetu vedy /vrchnosťou problému, postojom k metódam, kategoriálnosťou a pod./.

Svojím formálnym predmetom sa filozofia nielenže podstatne odlišuje od špeciálnych vied, a vôbec od vedy ako takej, ale ním sa aj zjednocuje extrémne rôznorodý materiálny predmet všetkého, čo reálne, ideálne a potenciálne existuje. Je zárukou jednosti a jednotnosti filozofie.

Zo skutočnosti, že predmetom filozofie je každé jestvujúce, najvyššie formy pohybu a evolúcie, či nadpohybu a nadevolúcie, nijako nevyplýva, že filozofia by zo svojho zorného poľa skúmania vylučovala nižšie úrovne abstrakcie, nižšie formy evolúcie a pohybu. Využíva ich však iba natoľko, aby sa zdôvodňovaním cez ne dopracovala k najvyšším, jej vlastným formám.

Aristotelovsko-tomistická myšlienková tradícia sa pri vymedzení filozofie praveľmi upriamila na bytnosť /esenciu/ jestvujúca a neuspokojivo dávala do súvisu jestvujúca s jeho bytím, či lepšie, abstrakciu jestvujúca s konkrétnosťou jeho bytia. M. Heidegger i mnohí ďalší podrobili takýto v podstate esencialistický prístup plodnej kritike a ukázali, že medzi mierou abstrakcie jestvujúca a mierou jeho otvorenosti bytiu, čiže mierou konkrétnosti, by mal byť dôsledne rozpracovaný vzťah adekvácie. Teda filozofia by sa nemala vzdávať i toho svojho najabstraktnejšie vymedzeného predmetu, keď v jeho prípade ukáže na maximálnu otvorenosť bytiu. Všeobecnejšie povedané, abstraktnosť filozofie mala by byť cieľavedome vyvážená jej otvorenosťou bytiu. Len takto filozofia dosiahne svoju pravú spirituálnosť a len v takomto prípade je legitímny formálny predmet filozofie vytvorený na základe najvyššieho stupňa abstrakcie.

2.2 Vymedzenie predmetu filozofie na základe spredmetnenia jej východísk

Relatívne veľká zhoda sa dosahuje medzi filozofmi v tom bode, že východiskom každého filozofovania je skúsenosť. Keď však filozofi toto východisko spredmetnia a učinia predmetom svojho bádania, dospejú k veľmi odchodným záverom a často sa ani nezhodnú v tom, čo vlastne je skúsenosť.

Skúsenosť človeka v najširšom slove zmysle je každý reálny vzťah človeka k jeho predmetnému "oproti". Tento vzťah je reálny a živý. Nájdeme v ňom jeho ustanovenie, priebeh a završenie. Má charakter diania, ktorým sa konštituuje a doutvára vzťah človeka k tomuto "oproti". V prípade transsubjektového predmetu je aj príslušná skúsenosť transsubjektová a v prípade subjektového /reprezentovaného/ predmetu je aj zodpovedajúca skúsenosť subjektová /často nazývané tzv. vnútornou skúsenosťou/.

A opäť nielen človek, najmä človek chápaný ako filozofujúci subjekt, ale aj filozofia má svoju skúsenosť, ktorú odhaľujeme v jej dejinách. Táto skúsenosť filozofie, ako aj skúsenosti jednotlivých filozofov, nás poučili v tom, že pre filozofiu je určujúci predvedecký či mimovedecký každodenný spôsob skúsenosti, v ktorom sa svet odhaľuje pre naše poznanie a konanie. Za posledné viac ako dve tisícročia vo svete síce narástla nová vrstva skúsenosti, ktorú vytvoril človek na základe experimentálnych /empirických/ vied, ale táto tzv. vedecká skúsenosť tvorí len akúsi nadstavbu vo svete skúseností. Filozofia môže z nej bohato a plodne čerpať pre svoje výskumy, ale v zásade sa môže i zaoberať bez tejto vrstvy skúsenosti. Filozofia teda v každom období svojho vývoja vychádza z najširšej bázy, tzv. predvedeckej alebo každodennej skúsenosti a túto skúsenosť i spracováva a činí predmetom svojho skúmania. Poznáva ju aj ako niečo, čo nikdy nemožno úplne spracovať, čo vždy ostáva zahalené pláštikom tajomstva.

Medzi každodennou skúsenosťou a vedeckou skúsenosťou je asi taký vzťah ako medzi prirodzeným jazykom a jazykom odborných vied. Prirodzený jazyk napriek svojej nepresnosti a zdanlivej alogickosti vyjadruje úplnejšie tajomstvo integrálneho života ako vedecký jazyk. Filozofia sa k nemu cielavedome vracia a týmto návratom k nemu sa sama stavia do pôvodnej, predvedeckej problémovej situácie. A takto si má počináť v čase hypertrofie vedy. V tom je najvlastnejšia sloboda a genialita filozofie, že si takto metodicky očisťuje svoj najvlastnejší predmet výskumu a až po jeho novom uchopení, prskúmaní a pochopení si pomáha najmä k voľi väčšej konkretizácii poznaného vedeckou skúsenosťou, ako aj jazykom a metódami vedy. Krátko, filozofia pri každom novom počiatku svojho skúmania nepredpokladá nič iného ako každodenný, mimovedecký skúsenostný svet odkrývaný bežnou, prirodzenou rečou.

Filozofia sa teda jednoducho spýta na túto stále aktuálnu

platnú každodennú skúsenosť, pričom túto skúsenosť sa usiluje uchopiť nielen v jej častiach, ale celostne. Filozofia sa však spytuje ďalej aj na podmienky a dôvody existencie tejto skúsenosti, a to až na najkrajnejšie tieto podmienky a dôvody, ktoré majú už neskúsenostný charakter. Vychádza pritom z toho základného poznania, že skúsenostné pomocou skúsenostného možno vysvetliť iba relatívne; keďže sa však filozofia chce dopracovať k záväznému vysvetleniu, musí mať ambíciu skúsenostné vysvetliť absolútne, a to je možné len na základe neskúsenostného,

V tomto bode osobitne jasne vystupuje základný rozdiel medzi špeciálnymi vedami a filozofiou. Zatiaľ čo tieto vysvetľujú posledné základy svojho skúsenostného sveta len relatívne, pretože tieto základy sú pre ne skúsenostné, filozofia vysvetľuje posledné základy skúsenostného sveta absolútne, lebo tieto základy sú naozaj tie posledné základy, a teda neskúsenostné.

Pokusíme sa toto základné tvrdenie vyložiť bližšie: Reálne vedy sú výhradne skúsenostné /niektoré z nich sú len empirické/, pretože ich predmetom je čiastková oblasť skúsenostného sveta /teda nie celostná skúsenosť/ a pretože ostávajú v tejto oblasti. Vo svojom výklade vysvetľujú jedno skúsenostné iným skúsenostným v rámci vymedzenej čiastkovej oblasti. Filozofia je však skúsenostná i nadskúsenostná: Vychádza zo skúseností i z oblasti celostnej skúsenosti, no neostáva len v ich sfére. Spytuje sa na vskutku posledné podmienky a dôvody každej skúsenosti, resp. skúsenostného sveta ako celku i jeho čiastkových oblastí. Tieto podmienky a dôvody odhaľuje ako nadskúsenostné vďaka celostnej reflexii totality skúsenosti, v ktorej sa tieto neskúsenostné entity najočividnejšie symbolicky prejavujú.

Tak napríklad, keď sa súčasný kozmológ spytuje na posledné dôvody a podmienky vzniku vesmíru veľkým výbuchom, má zas na mysli empirické dôvody a podmienky, o ktorých nevylučuje, že ich dakedy v budúcnosti bude možno na základe nových /možno aj experimentálne navodených/ skúseností poznať. Do svojho spytovania zahrnuje aj otázku iného spôsobu jestvovania vesmírnej látky pred veľkým výbuchom. Ak dakedy v budúcnosti kozmológia dôjde aj k tomuto poznaniu, toto poznanie bude opäť relatívne a neposkytne nám tú závažnosť v odpovedi na spytovanie po poslednom dôvode a podmienke vzniku a jestvovania vesmíru. Filozof naproti tomu v každom dejinnom období bude požadovať záväznú odpoveď na toto spytovanie

u zisťuje, že tento posledný dôvod a podmienka nemôže byť skúsenostný, ale nadskúsenostný. A rôznym spôsobom sa buď usilovať ukázať, že takýto charakter môže mať len božské Absolútno. Keď sa napríklad Leibniz pýtal ako filozof, prečo je vlastne bytie a prečo nie je nič, tak sa nepýtal na skúsenostnú predchádzajúcu podmienku, ale na neskúsenostný dôvod skúsenostného.

I Kant sa dopracoval k riešeniu tohto zásadného problému touto známou formuláciou: Filozofia sa pýtuje na podmienky možnosti skúsenosti. Vychádza /podobne ako reálne vedy/ zo skúseností. Potom - podnecovaná údivom a pochybovaním - sa pýta: Ako je možná skúsenosť? Ktoré podmienky umožňujú skúsenosť? I tu platí, že týmito podmienkami možnosti skúsenosti nemôžu byť veci skúsenosti medzi inými vecami skúsenosti. Filozofia dospieva k záveru, že samotná skúsenosť je podmienená a odkazuje na podmienky, ktoré skúsenosť umožňujú, ale samy nie sú vecami skúsenosti.

Toto závažné tvrdenie osvetlíme ešte z inej strany: Skúsenosť je dianie, na ktorom má aktívnu účasť človek. Toto dianie má charakter vyššieho, niekedy až evolučného pohybu. No prijatý pohyb nemôže mať úplne dôvod pre svoj pohyb v sebe, ale vždy aj mimo seba, v nejakej vyššej forme pohybu. Takýmto uvažovaním sa dostaneme až k najvyššej možnej /mysliteľnej/ forme evolučného pohybu, ktorý môže mať svoj najvyšší dôvod len v neevolučnej forme nadpohybu, v Bohu. Teda nijakú skúsenosť nevysvetlíme len zo skúseností, ani nijaké dianie len z dianí, pohyb len z pohybov. Vždy sa tu vyladuje prijať ako konečný dôvod niečo radikálne iné.

Okrem skúsenosti druhým najvnútornejším východiskom filozofie je ľudský čin alebo vôbec ľudská činnosť, ktorá je pre človeka to jediné bezprostredne dané, v ktorom sa otvára jeho najvlastnejšie "ja" i celá jeho subjektivita, ktorá je s ním spojená. Z tohto hľadiska sa filozofia predstavuje ako výklad ľudského činu siahajúci až k jeho najhlbším koreňom, až tam, kde už nie je čin. I v tomto prípade sa filozofia pýtuje na konečný dôvod a poslednú podmienku ľudského činu a dochádza k tomu, že tento dôvod, táto podmienka už nemajú charakter činu. Treba si však uvedomiť, že každý čin, každá ľudská činnosť je vlastne vpradená do osnovy určitej skúsenosti, teda v podstate ide o rovnaký problém.

Záver: Jeden z najdôležitejších subjektových i transsubjektových predmetov filozofie je jej skúsenosť a s ňou úzko spätá

skutočnosť sprostredkovaná skúsenosťou, tzv. skúsenostný svet. Tento svoj predmet filozofia stále obnovuje a aktualizuje spredmetňovaním toho, čo možno vždy spredmetniť len čiastočne. Filozofická /transcendentálna/ analýza každej čiastkovej skúsenosti i skúsenosti ako celku vedie k tomu dôležitému záveru, že filozofické spytovanie prekračuje hranice aj tej najuniverzálnejšej a najširšie pojatej skúsenosti a smeruje k nájdeniu podmienok možnosti, ako je táto skúsenosť konštituovaná. Ukázala, že konečné dôvody podmienky tejto skúsenosti nemôžu byť opäť skúsenostné, ak majú viesť k záväzným odpovediam na filozofické spytovanie. Teda predmetom filozofie je aj tá skutočná, možná a ideálna realita, ktorá je nadskúsenostná a ktorá je iba čiastočne a neadekvátne skúsenostne sprostredkovateľná. Touto otázkou sa budeme zaoberať v úvode do experienciológie a gnozeológie.

V nasledujúcej podkapitole ukážeme, že toto tvrdenie sa vzťahuje na všetky filozofické problémy i na celú filozofickú problematiku.

2.3 Filozofický problém a filozofická problematika ako predmet filozofie

O otázke filozofických problémov sme už hovorili v súvislosti s úlohou filozofie z hľadiska ich nastoľovania a riešenia /kapitola 1/. Teraz priblížime filozofický problém z hľadiska jeho predmetno-filozofickej funkcie.

Slovo problém pochádza z gréckeho *pro-ballein*, čo doslova znamená položiť pred seba, resp. je to, čo je pred nami, čo treba riešiť.

Problém je vlastne otázka presahujúca aktuálny horizont poznania dotazovaného /subjektu/, na ktorú vzhľadom na túto skutočnosť nie je bezprostredne /naporúdzi, bez väčších ťažkostí/ odpoveď. Problémom je teda otázka dočasne nezodpovedaná alebo nie uspokojivo zodpovedaná, o ktorej sa predpokladá, že sa na ňu časom zodpovie, alebo sa uspokojivejšie zodpovie. Nájdenie odpovede alebo lepšej odpovede na takúto otázku vyžaduje určité cielavedomé úsilie, ktoré nazývame riešením problému. Ak sa vychádza z predpokladu, že na takúto problémovosnú otázku nie je a ani nikdy nebude čo len trochu uspokojivá odpoveď, potom to, na čo sa táto otázka vzťahuje, je tajomstvom. Tajomstvo sa teda nachodí za sfé-

rou možnej problematizácie. Ak problémonosná otázka je kladená z objektívne zisteného a aktuálne platného horizontu poznania filozofie, potom ide o filozofický problém.

Hlbšie objasnenie problému vyžaduje objasnenie problémonosnej otázky a otázky vôbec. Otázka /máme tu samozrejme na mysli správnu, legitímnu otázku/ vo svojom východisku je zakotvená v aktuálnom horizonte poznania, no vo svojom zacielení presahuje tento horizont a smeruje k nepoznanému. Nájdenie odpovede na takúto otázku je možné jedine cielavedomým rozšírením aktuálneho horizontu poznania a riešením vychádzajúcim z tohto horizontu. Problémonosná otázka síce otvára možnosť tohto rozšíreného aktuálneho horizontu, ale sama ešte tento nový horizont nevytvorí. Na to je potrebných viacej takýchto viac-menej spríbuznených otázok, no predovšetkým osobitný dialogický proces. Takýto sokratovský dialóg je tým najvlastnejším filozofovaním a vždy je cielavedomým komunitárnym vystupovaním zo zabezpečenia v aktuálnom horizonte poznania, ktorý našiel výraz najmä v uznávanom filozofickom systéme, do nezabezpečenia nijakým takýmto systémom. Z týchto problémonosných a problémotvorných otvorených otázok sú najhodnotnejšie a pre tvorbu nového horizontu poznania najcennejšie podľa G. Pichta tie, ktoré nenastolili osamotení intelektuáli, ale ktoré emergovali z dejín. Takéto otázky možno objaviť, možno ich účinne sformulovať, no nemožno ich vynájsť. Ide o také otázky, ktorých nikto nie je subjektom spytovania. Tí ľudia, ktorí pomáhajú taketo plodné problémonosné otázky odhaľovať a účinne formulovať sú pravými partnermi dialógu, pravými filozofmi. Všetci takíto ľudia dotýkajúci sa "nervu doby" sú postupne vtahovaní do opravdivého dialógu, v ktorom pluralita problémotvorných otázok sa zjednotí do dukтусu jedinej, najúdernejšej otázky. A to je tá hľadaná dobova otázka, najvlastnejšia filozofická otázka, t.j. aktuálno-dejinný nadosobný filozofický problém. Takýto problém už v sebe nesie možnosť pre úspešné nájdenie nového aktuálneho horizontu poznania.

Teda filozofický problém neslobodno chápať ako problém jednotlivých filozofov, ale ako aktuálny dejinný problém svojej doby, ktorý je nadosobný, nadsubjektový a bol objavený v plodných dialógoch sokratovského typu.

Zastavíme sa ešte na chvíľu pritom, ako vzniká filozofická problémonosná otázka. Základom pre jej vznik je vytvorenie napä-

tia medzi skúsenosťou a poznaním. Skúsenosť sa stále vyvíja a prináša pre poznanie nové prvky, ktoré presahujú aktuálny rámec poznania. Toto napätie privádza subjekt k tomu, že nastoluje otázku. K problémom nosnej otázke môže však dôjsť aj tak, že subjekt otázkou presahuje svoj aktuálny horizont poznania, čím sa dostáva do napätia k jeho existujúcej skúsenosti. Pritom pre nastolenie účinnej otázky je nevyhnutná komunitárna báza skúsenosti a subjektu.

Nastolený filozofický problém sa ešte pred svojím riešením ujasňuje a objasňuje, čím sa lepšie spoznávajú ťažkosti riešenia tohto problému. Takáto trvalejšia a najväčšia ťažkosť sa nazýva apóriou. Po prekonaní apórie /alebo apórií/ možno problém sformulovať tak, aby sa dal čo najlepšie riešiť. Keď sa problémom nosnú otázku nepodarí objasniť, dôjde sa k antinómii, ktorá sa prejavuje v zdanlivej rovnocennosti dvoch alebo viacerých možných riešení. Mnohé apórie sa podarilo prekonať až po stáročiach riešenia príslušného filozofického problému.

Po objasnení podstaty problému a filozofického problému môžeme prikročiť k jeho bližšej analýze z hľadiska predmetu filozofie.

Filozofické problémy majú nasledujúce podstatné znaky:

- a/ Emergujú z každodennej skúsenosti ľudstva, osobitne z dejinnej skúsenosti filozofie, čo je úplne iná rovina, ako je rovina vedeckej skúsenosti. Nemôžu byť riešené len v rámci skúsenostnej sféry, ale pre svoje riešenie vyžadujú aj nadskúsenostné dôvody /pozri podkapitola 2.2/. Filozofické problémy môžu virtuálne nastolovať aj špeciálne vedy, no len filozofia môže tieto problémy formulovať ako explicitne filozofické.
- b/ Filozofické problémy majú vrcholný charakter, t.j. pre ich riešenie sú nevyhnutné najvyššie dôvody, najvyššie príčiny a najvyššie princípy a najvyšší horizont poznania.
- c/ Filozofické problémy po obsahovej stránke sa buď týkajú bytia alebo poznania, buď človeka alebo jeho činnosti, buď samotnej filozofie. Tak aj problém filozofického problému je typickým problémom filozofie.
- d/ Filozofický problém má charakter permanentného, "večného" problému, t.j. aj keď sa dospeje k jeho aktuálnemu riešeniu, neprestáva byť problémom. Dôvody tejto permanentnosti filozo-

flického problému našim vidieť:

- v potrebe stálej osobnostnej i dejinnej aktualizácie filozofického problému; keď človek si niektorý filozofický problém pre seba vyriešil, to ešte neznamená, že sa k nemu už nemusí vracat; jeho riešenie si musí vo svojom živote viac ráz aktualizovať pre svoju konkrétnu existenciálnu situáciu;
- v potrebe stáleho prehlbovania riešenia; filozofický problém pred svojím riešením ukazoval na tajomstvo; jeho riešením sa vedome oddeluje od tajomstva, to však neznačí, že toto tajomstvo na ktoré problémonosná otázka ukazuje, prestalo existovať. Postupne sa toto ohraničenie medzi riešením problému a tajomstvom ukáže ako relatívne až napokon neúnosné a prispetím tajomstva sa vyvoláva v smere riešenia problému nová problémonosná otázka. Takýmto spôsobom sa riešenie problému prehĺbuje v zachovávaní stálej jeho otvorenosti tajomstvu, ktoré presahuje aj každé možné riešenie problému.

Z uvedeného vyplýva, že filozofický problém sa vyvíja tak v prípade filozofujúceho subjektu, ako aj v prípade filozofie v horizontálnom smere kultúrno-dejinnej aktualizácie i vo vertikálnom smere postupného a nevyčerpateľného reflexívneho uchopovania tajomstva. Keďže filozofický problém nikdy nie je uzavretý, ale stále vstupuje do osobnostného i dejinného diania, je účelné predmet filozofie vymedziť pomocou čím vyčerpávajúcejšieho súboru filozofických problémov, tzv. filozofickej problematiky. Filozofická problematika má svoj duchovný vývoj i svoje aktuálno-dejinné ohraničenie. Najlepšie charakterizuje filozofiu v jej aktuálnom spytovaní. Ukazuje, že filozofia sa môže vyvíjať najmä vďaka duchovnému vývoju jej problematiky. Pre túto problematiku je charakteristická cieľavedome a metodicky udržiavaná otvorenosť tajomstvu, no na druhej strane čoraz väčšmi sa rozširujúca aktuálna ohraničenosť. Ďalej duchovný vývoj filozofickej problematiky smeruje k čoraz užšej prepojenosti a obsahovej koherentnosti filozofických problémov.

Filozofické problémy nenastoluje len filozofia a veda, ale aj iné samostatné kultúrne útvary. Predovšetkým umenie a náboženstvo nastoluju vrcholné problémy, ktoré však nie sú zjavne filozofické. Tieto vrcholné problémy sa môžu /ale nemusiat/ stať filozofickými, až keď prejdú filozofickou reflexiou a sú sfor-

mulované v rámci filozofického kultúrneho útvaru. Teda filozofické problémy nemôžu vznikáť bez podstatnej účasti filozofie. Zďakujeme však, že vrcholno-problémová základňa pre tvorbu filozofických problémov sa vytvára aj v iných kultúrnych útvaroch. Vidíme, že každodenná skúsenosť nie je jedinou oblasťou emergencie vrcholných problémov.

Samizdat.sk

Z CYKLU "ZA HLBAVÉ MYSLENIE"

Štefan Polakovič:

N a c e s t u

... Nájdu sa u nás ľudia, ktorí s istými obavami prijímali myšlienku a prijímajú konkrétne uskutočňovacie myšlienky slovenského filozofického časopisu. /Rozumej "Filozofický zborník MS"/. Narod vraj je malý, bez pripravených čitateľov, bez tradície na poli filozofie atď. Ale dôvody, ktoré iných vedú k obavám a pochybnostiam, nám vlievajú do duše silnú vieru v zdar tohto podujatia: nástup slovenského národa ako plnoprávneho dejateľa do dejín Európy sa môže uskutočňovať predovšetkým len a len prostredníctvom kultúry.

Preto prvý a najsilnejší dôvod, ktorý núti slovenského intelektuála, aby videl vo "Filozofickom zborníku" národný podnik, je, že založením filozofického časopisu vyplníme citeľnú medzeru v našom kultúrnom živote. Nikdy nebudeme stačiť dostatočne upozorňovať našich vedúcich činiteľov, aby venovali primeranú pozornosť národnej kultúre, lebo malý národ môže byť veľký len s veľkou kultúrou. Táto kultúra nemôže byť jednostranná, t.j. nemôže sa vyčerpávať iba niekoľkými odbormi /napríklad krásnou literatúrou, filológiou a pod./, ale musí byť všestranná, čiže musí obhŕňovať všetky formy ľudského tvorenia. Slovenský inteligent, aj keď miluje národnú kultúru svojho ľudu /piesne, povesti, kroje, výšivky a i./, nemôže sa na ňu obmedziť: inteligent má mať vyššie kultúrne, duchovné potreby, jeho duch vyžaduje vyššie spôsoby myslenia, i keď napokon vyššia kultúra má pre inteligenta ten istý cieľ ako ľudová kultúra pre jednoduchého šloveka, t.j. mravnú dobrotu a dokonalosť. Zanedbávanie domácej kultúry má pre národ katastrofálne následky duchovné i politické: tá vrstva inteligencie, ktorá cíti naliehavú potrebu vyššej kultúry a ktorá je teda povolaná byť vedúcou silou národa, poddajným prijímaním cudzej kultúry čerpá do seba i cudzieho ducha, a tým sa slovenskej národnej pospolitosti odcudzuje. Smutných príkladov z minulosti máme na to dosť, netreba konkretizovať. Národ žije a umiera len svojou kultúrou a plnením svojho kultúrneho poslania. To-

muto všestrannému kultúrnemu poslaníu sa nesmie a nemôže sprene-
veriť ani slovenský národ bez ťažkej újmy na vlastnom živote.
I malý národ môže dať filozofii veľkých mysliteľov: grécky národ
nebol ani zďaleka taký veľký ako dnes slovenský národ, keď dal
svetovej kultúre všetkých dôb vynikajúce postavy filozofov, ako
sú Sokrates, Platón a Aristoteles. Veríme v mimoriadne vlastnos-
ti slovenského človeka. Tohto človeka musíme vyliečiť zo zlej
vlastnosti, ktorá mu zamedzuje voľný rozlet: pocitu menejcennos-
ti. Tento človek s pocitom menejcennosti patrí väčšinou staršej
generácii. Naša generácia nie je týmto pocitom zatažená, lebo v
národnom politickom vzostupe vidí viac, než vidia naši otcovia:
vidí v ňom vzbĺknutie slovenskej životnosti a životaschopnosti,
ktorá sa chce vyžiť na všetkých poliach ľudskej činnosti.

Druhý dôvod pre potrebu filozofického časopisu hovorí z pr-
vého. Filozofický časopis je potrebný preto, lebo filozofia je
základom všetkých vedeckých duchovných odborov a myšlienkovou zá-
kladňou praktického života. Kde sa len človek obráti, všade nará-
ža na záhady a ťažkosti: či je to jeho vlastný život a či je to
sama príroda. Z úsilia odpovedať na tieto otázky a nájsť posled-
né príčiny všetkých dejov prírodných a ľudského života, vzniká
filozofia.

... Naším sa starať o filozofiu i preto, lebo jej reč /ter-
minológia/ upotrebuje aj iné vedné disciplíny, takže bez nej sa
vôbec nezaobídú. Či chce či nie - každý vedecký pracovník sa dot-
kne na okraji svojho bádania filozofických problémov, a tým aj
reči filozofie. Z toho vyplýva, že potrebujeme slovenskú filozo-
fickú terminológiu, lebo bez nej vedecí pracovníci, obyčajne má-
lo zbehlí vo filozofii, jednak sa dopúšťajú veľkých nepresností
v súvislosti s dosahom niektorých filozofických výrazov, jednak
používajú filozofické výrazy nejednotne, ba v protiznačnom zmys-
le. Bude treba odstrániť tento chaotický stav z nášho kultúrneho
života.

Je potrebné pestovať filozofiu aj preto, lebo filozofia je
najvyšším útvorom ľudského úsilia. Nepredarmo ju starí nazývali
kráľovnou vied. Vo filozofii sa totiž sústreďujú výskumy všet-
kých vied k syntetickému chápaniu skutočností /svetonáhľad/. A
vari slovenský národ by sa mal ešte i v budúcnosti okrádať o tie
najkrajšie skvosty ľudskej tvorby a mal by i v budúcnosti mať

zadebnené obloky proti myšlienkovým výškam ľudstva? Je už veru načase, aby slovenská kultúra otvorila svoje okná i pre filozofiu a čerpala bohatstvo obnovy zo vždy čerstvého prameňa myšlienkového varu ľudstva!

... Cieľ, ktorý sledujeme "Filozofickým zborníkom", je niekoľkoraký. Predovšetkým budeme prinášať pôvodné odborné riešenia rozličných filozofických otázok z pera slovenských mysliteľov. V tejto práci chceme vidieť úsilie o prínos slovenského národa k myšlienkovému vývinu ľudstva: chceme sa zapojiť i tu do svetovej kultúry ako rovnocenní a rovnako schopní partneri. Preto "Filozofický zborník" bude svedkom úrovne slovenskej kultúry pred vzdelaným svetom.

Iným cieľom bude oboznamovať slovenskú verejnosť so základnými filozofickými problémami a so stavom filozofie u iných národov. Túto úlohu považujeme za potrebnú, lebo slovenský človek musí dostať správnu orientáciu vo filozofii, aby nehabkal v poznaní filozofie za inými národmi...

"Filozofický zborník" si kladie konečne za cieľ riešiť z pozície filozofických prúdov duchovné problémy Slovenska. Tento cieľ si stanovujeme preto, lebo sme presvedčení, že filozofiu musí slúžiť životu, teda slovenskí filozofickí myslitelia slovenskému životu. Je povinnosťou mysliteľov, aby upozorňovali na ideové úzadie nedostatkov v praktickom živote štátnom a občianskom a prispievali svojím umom k správne mu kryštalizovaniu slovenského života. Tým sa nijako nepriznávame k pragmatizmu, ale naše stanovisko vyplýva z objektívnej zásady: brať skutočnosť tak, ako je. A je nepopierateľnou skutočnosťou, že život sa stvárnjuje myšlienkou. Povinnosťou filozofa je dodávať životu myšlienky, aby sa naprávali chyby, aby sa vyhýbalo úskaliam a aby vývin slovenského života pokračoval priamočiaro...

Začíname orať novú brázdú na poli neoranom a tvrdom, ale začíname ju orať v mene Boha, ktorý drží ochrannú ruku nad slovenským národom a ktorého požehnanie preto nech spočíva na kultúrnej práci "Filozofického zborníka". Táto v posledných dôsledkoch sa zapojuje ako potôčik do toku veľkého návratu ľudstva k jeho Prameňu, ktorý všetko priťahuje naspäť, ako to krásne povedal Aristoteles: "Priťahuje všetko, ako milovaný."

- - - - -

Na cestu. Filozofický zborník MS I, 1940, č. 1, s. 1-6
/Vybrané texty sú jazykovo upravené/.

- - - - -

Štefan Polakovič /1912/, slovenský filozof, blondelista a ľudácky ideológ. Narodil sa v Čhtelnici pri Piešťanoch. Po maturite išiel študovať do Ríma filozofiu a teológiu na Lateránsku univerzitu. Svoj takmer deväťročný študijný pobyt v Taliansku zakončil dizertáciou "Il Problema del Destino" /Problém osudu/ /1939/, ktorá vzbudila značný ohlas. Po návrate na Slovensko roku 1939 sa čoskoro stal koryfejom slovenskej filozofie. V roku 1940 založil pri Filozofickom odbore MS revue, v ktorej šíril idey katolíckeho francúzskeho filozofa M. Blondela /1861-1949/, tzv. blondelizmus. Čoskoro sa však úplne dostal do kráľov nacionalistickej ideológie na škodu jeho ďalšieho filozofického rozvoja. Jeho vzostup bol prírýchly. Roku 1940 sa habilitoval na docenta a o štyri roky bol menovaný profesorom filozofie na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave. Začiatkom roku 1945 emigroval a roku 1949 sa cez Taliansko a NSR dostal do Argentíny, kde pokračoval v politickej, kultúrnej a organizačnej činnosti. Neskôr ochabol vo svojej práci, no v sedemdesiatych rokoch ožíva aj filozoficky a v niektorých prácach sa pokúša o vypracovanie sústavnejšieho konceptu filozofie národov, slovenského národa i slovenskej národnej filozofie.

- Úvod do blondelizmu. Filozofický zborník MS I-II, 1940/41, č. 1-4 a č. 1.
- Úvod do filozofie. Bratislava 1940.
- O pojem filozofie. Bratislava 1944.
- Začiatky slovenskej národnej filozofie, Bratislava 1944.
- Tvárou k budúcnosti. Úvahy o bytí národov. Buenos Aires 1975.
- Zmysel národa /videný cez zmysel kultúry/. Most, 1977, č. 3-4.
- Vidiny o slovenskom národe, 1980.

EKUMENIZMUS

Boli by sme naozaj zo všetkých
ľudí najnerozumnejšími, keby
sme sa radovali z roztržiek
a rozdelení cirkvi a spojenie
Kristovho tela nepokladali za
najväčšie dobro

Sv. Bazil, list 156

Kiež Troje učenici na prahu tretieho tisícročia konečne sa ponáhľajú a poslúchnu prikaz, ktorý im dal Majster: aby jedno boli v jednote Otca, Syna a Ducha Svätého

bará. Suenens

Svätý Cyril a Metod, kaskari ochrancovia slovanských národov a spolupatróni Európy, orodujte za nás, aby nás Pán prebudil k pravému pokánniu, aby nás priviedol k pornaniu našich hriechov a nedostatkov, a aby nám dal silu napraviť svoj život.

Aká je naša láska k Cirkvi? Vidíme v nej knieža - aj keď neraz zohaveného slabosťami a hriechami nás kresťanov? Cítíme sa zodpovední za pomery v Cirkvi? Čo robíme, aby Cirkvi u nás, na tomto mieste, bola svätejšia, láskavejšia a tým viac hodnejšia v dnešnom svete?

Jozef Škultéty

V Ō Ň A D O M O V I V Y

"Este Slováci žijú, a budú žiť..." Tieto slová v časoch pre národný život slovenský nedobrych, ťažkých vznikli tu v Maduniciach a dostali akoby krídla. Hovorím, dostali krídla, lebo boli povedané v súvisi s oduševňujúcou históriou, s oduševňujúcimi obrazmi minulosti. I nemohli ony v tých ťažkých časoch nebudíť nádej, vieru.

Či to slová Jána Hollého.

A kto bol Ján Hollý?

Narodil sa 24. marca roku 1785 vo Sv. Mikuláši na Búroch blízko Šaštína. Učil sa v Skalici, v Bratislave, za klerika dostal sa do seminára ostrihomského arcibiskupstva v Trnave, kde skončil i bohoslovie. Tu, v Trnave, jeho profesorom bol i veľký Slováč Jur Palkovič, vrstovník Antona Bernoláka a neskoršie kanonik ostrihomský. Vysvätený za kňaza roku 1808, Ján Hollý v jeseni toho roku stal sa kaplánom v Pobeďime, odtiaľ po troch rokoch dali ho do Hlohovca, a 13. februára 1814 dostal faru madunickú.

Prvá mladosť Jána Hollého na konci 18. storočia, potom ešte dobrá polovica jeho života, už v storočí devätnástom, padla do obdobia najmä pre Slovanstvo veľmi významného. I volá sa v histórii toto obdobie renesanciou slovenskou - preporodením Slovanstva. Vznikala silná snaha vyviešť národ z hlivenia duchovného. U jedných obnovovali sa literatúry staré, u iných tvorili sa nové.

U nás Slovákov asi najpráznejšie začal sa ozývať dolnodubovský farár Jozef Ignác Bajza v svojich knižkách, vydávaných od roku 1783. Nespokojný s tým, čo videl v slovenskom živote Bajza neštítal sa povedať i slová "hniloba predkov." Volal

do duše svojim, že národ z prachu pozdvihnúť môže sa len slovenskou rečou! On píše vraj po slovensky, aby Slovák "videl, že y jeho reč k liternému umeňj slúžiti môže." Takého Bajzu nemožno nepokladať za predchodcu Antona Bernoláka, toho, ktorý potom za krátkych niekoľko rokov vykonal veľkú vec: svojimi gramatickými prácami a veľkým slovníkom slovenského jazyka postavil spisovnú reč slovenskú. Hneď na začiatku svojej akcie, roku 1793, na širokom základe ustrojil i Učené slovenské tovarišstvo, aby duchovná práca slovenská mala ohnisko a mohla sa konať organizovane.

Ale protivníkom slovenského života žičili všetky okolnosti: veci takejto nemohlo sa dať. Snemy uhorské, ktoré od roku 1791 dôsledne donášali zákony v prospech maďarskej reči, mohli to robiť bezpečne i ďalej: maďarská národná obec dostala operu vo viedenskej politike. Po napoleonských vojnách, v ktorých rakúski Slovania nemohli neprežradiť milý pocit, či keď Suvorov prechodil cez Alpy, či keď v Čechách zdržiaval sa sám cár Alexander a českému národovcovi, katolíckemu kňazovi Sedláčkovi bozkal ruku - po napoleonských vojnách vo Viedni Metternich začal sa báť ruskej moci. Keď to Maďari zbadali - zbadať im nebolo ťažko - nezameškali dôsledne utvrdzovať viedenskú politiku v tom strachu. V ich stoličných inštrukciách pre ablegátov alebo v publicistických prácach ozývalo sa, že "slovenské pokyby sú nebezpečenstvom pre Uhorsko i pre dynastiu habsburskú."

Rozumie sa, slovenská národná vec v takých okolnostiach nemohla sa rozvíjať: jedni robili jej všemožné prekážky, iní utahovali sa od nej. Z činiteľov nového života jedni /Bajza/ zostarli, iní /Fándly/ pomreli - nových síl nepribúdalo. Znameníť bolo osvedčenie prímasa-kardinála Alexandra Hadházya: "Slavus sum, et si in cathedra Petri forem, Slavus ero," ale nemohlo účinkovať trvácne. Zemianstvo slovenské, starostlivé o svoje privilégia, pridalo sa k Maďarom, keď títo pri viedenskej politike svoju národnosť už mohli stotožňovať so štátom. Evanjelici slovenskí na konci 18. storočia nezačali idie nič nového, jednako za Jozefa II. ich duchovné snahy viditeľne ožili a v prímernnejších okolnostiach oni iste boli by.

ponikli napred vec slovenskú. Na lýceu v Bratislave roku 1803 postavili stolicu slovenskej reči a literatúry, ale na ňu dosadený profesor Palkovič, priveľmi konzervatívny, v takých časoch málo sluboval.

Dost hlucho a nemo bolo teda na Slovensku, keď Ján Hollý zo škôl vstúpil do života. Kde, akým spôsobom, koho príčinou bol sa zobudil jeho slovenský cit, ešte nevieme.

Na evanjelických školách Slovenska vtedy bolo už zle. Výrečné svedectvo o nich zanechal nám v svojom životopise superintendent Ján Seberini, od Hollého o päť rokov starší. Zo svojej rodnej Cravy do škôl Seberini dostal sa do Rožňavy, a tam v samý prvý deň predpoludním pri skúšaní z latiny významnaného a na prvé miesto posadeného - popoludní už surovo ubili a na posledné miesto zhodili preto, že nevedel vyrecitovať maďarskú lekcii. V Trnave na semeništi, ako už rečeno, profesorom bol i rásny, rozhodný Slovák Jur Palkovič, ale Ján Hollý, keď prišiel do Trnavy už iste mal dušu národne zapálenú. Keby mu slovenský cit až Palkovič bol vštepil, Hollý neskoršie v krásnej óde svojej na Palkoviča, alebo i v eléгии, sotva by bol zameškal vziať mu vďaka za vec, v svojom živote takú dôležitú.

Nový duch národovod konca 18. storočia bral obživenie a povzbudenie z minulosti, z pamätihodnej histórie predkov. Mášho Jána Hollého horúcu dušu a geniálnu myseľ zaujala veľká národná borba medzi Slovanstvom a Germánstvom z druhej polovice 9. storočia. V týchto tu krajoch, od západnej Moravy na východ a od najvyšších Karpát nadol k Dunaju, v 9. storočí za nejakých sedemdesiat rokov diali sa veľké, svetohistorické veci. Krátko predtým Germánstvo pod Karolom Veľkým, v Ríme korunovaným za rímsko-nemeckého cisára, bolo sa stalo veľkou mocou. Dedičstvo svetovládneho Ríma ono prevzalo na politickom i cirkevnom poli. Karol Veľký, ktorý na všetky strany viedol víťazné vojny, na strednom Dunaji vyvrátil i moc divých Avarov, a potom i pri jeho nástupcoch začal sa dolu Dunajom pod menom "Drang nach Osten" známy nápor, nával nemeckého sveta na východ. Začal sa tak prudko, ako od tých čias, teda za tisíc a bezmála sto rokov, nedial sa viacej ani

raz. A postavil sa mu vtedy do cesty, tomuto návalu germánkeho sveta, národ od západnej Moravy na východ, od vysokých Karpát nadol k Dunaju sídlivší, čiže naši slovenskí predkovia.

A výkony ich predstavujú sa nám dvojako: v samých bojoch s nemeckými susedmi i v misii svätých apoštolov slovanských Cyrila a Metoda, súvisiacej s tými ťažkými bojmi. Kresťanstvo vtedy už ujímalo sa u Slovákov, ale Rastislav, múdry ich panovník, aby sa zbavil cirkevnej závislosti od Nemcov a v borbe s nimi aby mu pribudlo sily, vyžiadal si vierozvestcov od východného cisára, z Konstantinopola, takých, ktorí by v zrozumiteľnej, slovienskej reči učili o Kristu.

Že proti veľkej sile Nemcov národ takého malého územia mohol vyvinúť odpor, o akom dáva tušiť história, z toho nasleduje, že jeho panovníci Mojmir, Rastislav a Svätopluk boli veľkí ľudia. Rastislav, podľa všetkého bol veľký i rozmyslom, poňatím, koncepciou, a o Svätoplukovi ako vojvodovi môžeme si utvoriť predstavu podľa toho, že v nemeckých zápisoch análoch z toho času, nazývaný je "mocným", "hrôzou pre susedov", "najmúdrejším" a zas "najpoľvodnejším človekom svojho národa," "vlkom," "krvilačným nespokojníkom." Pravda, nadávky od nepriateľa neberú sa v doslovnom zmysle. Nemcom Svätopluk bol "vlkom" a "krvilačným," lebo ich boleli rany od jeho meča, utržené vtedy, keď chodili ta, kde nemali čo hľadať...

Hollý náš už ako klerik v Trnave oddával sa poézii, i prekladajúc do slovenčiny z diel klasických básnikov, i tvoriac samostatne, pôvodne po slovensky. Potom preložil i celú Eneidu Vergíliovu a krásnych selaniek pôvodných mal už hodný počet. Jednako to všetko bolo u neho akoby len prípravou. Mysel jeho obracala sa k epochálnej borbe slovenských našich predkov, a tam prirástla mu k srdcu najsilnejšia, najväčšia postava, Svätopluk.

Slovienskí apoštolovia v lone Rastislavovho národa konali veľké veci. Pre slovienskú bohoslužbu nemeckí susedia horeli hnevom, ale veľkí misionári Cyril a Metod v Ríme vykonali, že pápež Hadrián slávnostne posvätil slovienskú knihu a potvrdil slovienskú reč. Súčasne i moc Rastislavova a jeho štátu značne bola sa upevnila. Ale tu sa stalo nešťastie.

Svätoplukovi Rastislav už pridlho žil. Z toho strhol sa medzi nimi spor a Svätopluk dopustil sa takej viny, že vydal svojho strýca Rastislava do moci Nemcov. Vtedy však Nemci položili ruky na sameho Svätopluka. Vzali ho do zajatia. A predpokladajú, že tak podarí sa im zlomiť celkom Veľkú Moravu, zobrali veľké vojsko proti Devínu. Aby hriechu a zrátku bolo ešte viac, za svojho veliteľa tohto vojska postavili Svätopluka. No Svätopluk pod Devínom nechal Nemcov, pred svojimi sa najprv pokajal, potom s nimi, nezameškavšími pripraviť sa do boja, urobil z hradu výpad a spôsobil Nemcom strašnú katastrofu. Veľké ich vojsko zahynulo, málokto zachránil sa útekou. V Bavorsku, v Rakúsku a Korutanoch málo bolo rodín, ktoré by neboli oplakávali niekoho zo svojich.

Bitku túto pod Devínom porovnávali už i s bitkou, ktorú v teutoburských lesoch prehral rímsky Varus, a Svätopluka stavali ako germánskeho Hermanna. Ján Hollý tento dej spracoval vo veľkom dvanástspevovom epose, a hlavným hrdinom je, rozumie sa, Svätopluk. I vyšlo z toho dielo veľké, znamenité, a hoci mu v našich očiach prekáža forma staroklasická - veľké dielo je i slovenské. Vo svojich rozpomienkach na Ondreja Sládkoviča /Sokol, I, 453/ Kalinčiak bol napísal, že "v samorýdzej láske srdca svojho azda nikto tak hlboko nepozoroval ľud svoj a s ním tak opravdivo necítil" ako Ján Hollý. Sedával na brehoch Váhu celé dni, aby sa mohol s pltníkmi o obyčajoch ľudu nášho pohovárať, i vedel vraj, ako sa v ktorej obci slovenskej richtár volí. Pri čítaní jeho Svätopluka máme ozaj taký dojem. Deje sa to všetko, v ďalekej minulosti, všetko podľa vtedajších obyčají, v duchu tých čias, a citu nášmu jednako nieto v tom ničoho cudzieho. Koľko ráz až búši nám srdce pri veciach jemu blízkych, rodných. I o krajoch a obciach slovenských Hollý nám tu už spomína charakteristické podania, o ktorých nazdávali by sme sa, že môžeme vedieť len my, ktorí už v treťom, štvrtom pokolení zaujímame sa o všetko, čo je slovenské. Keď dôjde na koniec spevu, tohto piateho, čitateľ akoby mal pred očami všetky slovenské kraje, z ktorých bojovníci hrnú sa pod Devín privítať Nemcov. A temer počujeme, ako duní zem od ich krokov. V celku veľkého eposu táto časť

je i sama osebe celok: obraz vzbúreného Slovenska i podnes najlepši. Oko ozajstného básnika preniká všetko!

A čo aký veľký dej a z neho veľkolepé obrazy predstavil tu Ján Hollý svojmu národu z jeho minulosti, minulosťou tou nadšenej jeho duši žiadalo sa ešte viacej. Epos o Svätoplukovi mal hotový roku 1830, a o tri roky už skladal Cyrilo-Ketodiadu: i zobrazil účinkovanie slovienskych apoštolov u našich predkov, podnes najväčšiu a najdôležitejšiu udalosť v živote celého Slovanstva. Tu v Kaduniciach, v hájiku Kľíči pod veľkým dubom zahrúženému do ďalekej minulosti, ukázalo sa oku jeho duše, ako spúšťa sa z otvoreného neba zlatokrídla holubica k Cyrilovi snom objatému a šepotom svojim utvrďuje ho v úmysle uviesť do bohoslužby sloviensku reč, ktorej súdené je rozšíriť sa po svete naširoko. Tu skladal v nadchnutí do zvučných veršov slovenských, aký uveličený vítal Rastislav na svojom mocnom Devíne slovienskych apoštolov, ako išlo potom volenie učeníkov, spisovanie obradových kníh slovienskych i a doslovienskej reči prekladanie Písma svätého. Tu, v hočinách v Kľíči strávených, zjavila Jánovi Hollému múza, ako chodili svätí bratia po slovenských krajoch rozširovať vieru v Krista, boriť modly a zapudzovať Svantovíta, Perúna, Lažboha, Černoboha, Trilava, Prova, Velesa i krásnu Živu, Porevíta, Radhosta, Ladu, Oslada, Vesnu, Lela, Traga, Ľasa, Koremu, Kykymoru, Zmokov, Raráškov, Pikulíkov, Škriatkov, Vlkolakov a Mátoky. Rozumie sa, poet náš nezameškal vniesť do deja triumf slovienskych apoštolov nad nemeckými protivníkmi v Ríme, kam oni doniesli Cyrilom nájdené pozostatky sv. Klementa, a pápež im slávnostne posvätil slovienske knihy a potvrdil sloviensku reč. Dielo nášho básnika o slovienskych apoštoloch mohlo polahodiť citom celého Slovanstva.

A on skoro zatým mal hotový i tretí epos, z dejov ešte dávnejších, keď slovanské kmene ešte neboli rozídené nazvaný podľa hlavného hrdinu Slávom.

Roku 1885 bola tisícročná pamiatka smrti sv. apoštola Metoda a svätil ju v Slovanstve vreľým spôsobom najmä veľ-

ký ruský národ. Centrom slávnosti bol Kyjev, kde knieža Vladimír bol dal krstiteľ Rusov podľa slovienského obradu, uvedeného našimi apoštolmi. V reči menom Rusov povedanej vo Varšave na počesť Slovákov, vracajúcich sa z Kyjeva, profesor Anton Budilovič nazval nášho Hollého, ako autora prvej a jedinej epickej básne o činoch sv. apoštolov Cyrila a Metoda, Jánom Krstiteľom Vseslovanstva.

U nás doma k zobrazeniu Jána Hollého a jeho diela, ako sme ho mali v Dejinách literatúry slovenskej od Jaroslava Vlčka, vzácné črty pridal Tichomír, zvečnelý Ján Donoval. Medziiným v 11. speve Svatopluka ukazoval zjav matky Ojdy, ktorá najprv vyčkáva z vojny svojho syna a potom ide na bojisko hľadať ho medzi mŕtvymi. Zjav ubolenej matky je veľmi dojímavý: poet náš vedel o všetkých hĺbkach materinského citu. Tichomír povedal, že nezná iného takého obrazu v svetovej literatúre. I doložil, aká z toho ujma, že Ojda je jedinou ženou Hollého eposov. Ako predstavil matku, u neho žena bola by taká bývala ako i manželka, dcéra alebo milienka. Len ešte vraj takéto postavy do Svatopluka, a epos náš stojí v jednom rade s najlepšimi eposmi svetovými. Iste veľmi unné výroky! Ale Tichomír pritom ďaleko zašiel. Priveľmi unížil Hollého Svatopluka pre tento jeho nedostatok. Plnosti života, predstavovanému našim básnikom, iste uberá, že v epose z dvanástich spevov zloženom Ojda je jedinou ženskou osobou; ale Hollému išlo tu o to, aby z druhej polovice 9. storočia predstavil borbu Slovanstva s Germánstvom, borbu akej medzi nimi nebolo v celom stredoveku, - a to sa mu podarilo. Veľkosť tejto borby máme pred sebou v celku eposu i v jeho podrobnostiach. Práve bola reč o materi Ojde: ona už-úž umrie v bolestiach, že padol jej i posledný syn, a ešte vymenúva koľko Nemcov zabil v boji jej ded. Pritom z obrazov, ktoré v diele Hollého minajú sa nám pred očami, môžeme si predstaviť všetok život Slovákov tých čias. A v epickej tvorbe to je hlavná vec. Kalinčiak nie bez príčiny obdivoval, ako náš básnik pozná život slovenského ľudu.

Súčasne s Hollým a už i pred ním oddávali sa na historickú epiku i maďarskí poesi. Ale z toho, čo oni produkovali,

s tvorbou slovenského básnika nemôže sa nič ani porovnať už i preto, že všetko je bez náležitého podkladu historického. I sám Zalán Vörösmartyho je fantázia. Zalána nijakého tu nebolo. V maďarskej literatúre pozoruhodný epos je zo 17. storočia Zrinias Mikuláša Zrinyiho. Ale kým čitateľ Hollého Svatopluka má od začiatku až do konca dojem, že to borba medzi dvoma veľkými plenerami, Slovanstvom a Germánstvom, tu vedie sa boj len o bezvýznamný hrad Sziget, pod ktorým turecké voje zastavili sa len náhodou. Povest' síhtotského boja je len z toho, že prítomného starého sultána, ktorý vlastne inam mieril, tu zastihla náhle smrť, a obranca hradu umrieť bol hotový až teatrálny.

Hodnotu Hollého epickej tvorby poznať i z účinkov, aké ona mala na básnikovských súčasníkov. Tu, v Maduniciach, už roku 1842 ruský profesor-slavista I. Sreznevskij, keď Hollý začudoval sa hostovi z tak ďaleka, dojatý odpovedal básnikovi: "Ja by som šiel i na kraj sveta, aby Jána Hollého mohol vidieť!" Potom Sreznevskij, keď už bol i v Pešti a opoznánil sa v Budíne i s Martinom Hamuljakom, zarmútený písal domov, ako trpko je pomyšlieť si, že "nesmrteľné tvorby Jána Hollého tlačili sa len v 300 exemplároch" a ešte i tak Hamuljak zo svojho doplácá na vydanie v štyroch zväzkoch. - Chorvátska Danica roku 1841 zaznamenala, že účinok Hollého diela i osobnosti na Juhoslovanov je veľký. Pražský knok zas roku 1823 uverejnil básen, ktorú Hollý bol napísal /1820/ na inštaláciu Alexandra Ručnaya ako arcibiskupa ostrihonského, a redakcia dodala na vysvetlenie, že slovenčina je "jazyk, od něhož, český podle nejpodobnějšího domnění pochodí, kterýž nám tedy jakožto nej důležitější býti musí a kterýž dle domyslu Dobrovského /Geschichte der boehmischen Sprache/ za přechod českého a polského do horvatského a vindického /slovinského/ nářečí považován býti může."

Doma mladé pokolenie slovenské až zbožňovalo Hollého. Účinok Slávy dcery najmä v 1830-tych rokoch bol veľký, jej znelky národní ľudia si odpisovali a naspaniť sa učili; ale zato úcta, prejavovaná Kollárovi, nemohla sa porovnať s úctou, vzdávanou Hollému. Ľudovít Štúr v liste roku 1838 zvelebuje ho ako zobrazovateľa dávnovekosti slovenskej a "predsta-

vitella verného národnosti našej." Vedľa poetickej stránky Hollého diel nemohlo nedojsť k mysli a srdcu i to, že v nich slovenský jazyk, pre zanedbávanie ktorého ešte Bajza tak karhal predkov, zaskvel sa ani čo by už celé veky zvláštnymi talentmi bol vzdelávaný. Do Maduníc horliví národovci chodili ani do nejakej svätyne národnej. V životopise Štúrovom Jozef M. Hurban hovorí o "púťach do Maduníc." Mládež bratislavská začala písať vrelé listy do semenísk katolíckych: evanjelici zbližovali sa s katolíkmi ako bratia, ktorí sa našli. Roku 1835 v II. diele Národných Zpiewaniek Ján Kollár karhal ev. duchovenstvo pre jeho ľahostajnosť vo veciach rodnej reči a chválil katolícke pre jeho horlivosť slovenskú.

Kým vraj Slováci mali Kruškovičovcov, Krmanovcov, Kasniciovcov, Hrabovcov, Hodíkovcov a "jiných reč zrajících, milujících a zvelebuujících kazatelů," vtedy mali i slávnych recénov a priateľov, Burzovcov, Illésházych, Ostrošitovcov, Šunogovcov, Zaych, Podmanických, Čulovských, Czeriahelyich, Révaych, Justhóvcov, Ctlíkovecov, Benických, Flatthych, Podturnaych, Kubírych a iných, ktorí reč svoju milovali, v nej piesne duchovné i svetské skladali. "Hlavní příčina," hovoril Kollár ďalej, "vzniklého a najvíce proti Slovákum obraceného maľarizování v Uhrách byli sami duchovní vůdcové lidu slovenského, jejich nepoznání a nešetření svého národu, jejich k řeči studenost a nedbanlivost... Vina pak a žaloba tato nyní, bohužel, mnohem více na evanjelickou nežli katolíckou stránku padá. Katolícké kněžstvo... vůbec v těchto novějších časích i v Uhrách více horlivosti a lásky k materčině, více účinnivosti na poli národní literatury slovenské ukázalo a ukazuje, nežli evanjelické. Kterému Slovanovi nejsou známa vážná a ctihodná jména z katolíckého duchovenstva v Uhrách, jako kardinál Rudnay, kanovník Palkovič, Červen Bernolák, Fándly, Mészároš, Hollý, Rešetka, Moyses, Pavljar, Bartoš, Tučko, Madanský, Štěpán Hamuljak, Prídavka, pater Bernard, Časný a jiní ještě žijící, kteří buď jako spisovatelé, buď jako nakladatelé, buď jako bezpříkladní rozšiřovatelé slovenských knih chvalně slynou... Nech oni kráčeji cestou, kterou chtějí /narážka na bernolákovské slovenčenie/,

dosti na tom, že se slovenská účinnosť medzi nimi zjevuje." Kto by povedal, že vyznať takúto vec Kollára naladili účinky Hollého zjavu, iste nebol by ďaleko od pravdy. V Ústave bratislavskom roku 1836 mládež vydala tlačou výber svojich Plodov literárnych, a exemplár Hollému venovaný Štúr osobne zanesol do Mačunic. Jozef M. Hurban už roku 1838 zapísal si do denníka: "Hollý má nesmrteľné zásluhy o jisté okresy v Uhorách, k nimž bychom my nikdy snad nebyli pronikli" A keď v júni 1843 komisia generálnym konventom uhorských evanjelikov poslaná viedla vyšetrovanie proti slovenskej mládeži v Bratislave, Janko Ďalínčák, tiež inkvirovaný, napísal na Jána Hollého básň, v ktorej hovoril, že do noci slovenskej zatrubil spevec: i zablesklo slnce, vstávajú, a všetko ďakuje Hollému, že ukázal pravú cestu k životu. Keď skoro zatým v Hlbokom Štúre, Hurban a Hočča nezmeniteľne dohovorili sa na strednej slovenčine ako spisovnom jazyku, z Hlbokého, z Hurbanovej fary, šli rovnako k Jánovi Hollému /vtedy už na Dobrú Vodu/ akoby pre posmelenie pri veľkom dôležitom kroku. Už predtým, v októbri roku 1843, Hurban v liste prosil od neho rukopis do almanachu Nitry, už v slovenčine chystaného. "Ej, toľko ti to," písal, "kebi ste Vi tam medzi nami, jako otec uprostred sinkov lalotat počínajúcich zjaviť chceli..."

Ondelho, roku 1845, už v Orle tatranskom Štúr vykladal: "E myšlienke tejto, k vyzdvihnutiu slovenčiny za reč spisovnú... razili nám cestu znamenitý náš Bernolák a jeho nasledovníci, výborný Fándly, úprimný Ottmayer, vznešený, neunavene pracovitý a obetavý Hamuljak a naposledy ten, čo zo všetkých nás najlepšie prežil starý, dávno zhaslý vek náš a terajšie naše časy, náš hlboko dojímavý Hollý..."

Či nie sú práve oni, ktorí k národu nášmu sa najsrdečnejšie pritúlili?... Či nie ten nadchnutý spevec z ich kola, čo dosiaľ medzi všetkými Slovákmi ukázal lásku k svojim najsrdečnejšiu, najvrúcnejšiu, či nie tento spevec je pravý obraz Slováka?" Akoby prisviedčujúc Štúrovi, v svojich Slovenských pohľadoch, založených roku 1846, i Hurban vyznával o mačunickom spevcovi, že "dosiaľ je jediný zo Slovákov, o ktorom sa povedať môže, že sa cez dlhý život svoj

ani len na chvíľočku za svoju národnú reč a česť, za slovenské meno nezahanbil, ktorý nás všetkých... predíde do hrobu pod lipami slovenskými uchystaného v povedomosti tej veľkej, že ani myseľ, ani nádej, ani viera, ani kombinácia jeho nikda, ani len na okamženie neprevinila sa proti slovenstvu a jeho podstate!" Zovie ho "anjelom bez viny" a z básnikov slovenských najpodobnejším svojmu národu. "Slovenstvo bolo predmetom jeho duše, žiaľov, a Slovanstvo hviezdou jeho nádeje a útechy." A takto cítilo, takto myslelo toto slovenské pokolenie bez výnimky. Keď sa roku 1862 Andrej Sládkovič dozvedel, že nové vydanie Hollého Jozef Viktorin chce prispôsobiť strednej slovenčine, v dlhom liste vystrihal Viktorina. "Veliký náš Hollý... výtečník poetov slavianskych... vyvolil si spisovnú reč, a vôľa jeho v jeho veciach je testamentárnou posvätnosťou zabezpečená." Potom hovorí Sládkovič, že Hollý a Bernolák boli dvaja ľudia a jeden človek, a - ako ukázal citátom z Hollého - dopúšťal zmeniť v jeho dielach len fonetický pravopis na etymologický.

Vrstovníci a pamätníci maďunického veľkého človeka vymreli v slovenskom živote nastúpilo nové pokolenie, ale úcta k nemu sa nepremenila. Roku 1885 svätili sme storočnú pamiatku narodenia Jána Hollého, a Hviezdoslav oslavoval ho, že:

Ozval sa prvý k slovenskému ľudu
vo mluve, akú mu dal Hospodin.

.....

Ó, slovenčina, lúbozvučná rieka!

Ty, básniče, si upravil jej chod:

.....

že tým je nám, čím život pre človeka,

ba ceníme ju vyššie, rad život -

i vznášame hor' k nebu na ochranu,

kdes i Ty strážcom: že je vrazi nedostanú!

Tak Hviezdoslav, a druhý predstaviteľ tohto pokolenia, Svätozér Hurban, o Jánovi Hollom napísal svoje najkrajšie literárno-historické a estetické úvahy.

V Čechách náš básnik maďunický veľkú úctu požíval u prekladateľov Homéra a Vergília. Anton Škoda s vďakou vyznal, že Hollý svojím slovenským prekladom Eneidy jemu obľahčil český preklad. Najnovšie vo vydání Českej akademie o selankách čiže idylách nášho básnika cennú štúdiu podal Otokar Jiráni, profesor klasickej filológie na pražskej univerzite, a podrobným rozborom selaniek prišiel k vývodu, že pastieri Jána Hollého sú síce idealizované osoby tak ako pastieri Vergíliovi, "ale vždy jsou to pastýři slovenští, vždy jest to "slovenský život, slovenská příroda, jež nám předvádí." Hollý nepodľahol svojim vzorom, ale zachoval si rýdze domácu nátku. A ako Vergílius zostáva veľkým básnikom, hoci podrobný rozbor pomachodil množstvo reminiscencií v jeho poézii, tak má i pozdný napodobiteľ a pokračovateľ jeho /Ján Hollý/ úplné nároky na čestné to meno, meno veľkého básnika.

Zo života jeho treba mi doložiť aspoň tolko, ako sa stalo, že odišiel z Maďuníc, zo svojich milých Maďuníc, a umrel na Dobrej Voďe. Ešte za svojho kaplánstva v Pobedime, v nedobrych okolnostiach verrým konaním duchovnej služby, pritiahol si neuh, látku v chách, hostec, a mával ťažké bolesti najmä v svojom pokročilejšom veku. V máji 1843 v Maďuniciach v samej blízkosti fary vypukol oheň. Chytila sa hneď i fara, a farár, neuhom svojím trápený, nemohol sa ani hnúť. Preniesli ho do kostola. Ale horel i kostol, a nevládneho starca vyniesli už len popáleného. Ublížilo sa mu najmä na oči. Prepusteného z duchovnej služby volal ho k sebe do Budína milý priateľ Kartin Hamuljak, no pochtovi nášmu bolo by bývalo ťažko rozlúčiť sa so slovenskými krajmi

- odišiel z Maduníc k inému priateľovi, dekanovi M. Lackovičovi na Dobrú Vodu. Roku 1847 bol už celkom oslepnutý. Umrel v apríli 1849.

Veľmi pozoruhodná je i historická stránka Hollého poézie. Čo slavistika za jeho času vedela, on to vedel tiež. V Cyrilo-Methodiade vypráva sa, ako pokrstil Metod bulharského vladára Borisa. Dnes už vieme, že prvá a jediná slovanská misia solúnskych bratov bola u nás, u našich slovenských predkov, že teda Borisa Metod nekrstil. Ale keď Ján Hollý skladal svoj epos, o tom ešte nevedel nikto. Neskoršie boli nájdené takzvané Panónske legendy - len z nich sa vie, že povest o krstení Borisa nemala historického základu. Postavenie Devína v dejinách Veľkej Moravy zistilo sa len najnovšie, prekopávaním jeho hradieb, totiž keď histórii pomohla archeológia. Do tých čias Velehrad pokladal sa za hlavnú pevnosť a sídlo Rastislava i Svätopluka. Ale u Hollého tou pevnosťou a sídlom je dôsledne Devín. Nemožno neklaňať sa takému duchu!

Podstatnou črtou slovenskej duše je vernosť. Nech len ozývajú sa o Slovákoch slová: "... a budú žiť ...": československý štát nebude mať od nich vernejších občanov. Náš básnik hovorí o sebe /v óde Na Imricha Štvrteckého/, že neumrie celý: roznášať sa bude

... po krajaňských pestovan ustách
kde Váh, kde ostrý buble Fron,
i kde prechôromné do nebeskej výšky hrđými
tenarami Tatry vbíhajú.

Verne poetovi. A keď takto bude tu žiť jeho pamiatka, to znamená, že budú žiť i Slováci.

Milý nám je jeho záverečný výrok:

"Aj Visla, aj široká v toku Volga, i Drava i Sava mňa
s mými znáť budú spevy."

Čiže, on veril v budúcnosť celého Slovanstva, a my veríme jemu. Pamiatka Jána Hollého bude požehnaná.

Ján V. Ormis:

Matka dra Jozefa Škultétyho.

V Kameňanoch bola rozvetvená Jánovská rodina, v tej si našiel Škultétyho otec ženu. Volala sa Sabina Jánová. Narodená bola roku 1830 a už sa musela v kameňanskej škole učiť maďarčine... Škultétyho otec bol katolíckeho náboženstva, ale bol vlažným katolíkom, matka bola z dobrej evanjelickej rodiny. — Na Potoku nebolo katolíkov, ani v okolí rodiska, preto Jozef Škultéty bol nielen pokrstiený v evanjelickom kostole na Hrušove od vtedajšieho evanjelického farára, ale i vychovaný bol za evanjelika...

Škultétyho rodičia boli Slováci, ale nie povedomí, preto sa nevedeli hneď rozhodnúť, či dať Jožka do piatej triedy do revúckeho gymnázia, alebo nie. Z Rimavskej Soboty do Kamenian bolo ďaleko, kdežto do Revúcej potreboval Škultéty ísť asi dve hodiny pešo. Karol Bradovka, evanjelický farár kameňanský nahováral rodičov, aby len dali syna do Revúcej, aj sa mu napokon podarilo presvedčiť matku (jej patrilo hlavné slovo), že sa odhodlala syna ta zaviesť.

Nezapomenuteľnou sa stala pre chlapca chvíľa, v ktorej stál po prvý raz pred správcom slovenského gymnázia. Sobotská škola vykonala svoje: Jozef Škultéty bol maďarónom, myslel si, že sa mu treba vzdorovite, urputne postaviť pred direktora revúckeho gymnázia. Zamračene sa blížil k jeho dverám s matkou, ktorá sa obávala, že sa jej syn ešte od tých dverí vráti. Ale vstúpil do izby a biely, zohnutý starec August Horislav Škultéty jasným, láskavým pohľadom sa zadíval na sobotského žiaka. Bolo po vzdore, po mračení...

UMENIE A PRÓZA

Všetko skúmaš a to najlepšie si osvoj-
te.

Umenie je dar zhota a treba ho spo-
jať s usilovnosťou a modliť sa o po-
žehnanie sprístupniť ho iným.

Cieľom umenia je robiť šťastným.

Michelangelo

Umenie je zrkadlom a kronikou
svojej doby

W. Shakespeare

FRANÇOIS MARIAC ČIŽE SMÄD PO BOHU

François Mauriac (1885-1970) je básnikom a romanopiscom ľudského srdca. Literárny historik Henri Clouard hovorí, že keby nebol žil v našom storočí, nebol by písal romány, ale augustínovske konfesie! V tom je veľa pravdy. Mauriacove romány (a napísal ich dvadsaťdva!) sú variáciami spovedných tajomstiev a preto sa rozvíjajú na jedinej možnej rovine: na kritickom napätí medzi hriechom a milosťou. Plne neuspokojujú ani prísnych veriacich ani neveriacich. Maritain spolu s viacerými oveľa menej láskavými katolíckymi kritikmi im vyčítal bezohľadnú kresbu mravného úpadku v meštianskej spoločnosti. Nevercov znepokojoval vpád náboženskej problematiky do žánru, ktorý vznikol stranou od Cirkvi a preto ho Cirkev nikdy plne neabsorbovala. Mauriacova obrana je zdanlivo vyhýbavá, ale v podstate správna: «Nepíšem katolícke romány; som katolík, ktorý náhodou píše romány».

Dielo *V čo verím* napísal Mauriac ako 77-ročný, na prahu smrti. Je odpoveďou na otázku, ktorú Frank Sheed rozposlal viacerým spisovateľom okolo roku 1950 'Prečo ste ostali katolíkom?'¹² Otázka nevyčerpatelná. Treba odpovedať zvnútra, zo skúsenosti, ktorá má zhrnúť celý život; analyzovať vlastné kroky na ceste, nad ktorou ležala tma osudu a ľudskej nedokonalosti; hľadať, ako nás Boh viedol k sebe na chodníkoch, ktorými sme od neho utekali. Tejto ťažkej, svojím spôsobom aj nepríjemnej úlohy sa Mauriac zmocnil jedinečne. Či píše o sebe, či o iných, či sa to týka osobných problémov alebo otázok Cirkvi a spoločnosti, jeho svedectvo vyznieva ako dôkaz ustavičnej aktuálnosti a sviežosti evanjelia. Akoby hovoril: Takto som prežíval svoju vieru, vy ju žite lepšie.

TAJOMSTVO VIERY A NEVERY

Niekedy si predstavujem, čo sa asi odohráva v mysli sovietskeho mladíka, keď mu príde na um kostol, do ktorého ho ako chlapca vodievala tajne stará mama. Keď vyrástol, možno vošiel doň zo zvedavosti a s nestrannosťou etnológa, ktorý študuje zaklínadlá čierneho čarodejníka a posvätné tance divokeho kmeňa, zahľadel sa na sviečky blikajúce v pološere, vdychoval vonu kadidia a počúval chrámový spev. Aký súcit, aké pohrdanie musel v ňom vyvolať šomravý šum modlitieb a tá ceremoniálna mágia! Teda ešte vždy sa nájdu chudáci, ktorí nevedia, že nejestvuje nič nadprirodzeného? Hovorievam si, že keby sa ma taký mladý marxista spýtal, ako by som čo najlepšie definoval živočích, čo nám pozostal z vymierajúceho plemena menom Kresťania, moja odpoveď by bola, že kresťan je v podstate človek, ktorý zavrhuje tajomné náuky a neverí v tajomstvá, k akým sa hlásia materialisti, a nielen hlásia, ale vyhlasujú ich za nedotknuteľné a vedcom a filozofom zakazujú ich popierať. «Kto sme? Skade sme prišli? Kam ideme?» Kresťan je presvedčený, že na tieto tri otázky, ktoré napísal Gauguin na spodok svojho slávneho triptychu, treba dať odpoveď, a že dnes sú tým pálčivejšie, čím jasnejšie nám technika dosvedčuje, že človek má v rukách skoro božskú moc.

Tajomstvo viery a nevery

Mňa materialistické mystérium nikdy neovládlo a nikdy som s ním nesúhlasil. Nikdy som nepripustil absurditu, že nestvorená hmota porodila život a už prvý klík mal v sebe výbojnosť, ktorá neskôr umožnila ovládnuť vesmír a galaxie. Nezaškodí zopakovať, čo viem z Pascala, odkedy som ho čítal v lýceu v triede rétoriky, totiž že «i najmenší skutok kresťanského milosrdenstva patrí do nekonečne vyššej kategórie». A nemusím uvádzať ani otázky, ktoré sa zračia na tvárach vytesaných z mramora a kameňa v Aténach a Chartres a hľadiacich na nás z ďalekej minulosti. Pomlčím aj o neúfichajúcom náreku, ktorý počujeme stále a stále, hoci jeho pôvodcu, Mozarta, hodili dávno do spoločného hrobu. Nie. Nikdy sa neprestanem pýtať, ako je možné, že vzniká myšlienka, že ruka maľuje a najmä že srdce miluje a trpí, a prečo sa ľudia podobajú ľuďom, a predsa každý z nich je odlišný od miliónov a miliónov mužov a žien na celom svete a každý práve taký nenahraditeľný, ako sú nenahraditeľní všetci ostatní.

Na tú otázku som dostal jasnú odpoveď; jasnú, ale skrytú v tajomnej otázke, na ktorú sa odpovedá len vierou a láskou: v tajomstve inkarnácie. Áno, sklonil som nakoniec hlavu pred tajomstvom, ale vychádzal som z negácie, kým agnostici a ateisti vychádzajú zo súhlasu so svojimi mystériami, a ich súhlas je viac než súhlasom, lebo sama otázka, prečo sme sa narodili a čo je zmyslom nášho života, je v ich očiach mentálnou regresiou.

Odmietanie tajomstva i súhlas s ním, ale aj viera, nádej a láska, rodili sa vo mne na rozhraní medzi

V čo verím

vierou a neverou. V Novom zákone, pokiaľ viem, vystupuje len jeden človek, o ktorom nemožno povedať, ani že je svätý, ani že hriešny, ani že slepý, ani že dobre vidí; jediná smiešna figúrka, ktorej meno sa stalo prezývkou. Ale práve tej figúrke, tomu učencovi — bol učiteľom v Izraeli a volal sa Nikodém — povedal Spasiteľ rozhodné slová o dvoch tajomstvách: o tajomstve, ktoré odmietam, a o tajomstve, v ktoré verím celým srdcom a celou dušou, a menuje sa Svetlo. Jemu som sa musel podobáť, keď som ako chlapec domŕzal svet otázkami, lebo mi často hovorili: «Aký si ty len Nikodém! Aký si ty len Nikodém!» A tomu Nikodémovi, tomu učiteľovi v Izraeli, dal Spasiteľ jedinú možnú pravdivú odpoveď na otázku o tajomstve viery.

Nikodém bol farizej a popredný muž medzi Židmi. Prišiel raz v noci k Ježišovi a povedal mu: «Rabbi, vieme, že si prišiel od Boha ako učiteľ, lebo nikto nemôže robiť také znamenia, aké ty robíš, ak nie je s ním Boh.»

Ježiš mu odpovedal:

«Veru, veru, hovorím ti, ak sa niekto znova nenarodí, nemôže uzrieť božie kráľovstvo.»

Nikodém sa ho opýtal:

«Ako sa môže niekto narodiť, keď je už starý? Či môže po druhé vojsť do života svojej matky a narodiť sa?»

Odpovedal Ježiš:

«Veru, veru, hovorím ti, ak sa niekto nenarodí z vody a z ducha, nemôže vojsť do božieho kráľovstva. Čo sa narodí z tela, je telo, a čo sa narodí z Ducha, je duch. Nečuduj sa, že som ti povedal: Treba sa vám

Tajomstvo viery a nevery

znova narodiť! Vietor veje, kam chce; počuješ jeho zvuk, ale nevieš, odkiaľ prichádza a kam ide. Tak je to s každým kto sa narodí z Ducha.»

«Ako sa to môže stať?» pýtal sa ho ďalej Nikodém. Ježiš odpovedal:

«Ty si učiteľ v Izraeli, a toto nevieš? Veru, veru, hovorím ti, rozprávame o tom, čo vieme, a svedčíme o tom, čo sme videli, ale neprijímate naše svedectvo. Ak neveríte, keď vám rozprávam o pozemských veciach, akože uveríte, keď vám budem rozprávať o nebeských? Veď nikto nevystúpil na nebesá, okrem toho, kto zostúpil z nebies, Syna človeka.

Ako bol Mojžišov had vyzdvihnutý na púšti, tak musí byť vyzdvihnutý aj Syn človeka, aby každý, kto v neho uverí, dosiahol večný život.

Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna, aby nik, kto v neho uverí, nezahynul, ale mal večný život. Lebo Boh neposlal svojho Syna do sveta, aby súdil svet, ale aby bol svet spasený jeho prostredníctvom.

Kto uverí v neho, nebude súdený, ale kto neverí, už je odsúdený, pretože neuveril v meno jednorodeného Syna Božieho. A práve v tom je súd, že Svetlo prišlo na svet, ale ľudia väčšmi milovali tmu ako Svetlo, lebo ich skutky boli zlé. Každý totiž, kto robí zlo, nenávidí svetlo a nevychádza na svetlo, aby ho neusvedčilo z jeho skutkov. Kto však koná pravdu, vychádza na svetlo, aby sa vyjavilo, že konal svoje skutky tak, ako Boh chce.»

Boh nás bude súdiť podľa toho, či sme prijali alebo odmietli svetlo. Svätý Pavol, ktorého na ceste do Damasku oslepil jasný blesk, uzrel Krista ako oslepujúce svetlo a pohanom ho nezvestoval ako

V čo verím

nepochopiteľné tajomstvo, v aké sa verí so ztvorenými očami. Naopak. Efezanom, Rimanom, Kolosanom hlása tú istú radostnú zvesť, že sa stalo z javným tajomstvo skryté od pradávnych vekov. Vždy som to vedel, vždy som vedel, že ma budú súdiť podľa toho, či som prijal alebo zavrhol odpoveď, ktorú mi dal Spasiteľ.

Ale čo je človek, že je schopný myslieť a milovať a uskutočnením kozmických letov stáva sa podobným Bohu, ako to sľúbil had Eve? Kto je človek? Odrazu je mi blízky ten Nikodém so svojimi hlúpučkými otázkami, ktorý o technike nevedel práve tak nič ako ja. Ale veril, že na svet prišlo Svetlo... a vlastne ani nemusel veriť, lebo ho videl na vlastné oči. Strávil noc pri Spasiteľových nohách a večné Slovo, ktoré počul a videl, i pri svojej hlúposti napokon pochopil, lebo si jeho slová opakoval. A my jemu ďakujeme, že sa nám zachovali.

I ja verím vo Svetlo. Zavrhujem mystérium, ku ktorému sa hlási moderný svet; neverím v absurditu. Divy techniky, ak ich predvádzajú pred o mnou na dôkaz, že žijeme v materialistickom žalári, v žalári hoci aj kozmických rozmerov, sú mi smiešne. Čo na tom záleží, že pristávame na nebeských telesách, keď v diaľkovej rakete sedí človek so svojím úbohým telom, ktoré sa raz rozpadne na prach, a s tým úbohým srdcom, ktoré nadarmo bilo láskou k ľuďom, lebo je tiež len popol a prach. «Teda strach vás privádza k viere...» Strach, ale nie taký, v akom videl starý Lucretius príčinu, prečo vznikla viera v bohov, lež hrôza z ničoty a či skôr z absurdnosti tej

Tajomstvo viery a nevery

ničoty, lebo ľudská myseľ nepripustí, že by nebola bývala niekomu na myslí, a srdce, že by ho niekto nebol býval miloval.

Tak či tak, nie sme schopní stvoriť si Boha. V noci, vo veľkej tajnosti, lebo sa bál Židov, šiel Nikodém za Bytosťou, ktorá skutočne jestvovala a nik si ju ani nevymyslel ani nevysníval. Ja tiež tak. V noci, keď nemôžem zaspáť, utiekam sa k tej Bytosti, ktorú som si ja nevymyslel nijakým činom. Každá neprespatá noc môže sa kresťanovi stať nikodémovskou schôdzkou so Svetlom, ktoré prišlo na tento svet, s človekom podobným jemu i nám všetkým. Ale to Svetlo bolo Kristom, Otcovým Synom, božím Baránkom.

Vo mne je hlboká noc, lenže Krista som stretával v tme, aj keď nie vždy, keď som si želal. To sú chvíle milosti. Niektorí z nás ho stretnú možno iba raz, ako Nikodém, ale tá jedna noc rozhodne o celom ich živote. Ja sa nikdy viac a za nič na svete nezrieknem toho, čo som videl, počul a čoho som sa dotýkal hoc len raz v živote.

Viem, to svetlo je samo osebe tajomstvom, dokonca viac ako tajomstvom, a vyžaduje vieru, i keď sa nám dáva samo. To svetlo jestvuje v dejinách, zažiarilo na istom úseku času a priestoru a jeho oheň osvetľuje a páli. Na zem ho hodila láska. Mne sú veľmi drahé Kristove túžobné slová: «Syn človeka prišiel na zem hodiť oheň, a čo iné chcem, než aby sa zapálila?» Ako len blčia tieto večne žeravé slová! A šíria sa naozaj ako oheň, už či sa plameň niekedy

V čo verím

ledva plazí po koreňoch a rašeline, už či vzbĺka a skáče z borovice na borovicu, z vrcholca na vrcholec, a hlce naraz hlavu i srdce horiaceho stromu menom Človek.

Ja to svetlo vidím a neodmietam, ale mnohí iní, takmer všetci, ho zavrhnújú, lebo ho nevidia, a popierajú čo i možnosť, že by ho mohli vidieť, pričom náš súhlas vyhlasujú za dôsledok ilúzie, prípadne za podvod alebo slabomyselnosť. A ja nemôžem predstierať ani len z kresťanskej lásky, že som zabudol, ako strašne ich obvinil Spasiteľ, keď ho v noci počúval a nechápal Nikodém; obvinil ich, že si volia tmu, lebo ich skutky sú zlé.

Toto svetlo jestvuje a nemôžeme si navrávať, že nevieme, čo je zlé a čo dobré. Z mátežného virvaru nášho vnútra vynáša na povrch všeličo, čo sa netýka spravodlivosti a nijaký zákon to nezakazuje, a my predsa vieme, že je to zlo — zlo, ktoré musím v sebe premôcť a zmariť, ak chcem byť Kristov.

Od prvých krokov, ktoré dávame vo viere, stavia nás toto svetlo tvárou v tvár k tajomstvu zla. A musíme, aj keď nechceme, uveriť v tvrdý zákon dedičného hriechu: že sme vinní, hoci sme nevinní. A musíme, aj keď nechceme, uveriť, že sme sa narodili odsúdení Bohom. Lebo svetlo nám ukazuje, že naša prirodzenosť je poranená. Môžem neuznávať príčinu, ktorú rane pripisuje viera, ale nie skutočnosť, že rana krváca a že krváca v prirodzenosti schopnej milovať a z lásky obetovať aj život. Vďaka svetlu, ktoré som prijal a dal mu svoj súhlas, ja som si vždy uvedomoval rozpor v sebe i v svojich

Tajomstvo viery a nevery

bratoch: rozpor medzi nehanebnosťou a svätosťou, i surovosťou a láskou, a to v tej istej ľudskej bytosti. Kto to raz videl, vždy to uvidí. Kto to videl, musí obrátiť oči k svetlu, ktoré v jeho hĺbinách osvetľuje tajomnú moc zla. Kto je tým svetlom? Nikodém vedel. A keďže vedel, aj ako prostáček vedel všetko ostatné. Nikodém vedel, že to svetlo je Bytosťou.

Pred Nikodémom sá v noci črtala Spasiteľova tvár. Pavlovi na ceste do Damasku musel stačiť hlas: «Ja som Ježiš, ktorého prenasleduješ.» Ja som nič nevidel na vlastné oči a nič nepočul, ale neodmietam tajomstvo svetla. Prenikám doň, hrúžam sa doň a ono ma obklopuje a priam unáša.

Nežalujem sa, že odkrýva vo mne všetko, čím obrážam absolútnu čistotu Boha, lebo každý kajúcny hriešnik počuje v živote sedemdesiatsedemkrát slová, ktoré sa tak často opakujú v evanjeliu: «Odpúšťajú sa ti hriechy.» Ak chcem podiel na božom kráľovstve, musím byť ako dieťa, a to vždy môžem, čo ako ťažko by som zhrešil. Skúsil som to a viem, že je to pravda. «Ako je to možné?» pýta sa chudák Nikodém. «Je to možné? Či sa môžem znova narodiť?» Naozaj, ako to bolo možné? Bolo treba prejsť bránou, ktorá kresťana môjho typu vedie k tajomstvu obetného Baránka. Odpustenie hriechov je možné, lebo ich berie na seba niekto iný. Boh nám mohol odpustiť aj bez Baránkovej obety, lebo u Boha niet nemožností, ale svätý Ján hovorí, že Boh je láska, a sám Spasiteľ nám povedal, že niet väčšej lásky ako dať svoj život za iných. Tam, kde sa stretávajú tieto dva výroky, týči sa kríž.

V čo verím

Tu už môže kresťan hovoriť len za seba a jeho skúsenosť je osobného rázu. Ježiš je tajomstvo; tajomstvo, že nekonečný Boh si dobrovoľne zvolil pozemský ľudský údel, ako má každý z nás svoj ľudský údel. Koľko už osudov stretlo a prekrížilo náš vlastný od chvíle, keď sa v nás po prvý raz prebudilo svedomie a srdce! Koľko osudov po túto podvečernú chvíľu, keď sa už smrť hlási samotou. «Každý umiera sám,» hovorí Pascal. A neumierame sami. Lebo Nazaretčan, ktorý sa narodil za čias cisára Augusta a umrel za Tibériovho panovania, nielen že okúsil náš ľudský osud, ale prenikol doň a celkom s ním splynul bez ohľadu na naše veľké hriechy.

Ako mladý básnik vedel som naspamäť veľa básní a neraz som si opakoval slová, ktoré dáva Kristovi do úst Paul Verlaine:

*Miluj ma, zbav sa tmy! Miluj, veď čo chcem iné
od samej večnosti než lásku! Neži špine!
Sám, sám si, úbožiak. Len ja ti ostávam.*

«Len ja ti ostávam.» Opakoval som si to zamladi, lebo sa mi to páčilo, a až teraz vidím, že je to pravda. Lebo nikto a nič nám neostáva, čo aký bohatý bol náš život. Osamieme s niekoľkými dušami, ktoré nás milujú, ale sú s nami tak úzko spojené, že nemôžu nespĺývať s našou samotou. Staroba? Prázdno, ktoré je už smrťou. Obrovský odliv necháva človeka na piesku s kôpkou trosiek, z ktorých čo raz viac miznú priezviská a krstné mená známe len jemu. Tu niet takmer rozdielu medzi starcom vo vyšívanej

Tajomstvo viery a nevery

uniforme a tými starými sedliakmi, ktorých v detstve vídal sedieť pri bráne nehybných a akoby už skamenených, s deformovanými rukami na kolenách. Vo mne je to isté prázdno, tá istá mlkvota. A odrazu slová «Len ja ti ostávam» znejú mi ako splnené, potvrdené proroctvo. Áno, Pane, ostal si nám v krvi a v tele, ale si medzi nami práve tak aj v každom slove, ktoré si povedal; práve tak v chlebe a víne ako v nemocnom, ktorého ošetruje neverec, alebo v chudobnom, ktorému pomáha, a vo väzňovi, ktorého navštevuje.

Milujeme ťa, svetlo, a ty nás miluješ. Ty nám svietiš v tmách. Kresťanské tajomstvo je nocou, ktorá vyjavuje svetlo, a svetlom, ktoré preniká noca rozžiaruje ju, hoci neodstráni. A tri biblické noci nám odкрývajú náš kresťanský život v celej jeho hĺbke. O prvej som práve rozjímal. Bola to noc, keď sa Nikodém prikradol počúvať Spasiteľa, ktorý ešte žil a zápasil a hádzal na zem oheň, aby ju čo najskôr rozpálil. Druhá noc je ľadová jarná noc v Getsemani, kde svetlo, ktoré prišlo na svet, predstavuje len úbohý Žid opustený priateľmi i vlastným Otcom. A blčia v nej len vojenské smolnice. Je to noc smrteľnej úzkosti, ktorá bude trvať až do konca sveta; noc, ktorú skutoční priatelia nášho Spasiteľa mali vždy najradšej; noc Pascalova. Slová, ktoré počul Pascal v noci z 23. na 24. novembra, počul som v mladosti aj ja a zmenili celý môj život. Nič som síce neobetoval, nič som si neodoprel a zaspával som uhojdaný rozkošami, ale som si aspoň zachoval vedomie, že na dohodenie kameňom trpi Nevinný a v slepej, hluchej noci padá na zem pod ťarchou ľudských hriechov, ktoré vzal na seba.

V čo verím

Tretia noc sa začína súmrakom na pustej ceste z Jeruzalema do Emaus. Tá je mi drahá preto, lebo som krehký človek a bojím sa smrti. Šero hustne okolo troch pocestných a čím viac sa stmieva, tým viac sa Kleofášovi a jeho spoločníkovi rozpaľuje srdce. «Nehorela v nás duša, keď nám vysvetľoval Písmo?» Otvoria dvere, vojdú do domu, ktorý je azda hostincom. Izbu osvetľuje len ohnisko. Ale ja viem, skade je v nej svetlo; je z chleba, ktorý im Spasiteľ láme a podáva svojimi svätými, úctyhodnými rukami, na ktorých sú stopy po klincoch, lebo sú to ruky človeka, ktorého odsúdili na smrť. «A spoznali ho pri lámaní chleba.»

I ja som pochopil pri lámaní chleba, že je to všetko pravda. My, ktorí sme si zachovali vieru, sme všetci svedkami tohto najnepochopiteľnejšieho tajomstva a ono nám pomáha uveriť vo všetko ostatné. Eucharistia ruší v nás námietky, vzdor a šomranie búriaceho sa rozumu. Všetko ustupuje tichu, ktoré ovláda naše vnútro, a nám neostáva nič iného ako vzdychnúť si s Tomášom, zvaným Dvojča: «Dominus meus et Deus meus. Ty si môj Pán a môj Boh.»

Nepišem pre učencov, ani pre filozofov a teológov. Chcem iba čo najjednoduchšie odpovedať na otázku, prečo som ostal verný náboženstvu, ktoré je mojím od narodenia. Viem, že sa vystavujem nebezpečenstvu, že budem hnať vodu na mlyn svojim protivníkom, ale záštitou je mi prostoreká otvorenosť, ktorá ma celý život drží na kolenách a od detstva po starobu dáva mi tušiť, mať a cítiť lásku, ktorú som nikdy nevidel.

M Y Š L I E N K Y

Ak sa dnes, v našej dobe, neprebudí náboženské cítenie, potom je koniec. A ak myslím zvlášť na Rusko, potom preto, lebo mu lepšie rozumiem ako iným krajinám. Verím v jeho duchovné snaženie, a že toto snaženie pomôže celkovému rozvoju civilizácie vo svete. Myslím na nesmierne duchovné snahy, ktoré vrú v mojej krajine.

/ filmový režisér Andrej Tarkovskij/

Potrebuje hlbšiu formu života, viac pravdy a bude aj viac radosti a záujmu o našu vec.

/ Anton Srholec /

Zbabelosť je, keď vieme, čo máme robiť, a nerobíme to.

/ Konfúcius /

Dobro konať, kde len možno, slobodu ľuďom nadovšetko, pravdu nikdy, ani len na tróne nezaprieť.

/ Beethoven/

Kto chce dosiahnuť mnoho, musí obetovať všetko. Milšia mi je sloboda plná nebezpečenstva, než pokojné otroctvo.

/ P. Holbach/

Načo klamať ? Stačí hovoriť pravdu, aby nám neverili.

/ G.de Maupassant /

Bez podpory náboženstva ľudské práva a povinnosti majú len veľmi neistú a premenlivú základňu.

/ Pius XII./

Život kresťana spočíva v tom, aby v sebe uvoľnil najvyššie schopnosti pri odhaľovaní najvyššej duchovnej podstaty.

/ V.V.Svešnikov /

Dve opory života sa nikdy nezlomia - modlitba a práca.

/ Schubert /

Svet od nás žiada jednoduchosť života, zmysel pre modlitbu, blíženeckú lásku ku všetkým, zvlášť k chudobným a slabým, poslušnosť a pokoru, nesobeckosť a odriekanie.

/ Pavol VI. /

Modlitba nespočíva v tom, že mnoho myslíme, ale že mnoho milujeme.

/ sv.T.Avilská /

Keď Boh meria človeka neprikladá mu meradlo okolo hlavy, ale okolo srdca.

/ írské príslovie /

Nezáleží na veľkosti a lesku toho, čo konáš, ale na veľkosti a čistote úmyslu, s akým to konáš.

/ G. Albanese /

Čím máme viac lásky, tým ľahšie preputujeme svetom.

/ I.Kant /

Len tá láska je pravá, ktorá sa vie zriekať - všetko ostatné je len slepé sebestvo.

/ K. Světlá /

Najšťastnejší je ten, kto má najmenej žiadostí.

/ Budha /

Prekážky v nás vyburcujú vlohy, ktoré by v nás za priaznivých okolností zadriemali.

/ Horátius /

Človek je učen, bolesť je jeho majstrom.
A nič sa nenaučíš bez bolesti.

/ Diogenes /

Utrpeniu vďačíme za všetko, čo je v nás dobré,
Za všetko, čo dodáva životu cenu,
Vďačíme mu za súcit, vďačíme mu za odvahu,
Vďačíme mu za všetky cnosti.

/ France /

Talent sa tvorí v tichosti.
Charakter v prúde a vírení sveta.

/ Goethe /

Vo svete existuje iba jeden heroizmus, a to vidieť svet
taký, aký je, a predsa ho milovať.

/ Michelangelo /

Čo nemôžete zmeniť, to s humorom znášajte !

/ Anonym /

Slovo má ľahkosť vetra a silu hromu.

/ Hugo /

Medové slová skrývajú v sebe jed.

/ Syrus /

Neláskavé slovo je najostrejší meč.

/ P.Delp /

Veľa hovoriť a veľa povedať nie je to isté.

/ Homér /

Slová kníh nás vždy vzrušia, dôležité je, aby nás zmenili.

/ Valéry /

Kniha buď vytvorí z človeka niečo, alebo ho zničí.

/ Herder /

Na svete je možné všetko, len nie klamať ľudí.

/ Čínske príslovie /

Človek sa nerodí ako svätec, musí sa k sviatosti prebojovať.

/ .sv.Filip Neri /

Sväťcom môže byť človek jedine vďaka milosti. Kto o tom pochybuje, ten nevie, ani čo je človek, ani čo je svätec.

/ Pascal /

Svätec je človek, ktorý miluje.

/ DN /

Kto chce vystúpiť do výšky, musí odhodiť záťaž.

/ kard.Faulhaber /

Spytuj sám seba vo troch veciach : ako je to s dobrom, ktoré si zanedbal, so zlom, ktoré si spáchal, a s časom, ktorý si premárnil.

/ talianske príslovie /

Kritizuj seba, ako by si kritizoval druhých. A omlúvaj druhých, ako by si omlúval seba.

/ čínske príslovie /

Nezáleží na tom, aby bol človek šťastný, ale na tom, aby sa naučil prijať svoj údel.

/ W. Bergengruen /

Stále ešte neexistuje nič nákazlivejšie, ako život prežívaný rozhodne podľa presvedčenia.

/ Teilhard de Chardin /

Šťastie nie je domovom v majetku a v zlate, pocit šťastia je doma v duši.

/ Demokritos /

Ozajstným človekom je len ten, kto sa stane dospelým, a napriek tomu zostáva dieťaťom.

/ E. Kästner /

KNIHY

Pokiaľ človek nebráni dobro, neodvratne
sa stáva nositeľom zla. Stáva sa ním i
ľahostajnosťou. Nad ňu niet nič hor-
šieho, lebo práve ona rodi netu-
dú,

Tengiz Abuladze

Vo získaní dobrých priateľov naj-
lepším ziskom sú dobré knihy.

Ch. C. Cotton

Hlavným účelom vzdelania nie je
vedieť, ale konať.

H. Spencer

1. ***Dr. Ján Stanislav:***

Životy
slovanských
apoštolov Cyrila
a Metoda

Panónnsko-moravské legendy

1934, druhé vydanie
Bratislava - Praha

2. ***ThDr. Václav Medek***

Osudy moravské
církve do konce
14. věku

I. díl dějin olomoucké arcidiecése

Praha, 1971

3. **Jiří M. Veselý, OP**

Svatoklimentský listář

*Cyrlometodějské dílo v pramenech
o svatoklimentském probošství*

Staré Město - Veligrad, 1863 + Řím, 1969

4. **Pavol VI.**

Apoštolský list...

k 1 100. výročí smrti sv. Cyrila...

Řím, 2.II.1969

5.

Jubilejný sborník

*K 1 100. výročí smrti sv. Metoděje
arcibiskupa VELKÉ MORAVY*

Vydala

Pravoslávna církev v ČSSR, Praha 1985

6.

Konferencia o Veľkej Morave a byzantskej misii

Vydal AŮ-SAV v Nitre

Nitra, 1963

7.

Soluňští bratři

*1 100 let od příchodu sv. Cyrila a
Metoděje na Moravu*

1962, ČKCH, Praha

8.

Ján Wierusz Kowalski

Wczesne chrześcijaństwo

I-X. wiek

Krajowa agencja wydawnicza
Warszawa, 1965

POÉZIA

„Premúdra Panna, jedná zo zdstupu,
čo s plnou lampou čakala na Ženútku.“

„Predivná Panna, v tvorstve nemáš
páru.“

„Prejasná Panna, oporný bod duši,
nad vlnobitím neomylná tvierda,
na Teba úsne spolieha sa plavec.“

„Ó, šťastný deň, keď vyjdem zo ža-
lára zeme a rhorím ťažký obal
tela sťa ošumelú, ťažkú, starú su-
bu.“

Petrarca

PAMIATKE VEĽKÝCH SVÄTCOV

Tisíc a sto rokov zbehlo v tiahlom vleku,
svoje stigmy ryl čas, ako vrásky dlane,
len ty ostalo si, svetlo, v dlhom veku,
svätý oheň Boží, čo kryl rodné stráne.

V dejoch našich dávnych dost bolo i krásy,
ale viac sme žili bôfom, ako chlebom,
šli a odchodili v karavánach časy
a len viera bola nad otčinou nebom.

V smutných pokoleniach kto tu biedne stlieval,
nemal v rabstve slnka, nemal ľudskej ceny,
v tmavom tisícročí modlil sa a spieval,
bral na plecía vyschlé svoj kríž každodenný.

Nám nik na tom svete nebol dobrodejom,
priateľom tiež nikto, boli sme tu sami,
priľnuli sme trpkó k svojim horkým dejom,
Boh nás v tofkých časoch zhrieval nádejami.

Prišli skúšky na rod, pohromy či biedy,
nerúhal sa Bohu, osud nepreklínal,
kľučal pred oltárom vyšľahaný, bledý,
nad ružencom bdel a nad knižkou sa zhýňal.

Vtedy, keď mal trpieť, trpel, poznal muky
a svoj život ťažký neprirovnal k škvrne,
ó, náš dedo prijal všetko z Božej ruky,
žil na Božej pravde, na kresťanskom zrne.

Pokorne šiel oráč úbočinou tískou,
prežchnal sa krížom, vyorával brázdu
a kým slnko bujné cválalo si výškou,
ponižene hľadel na ohnivú jazdu.

So spevom šli ženci k úzkej roli čiernej
za švitoru vtáčkov, za svitania rána,
v chvíli poludňajšej, v chvíli podvečernej
zvonili im zvony sladké Anjel Pána.

Na zelených holiach pastier oviec dumal,
pohnal vetrik chmáry, ako v knihe hárky,
starý bača v tvári vrásku hlbokú mal,
odveký svoj smútok fúkal do fujarky.

Ó, my vieme poznať ľudu tohto taje,
tisícročie okov, prosby neskončené,
jeho ugniavenosť, smutné rodné kraje,
v nevyschnutých očiach mnohé slzy cenné.

A my vieme, čo je nášho ľudu v tiesni,
na tých jeho očiach, na tej jeho duši,
bratia Cyril-Metod, to je z vašich piesní,
tak vám srdce bilo, tak nám srdce búši.

A čo z brehov rodných a čo od úvratia
ešte i dnes brat môj do stodoly zhŕňa,

to je z vašich zásluh, svätí dvaja bratia,
vy ste rozsievacími boli tohto zrna.

Vy ste našich dejín perla, zlatá doba,
vek ju nepokryje, nezasype hlina,
veľká je vždy viera trpiaceho Jóba,
veľký je tvoj poklad, drahá domovina.

A keď bude treba čo aj na smrť brániť
vášho dedičstva strom, naši bratia svätí,
prídte naše srdcia vašim ohňom raniť,
vašich hradov múry, našich záhrad kvety!

Rudolf Dilong

HOLD SVÄTÝM BRATOM

Som drobná ako kvapka v mori národov,
ja dcéra slovenská,
no oceány vďaky chcela by som prečerpať
za každú kvapku krstnej vody,
ktorou v mene Trojice
na hlavy našich predkov pradávnych
ste milosť Boha zvolávali, Solúnski.

Som miazga lipy slovenskej,
vstrebaná zjara s prísľubom a zjavom života.
Za miazgu hold Vám vzdávam
zo záhrad neba preštepenú
do planiek našich slovenských.

Som vôňa našich hôr a som aj ozón po búrke.
Nech táže vôňa ako tymian
pri nohách Vašich tu sa rozlieva
sta hold Vám, Bratia, bijci Perúna,
vraj vládcu búrok, pána nad hromom.

Som rosa zo zelene našich údolí.
Nuž všetku krásu, čo sa vo mne zrkadlí,
tu k Vaším nohám skladám ako vďak
za každý krok Váš po údoliach slovenských,
keď prechádzajúc nebesia ste vzývali
o rosu spásy podtatranským úbočiam.

Som tvrdosť našej hrudy slovenskej,
čo stáročiami vstrebávala našich predkov pot.
Tu k nohám Vaším položiť sa chcem
jak vďaka, že ste polia naše kyprili,
oráči Boží a rozsievачi jeho semena.

Som bystrosť našich riek
a tu sa k nohám Vaším skladám ako hold,
bo Vy ste, Bratia, usmerňovať začali
tok nášho života k nebesiam.

Som bieda našich chalúp i trpkosť nášho života.
Nuž taká popoluška skromná slovenská
Vám šepcem vďaku za bohatstvo,
ktorým ste nás prišli obdarit.

Som rana na slovenskom tele,
stáročia otvorená a rozjatrená do kosti.
Vďaka Vám, Bratia, že ste našu bolesť liečili
na mieste, kde rana páčila nás najviacej
a že ste prikladali Kristov skorocel.

Som slza, čo z nášho oka potokami kanula.
I menom tých, čo si oči vyplakali cez veky,
za prameň večnej útechy Vás vlebím.

Som hlásateľka krivdy minulej i prítomnej,
no meno Cyril s menom Metoda
do knihy našej krvou srdca
z vďačnosti sme si vpísali.

Som triaška prítomnosti
a spínam ruky o pomoc.

Som zora budúcnosti
a žiarim lúčom istoty.
že vyprosíte sily, Patróni.

Jurina

Samizdat.sk

OFERTÓRIUM SV CYRILA

Letí môj duch a nechže zaletí i váš
jak holub bystrý k Nitre, prespanilej mati.
Pod nebom božím Cyril práve službu koná
a večná lampa visí z modrej klenby nebies,
zapálil slnečný lúč voskovice jedlí,
na oltári, čo zo žuly je vytesaný,
myšlienky hravé Boha: kvety rozosmiate,
nad Nitrou, v mori voľnom, vesluje si orol,
holubov krídel strihá plátno horizontu,
takt krídel nesie stáby zbožný južný vetrik,
zlúči ho s Cyrilovým silným barytónom.
Tu stráži dávny genij ľudu slovenského
a skvie sa na ňom krásou sedem darov Ducha.

Hľa, knieža Rastislav a národ vo sviatočnom,
rodina rodolásky múrom, sta raj, ohradená,
záhrada, ktorou kryštál bystrín hojne prúdi,
jedlina naša vzdávajúca úctu Bohu.
Zvrtla sa doba, národ víta vykúpenie.

Miloš K. Mlynarovič

CYRIL SPIEVA OFERTÓRIUM

Na zlatej paténe a v zlatej čaši veľkňaz,
do výšky hľadiac pšeničný chlieb obetuje
a domorodé víno, dary kraja nitrianskeho.
Cyril a národ čistých hrdiel rečou svojskou
nebeských výšav tajnú otvárajú bránu.
Nový raj! Srdcia, duše vieru zvelebujú,
veď vedia, že Kráľ nebeský je živý, večný,
zaujíma sa, vidí, čuje vzdychy prosieb.
Nebudú viacej vo tme. Ten, čo lampu slnca
zažal a pole nebies poslal zrnom hviezdny,
Ten nie je cudzí, nie je tyran, je to Otec
a svoju vlastnú otcinu im dediť dáva.

Miloš K. Mlynarovič

CYRIL OKADIL CHLIEB A VÍNO

Ó, chlieb náš povýšený, víno povýšené
nad všetky plody matky zeme dobrotivej!
(Zaspieval Cyril. Aký hlas! Ľud odpovedá.)
Počuj nás, Otče! Vzhliadni na Svätého otca
vo večnom Ríme i na naše rodné knieža.

Počuj nás, Otče, počuj!

Do lásky svojej vezmi tento mladý národ,
vezmi ho za svoj ľud, čo krvou vykúpil si,
aby vedel prijať ako svojho Kráľa,
viazaný večnou zmluvou Tebe verne slúžiť.

Zmiluj sa, Pane, zmiluj!

Modlitby vysielame k Tebe, prameň života,
za tuná prítomných i chorých neprítomných,
za deti živé i tie, čo raz živé budú.

Zmiluj sa, Pane, zmiluj!

Slovenský národ celý kladiem na paténu,
aký je, s vierou v Teba, s vinami a pádmi,
so slzami a krvou za vlasť, za dar viery.

Prijmi nás, Pane, neopust!

A teraz dvíham kalich, obetujem Tebe,
presvätý Bože. Staň sa požehnanou čiastkou
kalicha ľudu tohto, jeho dedovizňou.

Prijmi nás, Pane, prijmi!

Zahynúť nedaj tým, čo Teba zvolili si
za svojho Kráľa, čo ti prinášajú obet

nepoškvrnenú, úprimnú a prijateľnú.
Pominúť sa nám nedaj, Kráľu náš!
Dvihame srdcia vrele k Matke Spasiteľa,
k Sedembolestnej ochránkyňi svojich verných.
Daj nám ju, Pane, daj!
Daj otcov ako duby vzdorujúcich víchrom,
mladíkov ako jedle hotových vlast chrániť
a panny, matky ako azúr ponad Nitrou,
nech kvitne tento národ bohumilý.
Obdar nás, Pane, obdar!
Pšenickou bujnou obdar role, slastou révy,
aby hlad nejedli a nepíjali smäd svoj.
K Tebe sa, Pane, utiekame.
Otvor sa nebe. Príďte, anjeli, sem ku nám,
spievajte s nami, klaňajte sa s nami.
Zmiluj sa, Pane, zmiluj!
V mene Otca i Syna i Ducha Svätého. Amen.

Miloš K. Mlynarovič

MÔJ CYRIL

Je svätý Cyril dobrý mních,
hodinky koná, žije ako anjel,
ja som len laik, jeden z najhorších,
ale ma chráni tajný Boží anjel,

aby som vedel, čo je Boží anjel,
a len si trúbim čnosť a stále neviem,
ako by žiť mal anjel,
lebo ja nesiem

svedectvo svojho tela, svojej mysle
a svojej pýchy ; ja som divný anjel.
Regula učí. To je slovo prísne,
ja nie som anjel,

preto ja hľadám, lebo som sa mýlil
— a v nebi si to píše jeden anjel.
Ty sa ma ujmi, dobrý svätý Cyril,
ty si môj biely anjel.

Karol Strmeň

DIALÓG ZO SOLÚNA

V slnečnom svete cyprusov a mora
zbronené ruky mladíkov
s taktovkou myšlienok a nepokoja
sa blýskali a chveli ako motýle.
• Barbarské diaľky, chlapani klerici,
spod vzpurnej štieky vymetajte!
Solún je sladký, more slané
a svetlo mesačné na vlnách rozhojdané
sa neopakuje,
neopakuje sa nikde ...
A školy i súsošia, mramor stĺpov
v priečeliach palácov,
bratanci Sokrata v diškurze na trotoári,
to sa neopakuje!
To je Solún.
Jemnosť a ušľachtilosť
a storočiami vybrúsený intelekt,
to je Solún.

Pod šticou oči tmavé,
roztopašné a usmievavé
zvážneli
a ako krdeľ divých husí
hlbokou oblohou tiahli na sever ...

No pyšnej nesvornosti hriech
nalomil princov mravy.

Zhrbený v prachu pod jarmom
v švihote rabských bičov
pil Slovák kalich otroctva
so žľou pohoničov.

No v chráme Nitry zvonil zvon
v porobe blahé slová.
Znela z nich múdrosť Cyrila,
útecha Metodova
prúdami viery, nádeje,

že ani rabstvo stáročí
a ani pekla vzteky
národ pod Krížom nezgniavia,
a prežije zla veky
srdce, čo Bohu verné je.

Dnes v Nitre smutne zvoní zvon
k štácii na Golgote —
vydali národ spod Tatier
napospas dravej rote.

Z dedičstva dávnej doby
otvára národ Pribinov
solunských svätcov hroby,
aby v nich našiel znamenia,

kedy sa noci prelomia
do svitu rána znova,

kedy dozrejú prorocktá,
a naplní čas prísľub
veľkého Vzkriesenia.

Z hrobov tých zneje pevný tón,
istota večnej spásy:
tisícstoročný testament
pretrvá všetky časy.

Je napísaný v brale —
v Petrovej skale Kristovej,
žiarit z nej bude stále.

Z nitrianskej veže znovu zvon
zazneje vďačne Bohu
a bude písať dejiny
v jasavom novom slohu.

Jožo Zvonár Tieň

SOLÚN

» Solún je krásny, námestia i mraky,
olivy v záhradách ako strieborniaky
a more, Bože, more,
spenené a hrdé
v severných nociach špliechať bude
o naše sny ...

Však prudšie ako sentiment
a hlbšie ako tiché studne
nám v duši zvonja modlitby a žalmy.
Keď srdcia dozrejú
a ťažké budú ako hrozno,
nasadneme na polárku
a barbarské ruky severu
ohmatávať budú naše idey a lásku
a prešovať z nich víno omšové. «

» Mladí ste, chlapci, túžby mladšie,
však po rokoch širšie a vzdelanejšie
štrngať si budeme s pohárikmi
múdrosti a skepsy. «

Pod šticou oči mladé,
roztopašné a usmievavé
dospelým ohňom zahráli.

» Po rokoch hore na severe
barbarských Slávov chatrče i srdcia
otvárať bude nebo.

Nie my!
Teraz sme vo vyhni
a anjeli i svatí
kujú z nás kľúč ... «

Fero Zobor

ZNAMENIA VÍTAZSTVA

Hľa, tu je chlieb a tu je soľ,
poslovia Carihradu,
vítajte v zemi slovenskej!
Núka vám dušu mladú.

Hľa, tu je slovo, znaky tu
pre reč tak ľubozvučnú
krajiny vašej.
Nesieme žatvu tučnú
pre ľud Tvoj, knieža Rastislav!

A z Nitry zahlaholil zvon
na všetky štyri strany ...
so srdcom otvoreným ľud
v úrodnom rozjímaní
oživil Pravdou.

Tajomstvo žitia pochopiac
z krvavej Kríža stopy,
vpisoval dejstvá tvorivé
do dejín Európy.

Z víťazstva kráčal k víťazstvu
až po vrcholec slávy.

SPRÁVY

Zbor katolíckych žuckovních
university Karola Eberharda v Tübingene
ude tu je

žostojnému pánovi Jozefovi Květinovi,
ktorý niere bratov ni je vládom, ale
ižk radostu, pomocníkom + putáčk i
ro vženi, živým slovom i s varný-
mi opismi celú teológiu prenikol
principom lásky a stal sa príkladom
stádu (1959)

hodnosť čestného doktora teologie

+ Tübingene

pod vatkou pečatou tejto university

dňa 20. októbra r. 1988

Wolfgang groß Vithum

v zast. rektora

Herbert Greinager

dekan

Pohyby, ktoré v súčasnosti prebiehajú prakticky v celej Východnej Európe, okrem zmien stereotypných politických charakteristík, výrazne zasahujú aj do vzťahov medzi cirkvou a štátom, medzi náboženstvom a štátnou ideológiou, prehodnocuje sa význam ľudských práv a sloboda jednotlivca. Dochádza k sebauvedomeniu sa človeka, ktorý už nechce byť len nástrojom štátnej ideológie, neustále manipulovaným a zneužívaným štátnou mocou. Sme svedkami úsilí o hľadanie východísk z totálneho politického, sociálneho, náboženského, kultúrneho odcudzenia. K prvým znakom a výsledkom "glasnosti a perestrojky" patrí postupné sa zbavovanie strachu, i keď nie rovnako vo všetkých krajinách, evidentnejšie je chápanie práv človeka, snaha po uchopení ďalšieho osudu do vlastných rúk. Tieto úsilia neobchádzajú ani náboženskú sféru. Masové spontánne vystúpenia veriacich na neorganizovaných modlitbách, púťach, rôznych občianskych aktivitách, okrem náboženského aspektu prinášajú snahy po získaní väčšieho priestoru, väčšej slobody a možností aj pre veriacich ľudí. Avšak aj napriek optimistickému vývoju je zrejmé, že veriaci budú mať len toľko práv, koľko si ich vydobýjú. Paralelne s obnovou náboženského života dochádza aj k nebyvalej diplomatickej aktivite sv.Stolice. Spoločným úsilím, zdá sa, že dochádza k určitému zmierneniu nevraživosti štátnej moci voči všetkému, čo nejakým spôsobom súvisí s náboženstvom.

Namiesto úvodu - k výsledkom diplomatických úsilí

Litoměřice po 14 rokoch, Spiš dokonca po 38 rokoch dostávajú svojich biskupov a Slovensko konečne svojho metropolitu vo svojom trnávskom arcibiskupovi. Týmto menovaniam predchádzali jednania, v ktorých sa československá vládna delegácia snažila presadiť príslušníkov PIT, zatiaľčo delegácia Vatikánu trvala na kandidátoch, o ktorých je predpoklad, že budú verní svätej Stolicy. V tomto ohľade zástupcovia vlády ustúpili, ale menovanie sa obmedzilo len na štyroch. Zvýšená diplomatická iniciatíva dosiahla v druhej polovici júla výsledky, ktoré nepredpokladali ani zasvätení pozorovatelia diplomatických šachovní. Najprv to bolo znovunadviazanie diplomatických vzťahov medzi Vatikánom a Poľskom, ako prvým štátom Varšavskej zmluvy, potom sa Vatikán a Sovietsky zväz dohodli na obsadení biskupstva v Minsku, a tým na princípe pastoračného vedenia 2 miliónov katolíkov latinské-

ho obradu v Bielorusku a napokon to bola správa, že sv.Otec navštívi za 2 roky Maďarsko. Keď sa v r.1978 krakovský arcibiskup kardinál Karol Wojtyla stal pápežom, prvá otázka v diplomatických kruhoch, v oznamovacích prostriedkoch a medzi veriacimi bola, ako sa táto voľba prejaví v živote cirkvi v komunistických krajinách. Dnešok potvrdzuje, že to, čomu sa nepresne hovorí východná politika Vatikánu, nesie ovocie. V prípade Československa je prvou snahou vatikánskej diplomacie obnoviť cirkevnú hierarchiu. V prvom rade to znamená presadiť svoje právo vo vedení troch arcidiecéz. Doterajšie výsledky je preto potrebné hodnotiť z tohto uhla.

V pražskej arcidiecéze má dnes pražský arcibiskup kardinál Tomášek dvoch svätiacich biskupov za pomocníkov. Trnavská arcidiecéza má svojho arcibiskupa. Zložitejšie je obsadenie arcibiskupstva na Morave v Olomouci. Tu sa československá delegácia na čele s námestníkom ministra pre veci cirkevné Ing.Janků a vatikánska delegácia vedená pápežským splnomocnencom arcibiskupom Colassuonom zrejme nedohodli. Vatikán však aj napriek tomu prehlásil, že dúfa, že aj František Vaňák nateraz apoštolský administrátor a titulárny biskup bude môcť byť skoro menovaný arcibiskupom. V ČSSR zostáva aj po najnovších menovaniach z 13 biskupstiev 7 neobsadených. Zdá sa, že čas pracuje v podmienkach posledných rokov pre Vatikán. Jeho politika má dlhý dych. Predpokladané stretnutie Jána Pavla II. s Gorbačovom ju pravdepodobne posilní.

V nedávnom prehlásení Vatikánu sa hovorí o novom duchu, povzbudzovanom sovietskou vládou. Tomuto duchu sa žiaľ československé vedenie vytrvalo bráni. K menovaniu biskupov a arcibiskupa došlo krátko po 90-tich narodeninách českého prímasa kardinála Fr.Tomáška. Keď mu pred rokmi Pavol VI. odovzdával insígnie, pripomenul jeho známu vernosť, priamosť a pevnosť v zmysle evanjelia. Skutočnosť, že práve tieto vlastnosti sa stále viac šíria v základni našich veriacich, ako je dlho tomu v Poľsku, Maďarsku, na Ukrajine, v baltských štátoch ista pomohlo prejsť vatikánskej diplomacie z defenzívy do ofenzívy v 80-tych rokoch. Ľudové úsilie o ľudské práva a slobody, a tiež snahy aj na poli často komplikovanej medzinárodnej diplomacie, sú spojitú nádobu. Vládi v Československu zostáva pochopiť, že tým skutočným opiom ľudu je potlačovanie občianskych slobôd, z ktorých sloboda viero-
vyznania je fundamentálnou a uznať o čom pochybuje málokto, že cirkvi predstavujú dnes už aj v komunistických krajinách reál-

nu silu. Nevie sa, aké budú mať pracovné podmienky biskupi v Minsku, na Spiži alebo v Litoměřiciach, ale existujú, sú na svojich miestach. Rímsko - katolícka cirkev sleduje v diplomacii s komunistickými vládami politiku menších, postupných krokov a je na týchto vládach, aby si uvedomili, že v dobe prestavby môžu mať a vecného prístupu všetci prospech.

Z S S R

Vnútrotné prekážky obrody kresťanstva v ZSSR

Jevgenij Pasuchin, ktorý prevzal vedenie leningradskej "Spoločnosti pre kresťanskú osvetu" po Tatiane Goričevovej, na svojej prednáške v Hamburgu zdôraznil, že vedenie štátu podporuje činnosť rusko - pravoslávnej inteligencie viac, ako hierarchia pravoslávnej cirkvi. Vládna moc medzičasom začína chápať, že zničenie náboženských koreňov a popieranie kresťanských hodnôt nesú spoluvinu za duchovnú krízu dnešnej spoločnosti. Pasuchin uviedol, že v ruskej spoločnosti badať obrovský záujem o kresťanstvo a že mýtus ateistickej ruskej spoločnosti sa pred očami rozsypal. S poľutovaním však konštatoval, že pravoslávni cirkevní hodnostári, ktorí sa subtilným spôsobom zúčastňujú na prenasledovaní cirkvi v ZSSR sa ešte nenaučili podporovať život cirkevných spoločenstiev. Ťažkosti ľudí s cirkevnou hierarchiou nie sú iba politickým problémom, ale sú podmienené aj historicky. Pasuchin vyzval predstavitelov cirkvi v západnej Európe, aby navštívili ZSSR. Osobné kontakty sú pre obe strany veľmi dôležité.

Domy matky Terezy v ZSSR

Po 6-mesačnej skúšobnej dobe môžu sestry blíženeckej lásky, ako nazýva matka Tereza svoju kongregáciu v ZSSR, otvoriť tri domy. Ich obetavá láska im získala také sympatie, že úrady oficiálne povolili ich činnosť. 1. júla matka Tereza v Moskve ohlásila, že jej sestry budú pracovať v Moskve na klinike, kde sú ošetrovaní vojaci ranení v Afganistane, v arménskom Spitaku, kde sa budú starať o obeť zemetrasenia a v hlavnom meste Gruzínska Tbilisi, kde budú ošetrovať tých, ktorí boli ranení jedovatými plynmi, použitými proti demonštrantom 9. apríla toho roku.

Zasadnutie ústredného výboru "Ekumenickej rady cirkví"
v Moskve

V dňoch 17 - 26. júla 1983 zasadalo v Moskve vedúce grémium ekumenickej rady cirkví. Nový predseda sovietskej rady pre cirkevné záležitosti Jurij Christoradnov povedal, že očakáva zblíženie medzi štátom a cirkvami v Sovietskom zväze. Mal by to byť prirodzený dôsledok novej politiky "perestrojky a glasnosti", ktoré odstráni doteraz existujúce napätie. Na zasadnutí sa medziiným pripravovalo plenárne zasadnutie ekumenickej rady v Soule a budúci zjazd kresťanských cirkví v Canberre. Účastníci sa tiež radili o tzv. línskych dokumentoch, ktoré predstavujú minimálny consensus kresťanských cirkví v otázkach krstu, eucharistie a duchovného úradu. K ekumenickej rade patrí 307 protestantských a pravoslávnych cirkví.

Obnova kultúry v duchovnej hudbe

Podľa Moskovských novostí bol v ZSSR zrušený zákaz koncertov duchovnej hudby. V správe sa uvádza, že v poslednej dobe jeden spevácky zbor začal uvádzať vo svojich koncertoch starobylé kláštorné spevy a diela rôznych slávnych skladateľov, ktoré boli doteraz neznáme, pretože sa nesmeli hrať a o ich existencii sa nesmeli hovoriť.

Snahy o oficiálne uznanie ukrajinskej katolíckej cirkvi

Pred rezidenciou moskovského pravoslávneho patriarchu Pimena demonštrovali ukrajinskí katolíci za znovupovolenie svojej ukrajinskej katolíckej cirkvi sovietskymi úradmi. Podľa správy moskovského listu "Posol kresťanského informačného strediska" touto demonštráciou protestovali súčasne aj proti zatvrdlivému postoju ruskej pravoslávnej cirkvi v tejto veci. Koncom júla označil napr. kyjevský pravoslávny metropolita Filaret žiadať o obnovenie ukrajinskej katolíckej cirkvi za náboženskú agresiu a opakoval propagandistický výmysel, že táto cirkev sa na tzv. synode vo Lvove r 1946, dobrovoľne vrátila do lona pravoslávnej cirkvi. V skutočnosti už vtedy boli katolícki biskupi internovaní a tento "dobrovoľný návrat" bol nariadený Stalinom.

Nový biskup pre ukrajinských katolíkov žijúcich v Poľsku

Ján Pavol II. menoval 50 ročného Jana Martiňaka za biskupa pre ukrajinských katolíkov byzantského rítu, žijúcich na území Poľska. Martiňak, ktorý je pôvodom z Ukrajiny ool od apríla 1988 generálnym vikárom pre katolíkov východného rítu v diecézach Krakov a Vratislav. Súčasne bol menovaný za pomocného biskupa poľského primasa kardinála Jozefa Glempa.

O nové vzťahy medzi pravoslávnu a katolíckou cirkvou

Diskusia medzi pravoslávnu a katolíckou cirkvou vstúpili do novej fázy. Pred stroškotanim ich podľa všetkého zachránil pozoruhodný vyrok prefekta kongregácie pre vieroučné otázky kardinála Ratzingera: "Rím nemusí od východnej cirkvi vo veci pápežského primátu žiadať viac, ako sa to formulovalo a praktizovalo v 1.tisícročí.

Za znovupovolenie ukrajinskej katolíckej cirkvi

Koncom júna sa v ukrajinskom meste Ivano - Frankovsku konala najväčšia verejná manifestácia ukrajinskej katolíckej cirkvi od 2.svetovej vojny. Z 275 tisícového mesta sa asi 100 tisíc obyvateľov zúčastnilo na bohoslužbách za znovuznatie katolíckej cirkvi na Ukrajine. Veriaci si spomenuli pri bohoslužbách na obeť stalinského teroru, medzi ktorými bolo veľké množstvo katolíkov východného rítu z Ukrajiny. Cestou na bohoslužby polícia zadržala biskupa Vasylyka a troch kňazov, ktorý mali koncelebrovať. Jednému z kňazov, Mykolovi Synkajlovi sa však podarilo ujsť a odbaviť bohoslužby. To ho stálo 15 dní väzenia, čo vyvolalo v obyvateľstve vlnu protestov. Množstvo ľudí sa zišlo pred budovu väznice a žiadalo jeho prepustenie. Polícia chcela obuškami rozhnať dav. Agenti KGB však protestujúcim oznámili, že kňaza už prepustili, čo sa aj stalo.

Pietna spomienka na zavraždených poľských dôstojníkov

Dňa 30.októbra sa viac ako 400 Poliakov zúčastnilo na zádušnej sv.omši slúženej v Katynskom lese neďaleko Smolenska v Bielorusku, kde v apríli 1940 agenti sovietskej tajnej polície NKVD popravili 4443 poľských dôstojníkov. Žulový pamätník na miestach tejto tragédie však naďalej nesie nápis "Obetiam

fašizmu, poľským dôstojníkom, zastrelených nacistami r.1941". To zodpovedá "oficiálnej sovietskej verzii, že k masakru došlo v dobe pochodu nacistických vojak na Moskvu a dobytia Smolenska. Nacisti objavili masový hrob v Katynskom lese až r.1943 a obvinili z tejto hromadnej vraždy soviетov.

Podľa mnohých historikov bola poprava poľských dôstojníkov súčasťou Stalinského plánu, podmaniť si Poľsko a zaviesť v ňom komunistickú diktatúru. Katynským masakrom došlo k trvalému sataženiu sovietsko - poľských vzťahov. Až v r.1987 bola z iniciatívy M.Gorbačova a W.Jaruzelského zriadená spoločná sovietsko - poľská historická komisia, ktorá mala odhaliť plnú pravdu o tomto bielom mieste sovietsko - poľských vzťahov. Sovietska vláda nedovolila Poľiakom návštevu hromadného hrobu v Katynskom lese až do minulého roku, keď tam poľský prímás kardinál J.Glemp riadil spomienkovú slávnosť, pri ktorej bol za žulovým pamätníkom vztýčený veľký kríž.

V kázni, na sv.Omši, ktorú celebroidoval poľský kňaz Michal Czaikowski 30.októbra, povedal, že masakrom v Katynskom lese bola popravená sloboda. Účasť našich národov mala byť na tomto mieste už mnoho rokov. Teraz sme už tu. Nech preliata krv poľských dôstojníkov prispeje k uzmiereniu medzi našimi národmi. Na pietnom akte sa tiež zúčastnil bývalý poradca prezidenta Cartera pre národnú bezpečnosť USA Zbigniew Brezinski, ktorý prišiel na kolokvium sovietskej diplomatickej akadémie o budúcnosti východoeurópskych štátov. Novinárom povedal, že pravda o Katynskom lese by mala byť východiskovým bodom v smere zmierenia medzi Poľskom a Sovietskym zväzom a aj to, že sovietska vláda mu umožnila byť tu, je symbolické pre rozchod so stalinizmom. Zo zádušnej omše v Katynskom lese priniesly v spravodajskom magazíne Vremja zábery ak sovietska TV.

Zmeny ústavy v Litve

Litovský najvyšší soviет schválil 1.11. zákon, ktorý umožní uskutočňovanie referenda o dôležitých otázkach, vrátane odtrhnutia od ZSSR. Referendum sa bude môcť konať na žiadosť najmenej polovice členov najvyššieho litovského sovietu, alebo po rozbiaraní 300 000 podpisov. Tento orgán tiež schválil zákon o poskytovaní litovského občianstva. Podľa hlásenia oznamovacích prostriedkov získajú občianstvo všetci občania tejto zväzovej republiky, ktorí tam aj pracujú. Budúci prisťahovalci získajú li-

tovské občianstvo až po 10.ročnej čakacej lehote. Litovský so-
viet schválil tiež zmenu ústavy , podľa ktorej sa zaručí sloboda
svedomia a náboženská sloboda. Podľa názoru člena nezávislého
hnutia Sajudis, Vasiljuskasa umožnia tieto zmeny vytvorenia cir-
kevných škôl.

Nový kňazský seminár na Litve

Podľa litevského informačného centra v New Yorku, má byť
v jeseni toho roku znovuotvorený v meste Taišjaj na Litve druhý
kňazský seminár. Tento seminár bol ešte s dvomi ďalšími zatvore-
ný sovietskymi úradmi krátko po skončení 2.svetovej vojny.
Pre celú Litvu bol dovolený jediný ústredný seminár v Kaunase.
K štúdiu v novootvorenom seminári sa už prihlásilo 30 kandidá-
tov.

TV programy s náboženskou tematikou na Litve

Televízia v Sovietskej litovskej republike vysiela v sú-
časnosti každú nedeľu programy s náboženskou tematikou. Spravo-
dajská agentúra TASS oznamuje, že je to konkrétny dôkaz prestav-
by v Sovietskom zväze. Pri veľkých cirkevných sviatkoch a pri
zvláštnych príležitostiach televízia bude v budúcnosti vysielať
aj bohoslužby z katedrály vo Vilnuse. Katedrála, ktorá vyše 30
rokov bola používaná ako výstavná sieň, bola iba pred niekoľký-
mi mesiacmi vrátená cirkvi. Obyvateľstvo Litvy sa vo veľkej väč-
šine hlási ku katolíckej cirkvi.

Vrátenie pravoslávneho kostola

Podľa oznámenia britského inštitútu Casten College sa roz-
hodli miestne úrady v sovietskom mestečku Ivanovo vrátiť pravosláv-
nej cirkvi kostol, ktorý bol zabavený v 50-tych rokoch. Za toto
vrátenie bojovali veriaci z Ivanova už od júla toho roku, okrem
iného aj hladovkou a petíciou, ktorú podpísalo viac ako 3000 Ru-
dí a ktorá bola zaslaná najvyššiemu soviету, svetovej rade cirkví
a UNESCO. Ešte v júli úradné miesta prehlasovali, že kostol bude
vyhodенý do povetria a na jeho mieste bude postavené múzeum.

Arménske deti v Taliansku

Taliansky dobročinný spolok "Spoločne za mier" pozval do Ta-
lianska na zotavenie 100 arménskyh detí z oblastí postihnutých
zemetrasením. Tieto deti, ktoré strávili mesiac prázdnin na morskem
pobreží, na záver pobytu navštívili sv.Otca v Ríme. Deti sora-
vádzala predsedkyňa dobročinného spolku Pia Mária Fanfani, manželka
kresťansko-demokratického politika Amintora Fanfaniho.

MAĎARSKO

Politická aktivita veriacich v Maďarsku

Katolícki biskupi v Maďarsku vydali prehlásenie, v ktorom žiadajú, aby bolo oficiálne priznané, že po 2.svetovej vojne bolo na cirkvách v Maďarsku páchané bezprávie a že došlo k ich prenasledovaniu aj keď nie vždy verejne. Ak chce byť nové hnutie za demokraciu vierohodné, musí sa vyrovnáť aj s týmito tieňami minulosti. Biskupi súčasne vyzývajú veriacich, aby sa v duchu evanjelia aktívnejšie ako doteraz zapojili do politickej činnosti a prispeli tak k utváraniu verejného života. Pritom sa cirkev nemôže angažovať ani pre jednu politickú stranu, ani pre jeden určitý systém, ale musí sa angažovať za realizáciu kresťanských ideálov. Štát musí zasa zaručiť slobodu pre cirkevnú činnosť.

Príprava rehabilitácie kardinála Mindszentiho

Novozaložená strana nezávislosti v Maďarsku vytvorila komitét pre pamiatku kard.Mindszentiho, ktorý sa bude usilovať o plnú rehabilitáciu tohto maďarského primasa a kardinála, odsúdeného v typickom stalinskom divadelnom procese r.1949. Komitét sa obrátil aj na súčasného primasa Lászlo Paskaia s prosbou, aby sa zasadil o prevoz telesných pozostatkov kardinála Mindszentiho z Rakúska do Maďarsku. Mindszenti, ktorý zomrel r.1975 v exile v Rakúsku, je pochovaný v pútnickom kostole Mariazell. V súvislosti s tým, maďarský ministerský predseda Miklós Németh informoval primasa katolíckej cirkvi Lászlo Paskaia, že maďarská generálna prokuratúra dostala poverenie preskúmať trestné stíhanie proti kardinálovi Józsefovi Mindszentimu. Lászlo Paskai je presvedčený, že rehabilitácia posilní vierohodnosť reformného úsilia v krajine a súčasne s ním aj národné zmierenie.

Revízia cirkevnej politiky v Maďarsku

Ústredný výbor maďarskej komunistickej strany sa na plenárnej schôdzi vyslovil za revíziu náboženskej a cirkevnej politiky v duchu demokratickej obnovy spoločnosti a rozvoja politickej plurality. Podľa slov člena ÚV Jánosa Bereca sa komunistická strana ani v budúcnosti nemieni zrieknuť marxistického svetonázoru, jeho vytvárania a rozširovania. Jej členom sa však má priznať právo hlásiť sa aj k inému svetonázoru. Na schôdzi sa okrem iného rokovalo

aj o otázkach medzi stranou a náboženstvom, resp. cirkvami a stanovili sa princípy, na ktorých má spočívať nový zákon o slobode svedomia. V tejto súvislosti ÚV zdôraznil, že komunistická strana pripisuje slobode náboženstva mimoriadnu dôležitosť a že nesushlasí s narušením slobody svedomia. Dodržanie týchto princípov je predpokladom posilnenia spolupráce medzi zástancami rozličných svetonázorov.

ÚV tiež podal návrh na rehabilitáciu tých členov komunistickej strany, ktorí boli za svoje náboženské presvedčenie prenasledovaní. Sankcie proti nim sa musia zrušiť a vylúčenie zo strany odvolať. Hovorí sa dokonca o tom, že maďarská komunistická strana sa zaoberá myšlienkou vzdať sa ateistickej ideológie. Podľa niektorých pozorovateľov však ide iba o propagandistický trik, na vylepšenie profilu pred blížiacimi sa voľbami. Konzervatívne kádra, ktoré sa vyznačujú bojovným ateizmom však kladú tomuto liberálnemu úsiliu tvrdý odpor. Vedúce osobnosti cirkvi sa k veci ešte nevyjadrili.

Rozpustenie "Štátneho úradu pre veci cirkevné"

Rozhodnutím maďarskej Rady ministrov bol 1.7. rozpustený "Štátny úrad pre veci cirkevné /ŠÚVC/, založený r.1951 ako rozhodujúci nástroj na ovládanie cirkevného života. Vládny predstaviteľ vyhlásil v denníku Magyar Hírlap, že v terajšej dobe nie je ŠÚVC a ani žiadna nástupnícka organizácia potrebná. Vláda si však ponechá právo schváliť menovania od zahraničnej právnej osoby, ktorou je napr. pápež.

Katolícky časopis pre mládež

V Maďarsku začal po 40 rokoch vychádzať katolícky časopis pre mládež. Vychádza vo Veszpréme pod názvom "IGEM" /ÁNO/. Vychádza ako dvojtýždenník v 40 000 náklade.

DOKUMENTY JÁNA PAVLA II. K VYPUKNUTIU 2. SVETOVEJ VOJNY

Pri príležitosti 50.výročia vypuknutia 2.svetovej vojny, sv.Otec Ján Pavol II. zaujal k totalitným režimom jednoznačné stanovisko a prehlásil, že je povinnosťou všetkých ľudí poučiť sa z minulosti, aby už nikdy nedošlo k podobnému krviprelievaniu. V Ríme boli zverejnené dva pápežove listy, ktoré sv.Otec napísal k udalosti 1.septembra 1939 a adresoval jednak svätovej verejnosti a jednak poľskému episkopátu. Ústrednou témou týchto dôležitých dokumentov je výzva, aby sa Európa stala budovateľkou pokoja, založenom na rešpektovaní práv človeka a národov.

V prvom apoštolskom liste Ján Pavol II. načrtáva dejiny 2.svetovej vojny, ktorá zapríčinila smrť 55 miliónov ľudí, ponechala víťazov rozdelených a Európu zničenú. Sv.Otec pripomína tých tvrdých 6 rokov vojny preto, aby sa už nikdy viac neopakovala nezmyselná katastrofa. Počas vojny boli spáchané ne-slýchané zločiny proti ľudstvu. Medzi nimi vyniká plánované barbarstvo na vyhubenie židovského národa.Ďalej dodáva: "Chcem znovu silne zdôrazniť, že nepriateľstvo a nenávisť voči hebreizmu je v úplnom rozpore s kresťanským názorom na dôstojnosť človeka." Sv.Otec však zároveň pripomína, že nacistické novopohanstvo neušetrilo ani kresťanov najmä katolícku cirkev. Potom hneď dodáva: "Osud cirkvi nebol istotne lepší v krajinách, kde zavládla marxistická ideológia dialektického materializmu. V posledných dôsledkoch nacistické pohanstvo a marxistické náboženstvá majú ako spoločný prvok to, že sú totalitné ideológie s tendenciou stať sa náhradnými náboženstvami."

V liste ďalej uvádza: "Hlavnou príčinou svetovej vojny bolo pošliapanie práv národov a osôb. Nemôže existovať mier, ak sa nerešpektujú práva národov, najmä právo na sebaurčenie a na slobodnú spoluprácu s inými národmi."

V posolstve adresovanom poľským biskupom hneď na začiatku obžalováva dohodu Ribbentrop - Molotov z 23.augusta 1939, ktorou sa rozhodlo o rozdelení Poľska medzi Ríšou a Sovietskym zväzom a vynesol sa rozsudok nad pobaltskými štátmi na sever od Poľska. Poľsko sa prvé postavilo na odpor proti hitlerovskej výbojnosti. Stálo ho to nevýslovne obety. A hoci po vojne bolo medzi víťazmi, poľský národ bol donútený položiť si otázku, či sa s ním nezaobchádzalo ako s porazenými národmi. Táto otázka prinú-

tila poľský národ začať nové zápasy. Avšak ani Európa, píše ďalej sv.Otec, sa ešte úplne neuzdravila z rán 2.svetovej vojny. Aby sa tak stalo, potrebné je veľké úsilie a silná vôľa a to ako na Západe, tak aj na Východe. Potrebná je skutočná solidarita.

Možno povedať, že spomínané dokumenty sú doteraz najvyšším bodom prekonania tzv.ducha Jalty, vinou ktorého bola Európa rozdelená na dva bloky a viaceré národy stratili svoju nezávislosť. Bolo by však pomýlené nazdávať sa, že práve v súčasnej chvíli sv.Otec žiada odstrániť geopolitické dôsledky "Jaltskej dohody". Dokumenty majú etický a duchovný ráz.

Sv. Otec k problémom dnešnej spoločnosti

17.októbra prijal sv.Otec na zvláštnej audiencii biskupov zhromaždených v Ríme na 7 európskom sympóziu, ktoré v ten deň skončilo. Témou sympózia boli pastoračné problémy dnešnej spoločnosti v súvislosti s jedinečnými udalosťami v živote každého človeka, ako je narodenie a smrť. Tak bolo aj sympóziu definované. Postojdnešného človeka k narodeniu a smrti, výzva k evanjelizácii. Sv.Otec v príhovore vyjadril svoju starosť nad morálnym rozkladom európskej spoločnosti. Cirkev má historickú úlohu pomôcť ľuďom, aby sa znovu naučili chápať zmysel života a smrti. Za významnú pomoc na tomto poli označil novovznikajúce hnutie "Pra život", ktoré sa šíri v Európe a v Amerike a ktoré sa usiluje o ochranu budúceho života. V tejto súvislosti Ján Pavol II.odsúdil skutočnosť, že v niektorých štátoch je prerušenie tehotenstva dovolené zákonom.To vedie k tomu, že si ľudia, už tak infikovaný hedonizmom a konzumizmom nahovárajú, že to nie je nič zlé, keď to zákon dovoľuje.

Preto je potrebná nová, hlboko siahajúca, evanjelizácia Európy, pri ktorej otázky narodenia a smrti budú mať znovu kľúčovú pozíciu. Cirkev musí objasniť človeku dneška, že jeho existencia je darom lásky. Vznik nového života musí byť potom aktom láskyplného obojstranného darovania sa manželov. Rodičia smú dúfať, že budú mať dieťa, nemajú naň ale žiaden nárok. Pre ľudskú dôstojnosť platí len logika vzájomne sa darujúcej lásky. Nie logika techniky, ktorá vyrába iba produkty.

P O Ľ S K O

Nadviazanie diplomatických stykov medzi Poľskom a Vatikánom

Po 44 rokoch nadviazala sv.Stolica s Poľskom, ako prvým štátom východného bloku, plné diplomatické styky. V komuniké, ktoré bolo pri tejto príležitosti vo Vatikáne uverejnené, sa hovorí, že k tomuto kroku došlo vzhľadom k dávnej tradícii dobrých stykov medzi sv.Stolicou a poľským národom. Vatikán zriadi v Poľsku nunciatúru a Poľsko vo Vatikáne vyslanectvo. Oba štáty si prvýkrát vymenili vyslancov už r.1555. Tieto diplomatické styky zanikli r.1795 pri treťom delení Poľska, keď poľský štát prestal fakticky existovať. Približne 120 rokov neskôr boli diplomatické styky obnovené a prvým nunciom sa stal Achille Ratti, neskorší pápež Pius XI. Po 2.svetovej vojne komunistická vláda zrušila jednostranne dovtedy platný konkordát.

Spor o kláštor v Osvienčime vyriešený

Po dlhších jednaniach a vysvetľovaní svojich postojov, poľská katolícka cirkev oznámila, že uzavrie kláštor nachádzajúci sa v obvode osvieňčimského koncentračného tábora a pre karmelitánske rehoľníčky zriadi kontemplatívne modlitebné stredisko na inom mieste. Spor o kláštor vyvrcholil akciou amerických Židov, ktorí 14.júla protestovali priamo v kláštore a boli z tohoto miesta násilne vyvedení. Názory na kláštor v obvode osvieňčimského tábora sú rôzne nielen medzi katolíkmi a Židmi, ale tiež vnútri oboch skupín.

V roku 1987 podpísali kardináli Macharski, v diecéze ktorého Osvienčim leží, Decourtay Danels a Lustiger, ktorý je židovského pôvodu a matka mu zahynula v Osvienčime. Kardinál Lustiger je presvedčený, že historické spory medzi katolíckym kresťanstvom a židovstvom sú väčšinou len spory v rodine medzi starším a mladším bratom. Odlišné stanovisko zaujal poľský prímas kardinál Glemp, ktorý v prejave k pútnikom 26.augusta v Czenstochowej vyzval k úprimnému dialógu so Židmi. V prejave tiež kritizoval niektoré židovské skupiny v USA, ktoré žiadajú odstránenie kresťanského kláštora v blízkosti bývalého koncentračného tábora. Tieto skupiny tvrdia, že kláštor je urážkou pamiatky 2,5 milióna Židov, ktorí zahynuli v Osvienčime a v blízkom

tábore Brezinka. Poľský prímas upozornil, že Židia by nemali hovoriť s Poliakmi z pozície nadradeného štátu nad iným. Uviedol, že prítomnosť reholných sestier na tomto mieste je symbolom solidarity medzi mŕtvymi a živými. Poukázal tiež na to, že židovské skupiny ovládajú masovokomunikačné prostriedky v mnohých krajinách a preto vyzval, aby ich nezneužívali k protipoloľským náladám. Zdôraznil, že keď nebude existovať antikomunizmus, nebude v jeho krajine dochádzať ani k antisemitizmu.

V priebehu sporu sa však postupne ukázalo, že spor nepatrí do kategórie "zlej vôle", ale nedorozumenia, nevedomosti a snaženie o nedostatku zdržanlivosti a slovného taktu. V hĺbke postojov by sa dali vystopovať rozdielne postoje k umieraniu a smrti, odkiaľ pramenia rozličné formy rešpektu k tomu, čo jedni volajú "holocaust" a druhí s teologicky trochu iným významom "šoa". Vcelku sa vyhrotili dve pojatia. Podľa jedného sa karmelitánske reholníčky modlia za všetkých, podľa druhého tu nejde o modlitby, ale o zriadenie trvalých štruktúr na najväčšom židovskom pohrebisku sveta, ktoré je pamätníkom samo o sebe a nie je potrebné zriaďovať mu ďalší pamätník. Podľa židovskej tradície musí zostať miestom prázdna a ticha. Mnohí židovskí a katolícki intelektuáli sa zhodujú na tom, že celý spor je výsledkom neinformovanosti o miere židovského utrpenia za 2. svetovej vojny. Táto neinformovanosť je dôsledkom komunistickej cenzúry a nedostatku diskusie. Túto diskusiu medzi katolíkmi začal nie náhodou Ján Pavol II., ktorý židovstvo dobre pozná, k judaizmu chová rešpekt a svoju antropológiu, teda reflexy, kto alebo čo je človek, stavia na kapitolách biblickej genézy, či tóry.

Autorom vatikánskeho prehlásenia, ktoré tento spor roztálo je "Pontifikálna komisia pre náboženské vzťahy judaizmom". Prehlásenie je formulované taktne, intelektuálne jemne a napriek tomu pevne. Aj z tohoto pohľadu možno počuť hlas sv. Otca, ktorému je predseda komisie, kardinál Willebrands priamo zodpovedný. Proces židovsko - kresťanského zmierovania môže teda pokračovať. Hlavný rímsky rabín, svetový židovský kongres a ďalšie židovské skupiny ho uvítali. Kardinál Glemp v interview pre Washington post hovorí, že cirkev sa dopustila určitých chýb a naráža na problém neinformovanosti. Poľskí katolíci len veľmi ťažko chápu, prečo by sa mala prítomnosť karmelitániek Židov dotýkať a prečo tábor má byť miestom prázdna a ticha. Teda inými slovami, katolíci sú málo informovaní o doktríne "holocaustu a šoa". Kardinál Glemp

navrhol venovať sa týmito otázkam a usporiadať v Poľsku sympóziom k uvedeným problémom.

Príprava na blahorečenie Jerszyho Popieluszka

Podľa správy talianskeho katolíckeho mesačníka Trenta gior-ni pripravuje sa oficiálne zahájenie blahorečenia poľského kňaza Jerszyho Popieluszka, ktorého zavraždila poľská štátna bezpečnosť r.1984.

Čoskoro po jeho smrti prehlásil vtedajší prefekt kongregácie pre svätorečenie, kardinál Palattini, že blahorečenie bude možné, ak sa preukáže, že zavraždený položil život za obranu viery. Predmetom procesu bude priniesť tieto dôkazy. Hrob pátra Popieluszka vedľa kostola sv.Stanislava - Kostku, kde jedného času pobýval, sa už stal akýmsi pútnickým miestom, ktorý navštívilo do 6,5 milióna Poľakov a desiatky tisíc zahraničných návštevníkov, medzi ktorými boli významní štátnici.

Výzva poľských poslancov československej vláde

169 poslancov oboch komôr poľského parlamentu vyzvalo československú vládu k rešpektovaniu náboženskej slobody. Poľskí poslanci, členovia Solidarity, žiadali vo svojom prevolaní prepustenie politických väzňov, zrušenie cenzúry, povolenie všetkých nezávislých skupín a organizácií, ako aj nezávislých odborov. ~~Príkladom~~ Zastupcu Solidarity bol tento text koncipovaný priamo v najvyššom grémiu týchto nezávislých poľských odborov.

Spoločné modlitebné zhromaždenie vo Varšave

Pri príležitosti 50.výročia začiatku 2.svetovej vojny sa 1.septembra konalo spoločné modlitebné zhromaždenie. Predstavitelia veľkých svetových náboženstiev, kresťania, mohamedáni, hinduisti, šintoisti, budhisti, stúpenci Konfúcia sa modlili najprv osobitne na rôznych miestach a večer sa zhromaždili na námestí pod Hradom, kde si vypočuli posolstvo sv.Otca, ktorého mohli sledovať na obrazovkách v priamom prenose. Sv. Otca zastupoval kardinál Etchegaray, predseda komisie Justitia et Pax.

DALŠIE SPRÁVY Z NÁBOŽENSKÉHO SVETA

Spomienky na 50.výročie vzniku 2.svetovej vojny

Biskup Karl Lehman vydal menom západonemeckej biskupskej konferencie pri príležitosti 50.výročia začiatku vojny prehlásenie, v ktorom sa hovorí, že Nemecko je obzvlášť povinné vo svojej krajine, Európa v celom svete, zasadzovať sa za právo a spravodlivosť a usilovať sa o mier medzi národmi. V prehlásení zároveň zdôraznil, že vojny síce zúrilí medzi celými národmi, ale že sa nesmie prehliadať zodpovednosť každého jednotlivca. Zlo má pôvod v srdci človeka a preto je potrebné čeliť mu s veľkou bdelosťou a to predovšetkým všade tam, kde sa objavuje nepriateľstvo a nenávisť.

1.september, deň keď sa začala pred 50-timi rokmi vojna, nesmie byť len dňom oficiálnych prejavov, ale dňom smútku, modlitieb a obrátením každého z nás. Pre tento deň vypracoval liturgický inštitút v Turíne zvláštny bohoslužobný text, v úvode ktorého sa pripomína tragický význam toho dňa a v prosbách sa modlilo za mier, za tých, ktorí trpia následkami vojny ešte dnes, za všetkých umučených počas vojny a za ľudí zbavovaných ľudskej dôstojnosti a za zmierenie medzi národmi. V rôznych väčších mestách NSR sa v tento deň konali spoločné nemecko-poľské bohoslužby.

Cirkev a ľudské práva v NDR

Drážďanský biskup Joachim Reinelt vydal pastiersky list, v ktorom sa zaoberá aktuálnymi problémami NDR. Biskup uvádza, že k napísaniu listu ho donútili starosti a úzkosti ľudí okolo neho. Teraz už nie je čas na vyčkávanie. Ľud žiada len to, na čo má plné právo. V pastierskom liste požaduje otvorenie hraníc, priestor na pluralitu názorov, úprimnú korektúru chýb minulosti, pravdivé informácie v tlači, rozhlase, TV, právo na cirkevné školy a na samostatnú mládežnícku organizáciu, ktorá by bola alternatívou ku komunistickému zväzu mládeže FDJ, nepoužívanie násillia proti pokojným demonštrantom a nové efektívnejšie hospodárske štruktúry. Teraz dozrel čas povedať na verejnosti všetko, čo už nesmie byť zamlčované. Biskup Reinelt naznačil, že už nestačí nanovo natierať fasádu a žiť ďalej ako doteraz. Veľký význam podľa neho majú v súčasnosti modlitby a bohoslužby za úspech reforiem, ktoré sú znamením nádeje aj pre nepokrstených.

Biskup Sterzinski, sídlaci vo východnom Berlíne, žiadali vo vysielaní stanice slobodný Berlín skutočne demokratické voľby v NDR a povolenie opozičných strán. Ak bude národ voľiť podľa demokratických pravidiel, jasne sa ukáže, kto má v štáte rozhodujúcu pozíciu. K programovému vyhláseniu novej hlavy štátu Egona Krenza povedal, že požiadavka dialógu s cirkvami nie je nová, ale že bude musieť ukázať, čo myslí pod vyhlásením - toho čo nás spojuje je viac, ako toho, čo nás delí. Zatiaľ je síce nádej, že nové vedenie postaví nové akcenty, ale zdrojom starostí a obáv je otázka, aké akcenty to budú.

Porady o ďalšom vývoji v Európe

Od 10. do 12. augusta sa v letnom sídle sv.Otca, v Castel Gandolfo, konali porady o budúcnosti Európy, ku ktorým bolo pozvaných 30 významných filozofov, sociológov, politológov a teológov. Na poradách sa zúčastnil aj Ján Pavol II. a prezident pápežských rád pre kultúru a dialóg s neveriacimi kardinál Paul Poupard. Konferenciu zvolal "Viedenský inštitút pre humánne vedy".

4. svetové stretnutie katolíckej mládeže

Ján Pavol II. sa v dňoch 19.-20. augusta zúčastnil na 4. svetovom stretnutí katolíckej mládeže v severošpanielskom meste Santiago de Compostella. Motom stretnutia boli Ježišove slová "Ja som Cesta, Vzkriesenie a Život". Sv.Otec priletel do Santiaga v sobotu 19. augusta. K románskej katedrále, kde sa podľa tradície uchovávali telesné pozostatky apoštola Jakuba staršieho, putoval peši, s palicou v ruke a zahalený do peleríny, ozdobenej tzv. Jakubovou mušľou, po stáročia typickým znakom pútnikov putujúcich do Santiaga de Compostella. V sobotu sa stretol sv.Otec s 25 000 mladými ľuďmi. V príhovore ich vyzval, aby na začiatku 3. tisícročia sa stali svedkami kresťanstva. Varoval mladých pred rozvodmi, umelým prerušením tehotenstva a antikoncepcími prostriedkami, ktoré sú typické pre modernú dobu, zameranú na blahobyt a pôžitkárstvo. Vrcholom pútnickej cesty sv.Otca boli slávnostné bohoslužby v nedeľu predpoludním 20. augusta za účasti niekoľko stotisíc veriacich. V kázni sv.Otec vyzval mladých kresťanov všetkých kontinentov, aby mali odvahu postaviť sa proti mocnostiam sveta, keď neslúžia človeku tak, ako tomu nabáda evanjelium. Na záver slávnosti, pri ktorej koncelebrovalo 200 kardi-

nálov a biskupov, odovzdala delegácia Libanonu mierovú rezolúciu a sv.Otec vyzval na prímerie v Bejrúte.

Populárni speváci o Kristovi

Päťdesiat kresťanských spevákov rockovej populárnej hudby z USA, Veľkej Británie, Švédska, MSR sa zasadilo za skutočné nasledovanie Krista. Na J.ZOE festivale v Badensko - Württenberskom Karlsdorfe protestovali svojimi piesňami, pred asi 2 000 divákmi, proti zmäkčilému "Alleluja Kresťanstvu" blahobytnej spoločnosti. "Prívetím často potrebujeme Ježiša ako coca - colu pre dobrý blahý pocit" kritizoval spoločnosť spevák Joseph Martin z Walesu. K životu s Kristom však patria aj pochvybnosť, bezmocnosť a bolesť. Hudobné skupiny žalovali v songoch proti nespravodlivosti a neslobode vo svete. Zároveň však mladým poslucháčom vyspievali "aké pozitívne zmeny spôsobil Ježiš v ich živote". Hudobníci, ktorí pomenovali festival gréckym slovom ZOE - život, boli po koncerte k dispozícii na duchovné rozhovory.

Príprava zákonov o náboženskej slobode v Juhoslávii

Podľa pripravovaného srbského zákona o slobode náboženstva budú mať kňazi slobodný a nerušený prístup do nemocníc a budú tam môcť vysluhovať sviatosti. Každé hanobenie viery z ideologických príčin bude trestné.

Katolícky zväz novinárov v Juhoslávii

Prvýkrát od konca 2.svetovej vojny úrady povolili oficiálny katolícky zväz novinárov. Svoju činnosť zväz zakladá podľa stanov nového cirkevného práva. Prechodne má sídlo v záhrebskom saleziánskom kláštore a zatiaľ obdržal 40 prihlášok. Za predsedu bol zvolený františkán P.Dr.Mirko Matasič, absolvent salzburského Inštitútu publicistiky a novinárstva.

Teroristické akcie v parížskych kostoloch

V katolíckom kostole Saint-Germain de Starron, východne od Paríža, vybuchla 19.júla bomba. Spôsobila našťastie len menšiu hmotnú škodu. K atentátu sa prihlásila skupina Gracehus Babeuf, ktorá spôsobila podobnú explóziu v jednom z parížskych kostolov už v máji. Gracehus Babeuf, po ktorom sa nazýva táto teroristická skupina, bol jedným z ideológov "Veľkej francúzskej revolúcie" a všeobecne je pokladaný za ideového predchodcu komunizmu.

Americkí biskupi a prezident G.Bush k umelému prerušeniu tehotenstva

Katolícki biskupi USA vyzvali parlamenty jednotlivých spolkových štátov, aby zostrili zákony o umelom prerušení tehotenstva. V nedávnom uverejnenom dokumente sa biskupi odvolávajú na rozhodnutie najvyššieho súdu z 3. júla toho roku, podľa ktorého spolkové štáty USA, majú právo na zákonné obmedzenie interrupcie. V dokumente s názvom "Príležitosť k obrane života" biskupi konštatujú, že diskusia o potratoch sa príveľmi sústreďuje na autonómiu a právo ženy rozhodnúť sama, a hlavný problém života pred pôrodom sa vytlačil na okraj.

Biskupi vyjadrili svoj nesúhlas aj s financovaním potratov z verejných prostriedkov. Rovnako americký prezident George Bush oznámil, že použije právo veta proti novému zákonu, podľa ktorého má štát v určitých prípadoch financovať prerušenie tehotenstva. Prezident sa k použitiu veta rozhodol potom, keď sa márne snažil, aby snemovňa tento pripravený zákon zmenila. Prezident Bush je proti každému prerušeniu tehotenstva, okrem následkov znásilnenia a incestu, a tiež vtedy, keď tehotenstvo znamená vážne ohrozenie života matky. Len v tomto poslednom prípade je možná finančná podpora zo strany štátu.

Štatistika amerických cirkví

Počet kresťanských cirkví a spoločenstiev v USA a Kanade zostal v porovnaní s rokom 1986 rovnaký. Rímsko-katolícka cirkev a baptisti zaznamenali menší prírastok. Naproti tomu počet členov anglikánskej a episkopálnej cirkvi a presbyteriánov sa o niečo znížil. Podľa "Ročenky cirkví v USA a Kanade za r. 1988" je v oboch krajinách asi 220 kresťanských cirkví a spoločenstiev so 142,8 miliónmi členov, teda 58% obyvateľstva. Rímsko-katolícka cirkev s prírastkom 0,5% má 52,9 miliónov členov a predstavuje najväčšie spoločenstvo veriacich. Počet baptistov sa zvýšil o 1% na 14,6 miliónov členov. Počet členov episkopálnej cirkvi poklesol o 8,6% a má asi 2,5 milióna príslušníkov.

Nové náboženské zákony v Číne

Podľa správy pekinského denníka "China-daily" plánuje Čína nové náboženské zákony, ktoré majú zväčšiť priestor pre náboženstvo a zlepšiť vzťahy k zahraničným náboženským spoločenstvám.

Pracovník úradu pre náboženské záležitosti zdôraznil, že ani po schválení nových zákonov nedostane žiadna zahraničná náboženská organizácia povolenie miešať sa do vnútorných záležitostí krajiny. Hoci čínska ústava zaručuje občanom náboženskú slobodu, predovšetkým počas kultúrnej revolúcie 1966-76, sa ostro potláčala každá náboženská aktivita. Od konca 70-tych rokov badať viac tolerancie voči veriacim. Podľa oficiálnych údajov žije v ľudovej Číne vyše 8 miliónov kresťanov, z toho 3,3 milióna katolíkov. Mohamedánov je vyše 14 miliónov.

Katolíci v Číne

Prvýkrát od r.1949, keď bola v Číne nastolená komunistická vláda, bolo povolené jednej ženskej reholi prijať nové členky. 23.júla toho roku sa na obliečke siedmich novíciek zúčastnilo okolo 400 veriacich. Pekingský biskup Michal Pu-tie-han označil vyše 2-hod.slávnosť za veľkú udalosť. Nové členky rehole vo veku od 23 do 27 rokov pochádzajú z Pekingú, z rodín, ktoré sú už niekoľko generácií katolícke.

Podľa správ biskupského úradu v súčasnosti žije v Pekingú asi 60 rehoľníčok. Asi 40 000 katolíkov v hlavnom meste má 14 duchovných, 4 kostoly a jeden cintorín. Jediným kláštorom v hlavnom meste je kláštor sv.Jozefa, ktorý bol znovuo tvorený r.1986. Diplomatieké styky medzi Čínou a Vatikánom nejestvujú už od r. 1957. Katolíci nesmú mať so sv.Stolicou žiadny kontakt a dovoľuje sa im vyznávať svoju vieru iba v rámci tzv. združenia čínskych katolíkov. Toto združenie menuje aj biskupov a sv.Stolica nemá žiadny vplyv na ich menovanie. Čínski katolíci však aj a biskupmi zostávajú verní Rímu.

Podľa posledných správ, predovšetkým v súvislosti s potlačením študentských nepokojov, plánuje ľudová Čína ostrejšie prenasledovanie katolíkov verných Rímu. Pokladá ich za nebezpečnú opozíciu a chce zodpovedne postupovať proti podzemnej cirkvi. Smernice pre boj boli vypracované už niekoľko mesiacov pred študentskými manifestáciami. Po nich sa však zostrili. 84-ročný biskup Jozef Fan po pekingskej manifestácii zmizol bez stopy. V tajných smerniciach sa jasne uvádza, že zbližovanie medzi vlasteneckou a Rímu vernou cirkvou sa nebude trpieť. V smerniciach sa ďalej uvádza, že podzemná cirkev má najmenej 25 biskupov a 200 kňazov a každý rok vstupí do nej okolo 40 000 dospelých, ho-

ci sú terčom stálych útokov. Na protestantov, ktorých je v Číne niekoľko miliónov, štát nevyvíja nijaký nátlak, hoci na manifestáciách sa zúčastnili mnohí protestantskí študenti. Podľa evanелиckého biskupa v Sanghaji, štátu nevadila politická činnosť evanелиckých študentov a ani jeden nebol zatvorený po masakre na námestí Nebeského pokoja.

Sv. Otec k riešeniu krízy v Libanone

Pápež Ján Pavol II. sa vyslovil, že je ochotný navštíviť Libanon, ak jeho želanie bude mať pozitívnu odozvu a ak tým bude môcť prispieť k ukončeniu bojov. Na sviatok "Nanebovzatia", 15. augusta, vyzval Sýriu, aby prestala ostreľovať Bejrút. Sv. Otec povedal, že v Libanone sa pred očami celého sveta odohráva proces vraždenia národa, do ktorého je zapletená celá medzinárodná verejnosť. Maronitský patriarcha z Antiochie Pier Nasrallah Sveir privítal pápežove želanie a vyslovil názor, že návšteva sv. Otca by mala byť podnetom na definitívne riešenie libanonskej otázky.

Libanonská kríza trvá

Mlčanie svetovej verejnosti o genocída libanonského národa je podľa predstaviteľov Vatikánu čosi absurdné a nemravné. Vatikánsky denník Osservatore Romano píše, že ničenie tejto krajiny sa deje s odporným cynizmom. Vyhlasuje sa jedno prímerie za druhým, porušuje sa však s najväčšou samozrejmosťou. Mierové výzvy sa vydávajú a vraždenie pokračuje. Vatikán prejavil poľutovanie nad tým, že mierový apel Mitteranda a Gorbačova vyznel naprázdno. Dokonca sa naň odpovedá kanónmi.

"Mäkkšie normy" v Nikarague ?

Po rozhovore nikaraguiského prezidenta Daniela Ortegu s kardinálom Obandom Y Bravom povolila vláda katolíckej vysielateľke "Radio Catolica" opäť vysielanie správ a zároveň bolo povolené 10-tim kňazom, ktorí boli v r. 1984 vykázaní z krajiny za údajnú protištátnu činnosť, vrátiť sa domov. Ortega povedal, že vláda chce vytvoriť lepšiu klímu k tomu, aby bol urýchlený vývoj k plnému a trvalému mieru. "Radio Catolica" nesmelo od októbra minulého roku vysielateľ žiadne spravodajské relácie.

Voľby v Nikaragve

Nikaraguiský kardinál Obando Y Bravo vyzval opozíciu, aby sa zúčastnili nadchádzajúcich volieb. Vyslovil však štyri podmienky pre ich platnosť:

- slobodný prístup všetkých strán k oznamovacím prostriedkom,
- úplný zoznam voličov,
- výkon voľby bez ohrozovania voličov,
- poctivosť pri sčítaní hlasov.

Noví blahoslavení v Thajsku

Po ukončení piatej cesty po Ázii dal sv.Otec ďalší impulz slubne sa rozvíjajúcim cirkvám tohto kontinentu. V nedeľu 22. októbra vyhlásil za blahoslavených 7 thajských mučeníkov zastrelených v r.1940. Pretože sa nechceli vzdať svojej kresťanskej viery, boli obvinení zo špionáže pre Francúzsko, s ktorým bol vtedy Siam /dnešné Thajsko/ vo vojne a boli popravení. Noví blahoslavení sú dve domorodé rehoľníčky, dvaja dospeli a traja mladiství vo veku 14, 15 a 16 rokov. V Thajsku je v súčasnosti len 0,5% obyvateľov katolíckeho vyznania. Ide však o veľmi činnú cirkev. Jej centrom je katedrála v Chantaburi, postavená už r.1700.

Č S S R

Snaha o sprostredkovanie pri riešení spoločenských problémoch

Pražský arcibiskup kardinál František Tomášek sa 4. augusta obrátil otvoreným dopisom na vládu ČSSR a ponúkol sa ako prostredník medzi vládou a opozíciou. V dopise píše, že stále viac občanov žiada demokratické pôsobenie vo verejnom živote a sú pre to ochotní priniesť aj obeť. Proti tomu sa ale stavajú vedúci politici, ktorí svoje poňatie verejného poriadku demonštrujú aj za cenu použitia mocenských prostriedkov. Jeho dlohou nie je vypracovávať politické programy, ale v každom prípade musí poukázať, že na riešenie problémov v Československu existujú len dve otvoreného dialógu. Základom takého dialógu by mal byť predpoklad, že obe strany majú na mysli blaho spoločnosti.

Rozhovory medzi vládou a opozičnými kruhmi by mali začať ihneď, prv ako sa stane niečo, čo si nikto nepraje, zdôrazňuje p. kardinál narážkou na blížiaci sa výročia 21. augusta a 28. októbra, ktoré vládne kruhy značne znervózňujú. Dopis končí vyjadrením nádeje, že sa presadí evanjeliový duch nenásilia. Ešte v ten istý deň, 4. augusta sa kardinál František Tomášek zišiel s podpredsedom vlády Lúčanom. V komuniké, ktoré bolo po rozhovore uverejnené sa hovorí, že podpredseda vlády vzal na vedomie záujem pána kardinála na riešenie otvorených otázok. Na ponuku uverejnenú v dopise sa však nijako nereaguje.

Budete mať len toľko práv, koľko si ich vydobýjete

Na stretnutí u predsedu vlády, ešte 1. februára, dostali ordinári prísľub na doriešenie provizórnych smerníc pre vyučovanie náboženstva. Niektorí ordinári podľa toho aj konali a dali svojim kňazom inštrukcie, že na ONV stačí prihlásiť iba počet prihlásených detí. Námestník ministerstva kultúry Mačovský 30. júna svojvoľne zasiahol a nariadil odovzdávanie menoslovu na ONV.

Zo záujemcov o štúdium teológie z Trnavy neprijali ani jedného. Mačovský to odôvodnil na arcibiskupskom úrade v Trnave. Priniesol kópiu listu, ktorú vlni odovzdalo 53 osobností

z celého Slovenska do Ústavu sv.Cyrila a Metoda v Ríme pri príležitosti 25.výročia jeho vzniku a poukázal na podpisy trnavského dekana J.Slamku, ako aj niektorých laických aktivistov. Pre tieto podpisy, ktoré usvedčujú zo spojenia s "tajnou cirkvou", nebol prijatý ani jeden zo záujemcov na bohosloveckú fakultu.

Federálny cirkevný tajomník Janků dal predstaviteľom nitrianskeho okresu, ktorí pricestovali do Prahy po inštrukcie vo veci povolenia stavby kostola v Nitre túto odpoveď: "Nie sme v takej situácii, aby sme museli ustupovať cirkvi". Stavba kostola nebola povolená.

Snahy o pomoc cirkvi v ČSSR

Kardínál Franz Henzbach, biskup z Essenu vyzval kresťanov na západe, aby sa všetkými možnými prostriedkami usilovali pomôcť cirkvi v ČSSR, Kardínál Henzbach, ktorý sa zúčastnil na slávnosti pri príležitosti 90-tych narodenia kardínála Františka Tomáška, poskytol českému vysielaniu nemeckej rozhlasovej stanice Deutschlandfunk interviu, v ktorom zdôraznil, že Západ nesmie viac mlčať, keď sestry a bratia trpia pod náboženským útlakom. Okrem toho vyzval vlády západných štátov, aby pri všetkých príležitostiach upozorňovali pražskú vládu na záväzky, vyplývajúce z podpísania zverejných aktov Helsínk a Viedne. Kým niektoré štáty Varšavskej zmluvy sa otvorili slobodnému mysleniu a ekonomickému, ba aj politickému reformám, pražská vláda vo vzťahu k cirkvi zostáva verná princípom studenej vojny.

Spolupráca s nemeckými veriacimi

Kardínál Tomášek vyslovil v dopise Frídrihovi Bergerovi, predsedovi sudetonemeckého kňazského diela vďaka za podporu, ktorú táto inštitúcia poskytla našej cirkvi v uplynulých rokoch. Kňazské dielo združuje kňazov pochádzajúcich z českých a moravských diecéz. Kardínál Tomášek v dopise pripomína, že to bol práve otec blahoslavenej Anežky, kráľ Otakar I, ktorý pozýval nemeckých remeselníkov a dovolil im usadiť sa v Čechách. Preto má hlboký zmysel, keď budeme dnes spoločne oslavovať svätorečenie blahoslavenej Anežky a pri tejto príležitosti sa stretneme s nemeckými spolubratmi a budeme spoločne sláviť eucharistiu. V duchu onoho dlhodobého mierového spolužitia oboch národností v spoločnej vlasti musia obe strany pátrať po príčinách neskor-

šieho rozkolu a prosiť o odpustenie druhého. Kardinál Tomášek ďalej vo svojom dopise ďakuje tiež za to, že sudetonemeckí kňazi chcú svojimi modlitbami sprevádzať 10-ročný program duchovnej obnovy, vyhlásený k mileniu smrti sv.Vojtecha.

Zásahy štátnej správy do cirkevných

Asi 1500 veriacich podpísalo dopis, v ktorom protestujú proti preloženiu dvoch mladých duchovných z farnosti Košice-juh. Obaja duchovní, Michal Vaško a Peter Gombita pracovali veľmi úspešne medzi mládežou a to sa nepáčilo úradom. V dopise, ktorý vznikol z iniciatívy mladých ľudí, sa preto kritizuje štátne zasahovanie do obsadzovania cirkevných úradov a protestuje sa proti bežnej praxi, že pastoračné kontakty kňaza medzi deťmi a mládežou sú ešte stále dôvodom k potrestaniu, prípadne odobratiu súhlasu.

Kardinál František Tomášek 90 - ročný

Narodeniny pražského arcibiskupa, kardinála Františka Tomáška boli veľkým sviatkom pre katolíkov v Československu. Celá oslava, 1. júla 1989 bola dôstojná a prakticky jediným rušivým momentom bolo to, že našim biskupom, ktorí nemajú štátny súhlas, nebolo dovolené mať počas bohoslužieb mitru, odznak biskupského úradu. Ako je známe, osláv 90 - tich rokov kardinála Tomáška sa zúčastnili početní hostia zo zahraničia, celkom 40 kardinálov a biskupov. Zástupca Vatikánu, arcibiskup Fr.Colasuonno prečítal pozdrav sv.Otca, ktorý označil kardinála Tomáška za obrancu cirkvi a ľudských práv.

Na slávnostnej bohoslužbe v katedrále sv.Víta sa zhromaždili tisíce veriacich, ktorí svojím jasotom sprevádzali Otca kardinála, keď sa peši vracal do arcibiskupského paláca a potom ich ešte pozdravil z balkóna. Bezpečnostné orgány v uniforme sa držali v úzadí. Kardinál Tomášek udelil krátko pred svojimi narodeninami interview katolíckemu týždenníku "Deň Pána" z Lipska. Povedal v ňom, že pri vykonávaní svojho úradu kládol vždy hlavný dôraz na vernosť a poslušnosť. Na otázku, o čo by prosil Boha, keby mohol vysloviť svoje pranie odpovedal citátom z proroka Joela "Maj súcit Pane so svojím ľudom". Na záver rozhovoru, keď sa ho redaktor pýtal o čom dnes sníva, povedal: "Biologicky som starec, ale viera ma udržuje mladým, cítim to, lebo mladí kresťania

nia nemajú žiadne zábrany chodiť za mnou a dobre si rozumieme. Pre mňa je to, čo prežívam, zážrak, ja už nepotrebujem snívať, moje sny sa plnia, žijem vo Veľkonočnom čase, k čomu patrí aj Veľký piatok a Vzkriesenie a to nie je sen.

Pri oslavách narodenín Otca kardinála zmizla hranica medzi katolíckmi a nekatolíckmi a cirkvi sa ukázala ako hlavný integračný faktor v Československu.

K najvýznamnejším púťam na Slovensku

Viac ako 200 000 ľudí sa zúčastnilo 1.-2. júla na tradičnej mariánskej púti v Levoči. Medzi účastníkmi boli aj pútnici z Rakúska, NSR, NDR, Talianska a Poľska. Celá púť prebehla bez problémov a ani doteraz obvyklé konkurenčné podniky sa nekonali. Ordinár spišskej diecézy, kapitulný vikár Štefan Garaj vo svojej kázni pri hlavných bohoslužbách označil túto púť za manifestáciu viery a zároveň za udalosť, z ktorej žije celé Slovensko. Účastníkom tiež oznámil, že československé úrady zakázali slovenskému kuriálnemu kardinálovi Jozefovi Tomkovi účasť na tejto púti a dovolené mu bolo iba zúčastniť sa na oslave narodenín kardinála Františka Tomáška v Prahe. Na protest proti takémuto ponižujúcemu jednaniu sa kardinál Tomko cesty do Československa vzdal.

Tohoročná púť v Gaboltove sa konala v dňoch 15. a 16. júla. Homílie boli zamerané na rozvíjanie mariánskej úcty a na praktický život z viery. Viacerí kňazi sa dotkli aj aktuálnych otázok, ako je nenávisťná kampaň tlače voči púťam, kresťanská výchova v rodine, vyučovanie náboženstva, plánované zavedenie sexuálnej výchovy na školách. Na polnočnej sv. omši sa zúčastnilo asi 25 000 veriacich. Na slávnostnej sv. omši v nedeľu bolo prítomných asi 65 000 veriacich. Počas púte vystúpili viaceré mládežnícke skupiny, ktoré predniesli pestré slovo-hudobné pásma.

Pri príležitosti sviatku Manebovzatia sa konala 12.-13. augusta v Nitre na Kalvárii tradičná mariánska púť. Prebehla však v inej atmosfére ako v minulosti. Laickí organizátori sa na základe pretrvávajúcich represálií voči cirkvi rozhodli pre nezvyčajný program. Púť vyhlásili za "tichú", čím sa vyjadrilo, že cirkvi v Československu je stále umlčovaná a zároveň, že ľudského ducha nemožno umlčať. V tomto zmysle bola centrálnou udalosťou na nitrianskej púti Krížová cesta o polnoci, v mlčaní a s horiacimi sviečkami. V nedeľu bolo v Nitre prítomných asi 50 000 pútnikov.

Pred národnou púťou do Saštína v dňoch 16. - 17. septembra dala štátna správa miestnemu farárovi J. Bašovi prísľub na postavenie oltára pri bazilike, aby slávnostná omša mohlo sledovať čo najviac pútnikov. Na priestranstve ju mal slúžiť po prvýkrát nový metropolita Ján Sokol. Keď sa začalo so stavbou, prišiel za J. Bašom tajomník miestnej organizácie KSČ s príkazom, demontovať oltár a s tým, že bohoslužby sa budú konať v bazilike ako bolo tomu po iné roky. Počas nočného programu zo soboty na nedeľu sedel v sakristii pri manipulačnom pulte ozvučovacího zariadenia oráčovník štátnej správy. Medzi pútnikmi bola aj skupina z Poľska, ktorá mala pozdraviť slovenských pútnikov. Keď štátny zariadenec začul Poliakov, tak rázne zasiahol do zariadenia, že vyradil zosilňovacie zariadenie na dobu 1 hodiny z prevádzky. Na slávnostnej omši v nedeľu bolo prítomných asi 40 000 pútnikov.

Noví biskupi v Československu

26. júla bola zverejnená dohoda medzi Vatikánom a vládou ČSSR o menovaní nových biskupov.

ThDr. Jozef Koukl bol menovaný za litoměřického biskupa

ThDr. František Vačkáč za biskupa - apoštolského administrátora arcidiecézy Olomouc

ThDr. František Tondra za spišského biskupa

Mons. Ján Sokol - apoštolský administrátor v Trnave za trnavského arcibiskupa (slovenského metropolitu)

Spor o slobodné vyslovenie vlastného názoru

Vydavateľ kresťansky orientovaných Bratislavských listov, Dr. Ján Čarnogurský bol spolu s ďalšími štyrmi slovenskými intelektuálmi zadržaný štátnou bezpečnosťou a je doteraz držaný vo väzbe. Právnym dôvodom pre zadržanie a domová prehliadky mala byť údajná výzva na kladenie kvetov v Bratislave 20. augusta, čo malo naplniť skutkovú podstatu trestného činu poburovania a prečinu.

- Proti Dr. Čarnogurskému menili dôkazový materiál, obvinenie bolo prekvalifikované na podvracanie republiky s cudzou nepriateľskou mocnosťou a hľadali sa dôkazy o hospodárskej kriminalite. Kým po súdnom preličení ostatní signatári výzvy boli zbavení obžaloby, okrem prof. Kusého, ktorý bol odsúdený podmienene, v druhej polovici novembra sa chystá s Dr. Čarnogurským osobitný proces. Základným dôvodom procesu je spor o presadenie práva jednotlivca slobodne tvoriť, vysloviť a obhajovať vlastný názor.

nia nemajú žiadne zábrany chodiť za mnou a dobre si rozumieme. Pre mňa je to, čo prežívam, zážrak, ja už nepotrebujem snívať, moje sny sa plnia, žijem vo Veľkonočnom čase, k čomu patrí aj Veľký piatok a Vzkriesenie a to nie je sen.

Pri oslavách narodenín Otca kardinála zmizla hranica medzi katolíckmi a nekatolíckmi a cirkev sa ukázala ako hlavný integračný faktor v Československu.

K najvýznamnejším púťam na Slovensku

Viac ako 200 000 ľudí sa zúčastnilo 1.-2. júla na tradičnej mariánskej púti v Levoči. Keďže účastníkmi boli aj pútníci z Rakúska, NSR, NDR, Talianska a Poľska. Celá púť prebehla bez problémov a ani doteraz obvyklé konkurenčné podniky sa nekonali. Ordinár spišskej diecézy, kapitulný vikár Štefan Garaj vo svojej kázni pri hlavných bohoslužbách označil túto púť za manifestáciu viery a zároveň za udalosť, z ktorej žije celé Slovensko. Účastníkom tiež oznámil, že československé úrady zakázali slovenskému kuriálnemu kardinálovi Jozefovi Tomkovi účasť na tejto púti a dovolené mu bolo iba zúčastniť sa na oslave narodenín kardinála Františka Tomáška v Prahe. Na protest proti takémuto ponižujúcemu jednaniu sa kardinál Tomko cesty do Československa vzdal.

Tohoročná púť v Gaboltove sa konala v dňoch 15. a 16. júla. Homílie boli zamerané na rozvíjanie mariánskej úcty a na praktický život z viery. Viacerí kňazi sa dotkli aj aktuálnych otázok, ako je nenávisťná kampaň tlače voči púťiam, kresťanská výchova v rodine, vyučovanie náboženstva, plánované zavedenie sexuálnej výchovy na školách. Na polnočnej sv. omši sa zúčastnilo asi 25 000 veriacich. Na slávnostnej sv. omši v nedeľu bolo prítomných asi 65 000 veriacich. Počas púte vystúpili viaceré mládežnícke skupiny, ktoré predniesli pestré slovo-hudobné pásma.

Pri príležitosti sviatku Nanebovzatia sa konala 12.-13. augusta v Nitre na Kalvárii tradičná mariánska púť. Prebehla však v inej atmosfére ako v minulosti. Laickí organizátori sa na základe pretrvávajúcich represálií voči cirkvi rozhodli pre nezvyčajný program. Púť vyhlásili za "tichú", čím sa vyjadrilo, že cirkev v Československu je stále umlčovaná a zároveň, že ľudského ducha nemožno umlčať. V tomto zmysle bola centrálnou udalosťou na nitrianskej púti Krížová cesta o polnoci, v mlčaní a s horiacimi sviečkami. V nedeľu bolo v Nitre prítomných asi 50 000 pútnikov.

Pred národnou púťou do Šaštína v dňoch 16. - 17. septembra dala štátna správa miestnemu farárovi J. Bažovi prísľub na postavenie oltára pri bazilike, aby slávnostnú omšu mohlo sledovať čo najviac pútnikov. Na priestranstve ju mal slúžiť po prvýkrát nový metropolita Ján Sokol. Keď sa začalo so stavbou, prišiel za J. Bažom tajomník miestnej organizácie KSČ s príkazom, demonťovať oltár a s tým, že bohoslužby sa budú konať v bazilike ako bolo tomu po iné roky. Počas nočného programu zo soboty na nedeľu sedel v sakristii pri manipulačnom pulte ozvučovacieho zariadenia oracovník štátnej správy. Medzi pútnikmi bola aj skupina z Poľska, ktorá mala pozdraviť slovenských pútnikov. Keď štátny zriadenec začul Poliakov, tak rázne zasiahol do zariadenia, že vyradil zosilňovacie zariadenie na dobu 1 hodiny z prevádzky. Na slávnostnej omši v nedeľu bolo prítomných asi 40 000 pútnikov.

Noví biskupi v Československu

26. júla bola zverejnená dohoda medzi Vatikánom a vládou ČSSR o menovaní nových biskupov.

ThDr. Jozef Koukl bol menovaný za litoměřického biskupa

ThDr. František Vačák za biskupa - apoštolského administrátora arcidiecézy Olomouc

ThDr. František Tondra za spišského biskupa

Mons. Ján Sokol - apoštolský administrátor v Trnave za trnavského arcibiskupa (slovenského metropolitu)

Spor o slobodné vyslovenie vlastného názoru

Vydavateľ, kresťansky orientovaných Bratislavských listov, Dr. Ján Čarnogurský bol spolu s ďalšími štyrmi slovenskými intelektuálmi zadržaný štátnou bezpečnosťou a je doteraz držaný vo väzbe. Právnym dôvodom pre zadržanie a domová prehliadky mala byť údajná výzva na kladenie kvetov v Bratislave 20. augusta, čo malo naplniť skutkovú podstatu trestného činu poturovania a prečinu. Proti Dr. Čarnogurskému menilidôkazový materiál, obvinenie bolo prekvalifikované na podvracanie republiky s cudzou nepriateľskou mocnosťou a hľadali sa dôkazy o hospodárskej kriminalite. Kým po súdnom preličení ostatní signatári výzvy boli zbavení obžaloby, okrem prof. Kusého, ktorý bol odsúdený podmienene, v druhej polovici novembra sa chystá s Dr. Čarnogurským osobitný proces. Základným dôvodom procesu je spor o presadenie práva jednotlivca slobodne tvoriť, vysloviť a obhajovať vlastný názor.

Spojme si svoje ruky
a síly bude dost
rozpučit' obnuc' pút

G. Z.